

تور کجہ شعرین ہجاءوزنی

یازان: زین العابدین باباپور (رب القلم)

خوشنویس ، شاعر ، نویسندہ ، مترجم وجوانترین محقق معاصر آذربایجان

نخستین و کامل ترین کتاب وزن شعر ترکی در ایران

بسم الله الرحمن الرحيم

تور کجه شعرین هجاو زنی

یا زان : زین العابدین بابا پور (رب القلم)

کیتابین آدی : تور کجه شعرین هجاورنی
یازان : زین العابدین بابا پور (رب القلم)

نشر اندن : مولف

نشر یری : تهران

نشر ایلی : ۱۳۷۱

نشر نویه سی : بیرنجی چاپ

کیتابین ایچینده کی لر

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	باشلانغیج

ییرینجی فصیل

۲۱	وزن
۲۱	عروض وزنی
۳۳	سریست وزن
۳۶	هجاووزنی

ایکی اینجی فصیل

۴۹	ننجه اصطلاحین ایضاحی
۴۹	شعر ندیرمی؟
۴۹	قافیه ندیرمی؟
۵۰	ردیف ندیرمی؟
۵۱	«نقهرات» ندیرمی؟

۵۱	مصراع نديرمي؟
۵۲	بولگو نديرمي؟
۵۳	«قوشما» و «قوشغو» نديرمي؟
۵۳	دوراق نديرمي؟
۵۷	قوشما
۵۹	گرايلي
۶۰	باياتي

اوج اينجي فصيل

۶۱	تقطع
۶۳	تقطع يول لاري
۶۴	تنوين
۶۴	مشدد حرف لر
۶۵	اضافه كسرسي
۶۶	آرتيق هجا
۶۷	بولگو ينر ده ييشيگي
۶۸	مصراعدا، بيت ده و بوتون شعرده كي بولگولر
۷۰	بارماق سايي

دورد اينجي فصيل

۷۵	بیر هجالي اولچولر
۷۵	ايكي هجالي اولچولر
۷۶	اوج هجالي اولچولر

۷۷	دورد هجالی اولچولر
۸۰	بنش هجالی اولچولر
۸۲	آلتی هجالی اولچولر
۸۴	ینددی هجالی اولچولر
۹۰	سکگیز هجالی اولچولر
۹۴	دوققوز هجالی اولچولر
۹۷	اون هجالی اولچولر
۱۰۱	اون بیر هجالی اولچولر
۱۱۳	اون ایکی هجالی اولچولر
۱۱۸	اون اوچ هجالی اولچولر
۱۱۹	اون دورد هجالی اولچولر
۱۲۷	اون بنش هجالی اولچولر
۱۳۱	اون آلتی هجال اولچولر
۱۳۶	قایناقلا

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

در نیمسال نخست سال تحصیلی ۷۱ - ۱۳۷۰ به دعوت دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه، به تدریس درس دو واحدی «زبان و ادبیات ترکی آذری» مشغول بودم که از تصویب شورای عالی فرهنگ و آموزش عالی گذشته بود. در مدت فشرده و کوتاه ده - پانزده هفته‌ای که برای این درس تعیین شده بود، من می‌بایست متون گرانجای نظم و نثر ترکی از روزگاران باستان تا کنون و نیز یک دوره کامل دستور زبان ترکی (ساخت شناسی و نحو) را با دانشجویان به بحث می‌گذاشتم. کاری بس سترگ بود و عشقی گرانجان می‌طلبید که بحمد الله به پایمردی گروهی دانشجوی علاقه‌مند و عاشق کسب معارف اندی به فرجام رسید و ساعاتی نشاط‌انگیز داشتم که با این عاشقان مخلص سر می‌کردم. یکی از دانشجویان طلبه پیشه و علاقه‌مند و پرشور و حال که مرا وادار به تحرّکی پرتوش و توان می‌نمود، مؤلف عزیز این مجموعه آقای «زین العابدین باباپور» بود که آمیزه‌ای از صمیمیت و صفا و پاکی روستایی و روح تنّیع و تحقیق آکادمیک پیشرو شهری را به همراه داشت. پس از آنکه مقاله اینجانب تحت عنوان «شعریمزده اؤلچولر و بؤلگولی» در مجله یول چاپ شد، او به فکر افتاد که مقوله مورد بحث مقاله را به صورتی گسترده‌تر و شرح زیرمجموعه‌های آن برای استفاده دانشجویان به بحث بگذارد که حاصل آن مجموعه حاضر است و الحق از عهده بیان مفاهیم و شرح دقائق و ظرائف مقوله شعر هجائی ترکی برآمده است. این کتاب برای من چنان عزیز است که آن را حاصلی از عمر خود و پاره‌ای از وجودم

می دانم، در لابلای سطور آن نشاط دانشجویان کلان زبان و ادبیات ترکی و شور و حال اعضاء انجمن شعر و ادب ارومیه را احساس می کنم.

بحث اوزان هجائی در شعر ترکی، بحثی خودویژه و مخصوص زبانهای التصاقی است. زبان توانمند ترکی آذری هم اوزان و بحور و عروض را از عربی و فارسی اخذ کرده است، هم قوالب و ریتم های مدرن و معاصر اروپائی را به عنوان «سریست شعر» در خود دارد و هم گستره ای وسیع و پربار به نام «اوزان هجائی» که از سجایا و ویژگی های بومی و ذاتی زبان، اخذ قوت و الهام می کند.

ترانه های بومی آذری نظیر بایاتی ها، ماهنی ها، لایلاها، آغی ها، اوخشاماها، دوزگوها، قوشماجاها، سایاها و جز آن، همگی در این اوزان سروده شده اند.

این نوع سروده ها ساده، ملهم از طبیعت ملموس و عاری از تکلف و تصنع هستند و در دو شکل جفت هجائی و فرد هجائی تقسیم می شوند. کوتاهترین ترانه های جفت، دو هجائی و بلندترین آنها شانزده هجائی اند.

ترانه های فرد نیز میان سه تا ۱۵ هجائی قرار دارند. و هر مصراع آنها به دو یا چند لنگه تقسیم می شوند و این تقسیم بندی ریتم و آهنگ آنها را تنظیم می کند.

همه این اصل ها موضوع بحثی گسترده در این کتاب است که من امیدوارم برای خوانندگان مفید افتد به ویژه برای نسل جوان و انقلابی معاصر سرزمین آذربایجان که پس از تحمّل سالهای سیاه دوره ستمشاهی، اینک به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی می رود که نوامیس مقدس بومی و قومی خود را از دستبرد بداندیشان و اهریمنان حراست کند و به مبارزات حق طلبانه خود صیغه الهی دهد. ما نا که به راه ترکی خویشتر گوید و شعر ترکی و شعر غزی را در بستر فرهنگ اسلامی اعتلاء بخشد. به امید آن روز.

دکتر حسین محمدزاده صدیق

مدرس زبان و ادبیات ترکی

اردیبهشت ماه ۱۳۷۱

باشلانغیچ

دئمک اۇلار منده هر آذربایجانلی کیمی یئددی یاشیمدان فارسجا مکتبه گندیب اۇز آنا دیلیمی اۇنوداراق، اۇن ایل بوندان قاباق بیر درین و قیزقین علاقه ایله عرفان ادبیاتینا ماراقلانندیم. دۇرد ایل تام گوجومله بیر چوخ عرفانلار دریندهن باغلیلیغی اۇلان اسکى و یشی فارسجا نظم و نثر کیتابلارین اۇخودوم. هابئله ایکی ایله قدر عرفانلار علاقه می ساخلا یاراق، اختصاصلا عروض، قافیه، بدیع و آیری آیری ادبجه موضوعلاردا اۇلان فارسجا کیتابلاری اۇخویوب، معلوماتیمی فارسجا شعر قوشماق اۇچون تکمیللندیردیم. سونرا بیر نئچه «شهریار ای جان دنیا» و «ساقی عشق»^۱ کیمی فارسجا موفق شعر قوشدوم. آما ائله دوز اۇگونلر کی من فارسجا شعرده تزه - تزه دیل آچیردیم؛ اۇز آنا دیلیمین زنگین اۇزاق کئچمیش ادبیاتینا اۇره کدهن ماراقلانندیم و اوشاقلیق چاغیمدا آنا قوجاغیندا اۇلدوغوم کیمی، آنا دیلیمین قوجاغینا قاییدیپ، یشیدهن دیل آچماق ایسته دیم. آما افسوسلار کی یاشیمین چوخ اۇلدوغونا باخمایاراق، آنا دیلیمین ادبجه علمی یازی فورماسین بیلمه ییردیم و اۇنو یشی دهن اۇیره نمک اۇچون بیر نئچه ایل اۇشاق کیمی «دایی» یا «آیی» دئمه لییدیم، تا دیل آچیب، دانیشیب، یازا بیلیدیم. آنجاق بو ایشده منه چوخ چتین گلیردی، چونکی آد - سان و شهرت تاپماق غریزه سی هر انسان دا، خصوصلا گنجده (جاواندا) اولاراق منده ده دها

چوخ گۇجلويدور.

دئمهلى، آد - سان تاپماق غريزه سيندەن تۇرەنن دويغولار (احساسلار) منى ايكي يولون، آيرىمىندا قويموشدور.

بونا گورە كى، اؤ گۇنلر آنا دىلېمىن علمى شكىلىنى بىلمە يره ك فارسجانى آن ياخشى بىليدريم. دئديغيم سۇزە گۇرە آنا دىلېمە مارقلاناندا، صيفيردەن تحقيق و اۇخوماق لازيم اۇلوردو؛ اۇندادا آدلانماغيم دالا دوشوردو؛ فارسجا دا يازاندا آنا دىلېم اۇنودولوردو. آنجاق دئديغيم غريزه دەن يارانان دويغولار منى توپ كىمى آنا دىلېمىن قوجاغيندان فارس دىلېنين قوجاغينا آتيردىلار و بونون عكسجه سينە اۇز آنا دىلېم، بير چوخ آن ايناملى دونيا مسلمانلارين دىلى اۇلدوغو اۇچون اۇرە يىمدە كى اينام دويغولارى يئنە منى فارس دىلېندەن آليپ، اسلامين ايكينجى گوجلۇ «تورك دىلېنين» قوجاغينا قايتايردى.

آنجاق تورك دىلېنين گئيشىلىغى، گۇجلولوغو، شيرينلىغى، دونيانين آن قايدالى دىلى اۇلماغى، رىتمىلى موسيقى آهنگلىلىغى، ... هاميسىندان مهم اسلاملا درين باغلىلىغى، بير چوخ آن ايناملى مسلمانلارين دانىشديغى شيرين سئومەلى دىلى اۇلماغى، دونيانين ايكينجى آن مهم گۇجلۇ اسلام دىلى سايىلماغى، منىم اسلام و عرفانلا چيرپىنان اۇرە يىمى مارقلاندىرىپ اۇزونە سارى چكدى. البته بۇ سوزلرى دئمك دەن منظوروم فارس دىلېنين اسلام دىلى اۇلماغى دەيىل كى من اۇنو اۇنودوب، تور كجەنى دوتدوم. بلكە بۇنا گۇرىدى كى من اؤ گونلر بو دىلى آن ياخشى بىليدريم. يوخسا آپارىلان بحثە قالسا بۇ دىلېن اۇزو آن شيرين، گۇزەل و بير چوخ مسلمانلارين اسلام و عرفانلا بزەنمىش دىلى دير.

آنجاق اسلام و مسلمانلارين تارىخ و مدنيتتە باغلى، كۇنلومدە كى ماراقلاردان آسىلى اۇلاراق اسلام و مسلمانلارين ضيددى، فارس شونىست - يازىچى لارين، مسلمان تورك لرە و اۇنلارين اۇزاق كئچمىشلى آن ظريف تام قايدالى دىلرينە خور باخماقلارين اۇنودوم و بير درين ماراقلانما تور كجە تحقيق لرىمى صيفيردەن باشلاديم. تورك لرین آن أسكى (قدیمی) مدنیت تارىخى و آن گۇجلۇ تام قايدالى دىللىرىنين اۇيدوران اينجەلىك لرى، هر دىل و مدنیت

تارىخىنىدەن چوخ، گۇن - بە - گۇن مېنى آرتىقراق مارقلاندىرىدىلاڭۇ تحقيق لىرىمى داواملاتماق اۋچون، مېنى بىر بويۇك اۋمود (اۋمىد) داياغى اۋلۇمشدورلار.

آما افسوسلار اولسون، تورك مدنيت تارىخىنىن اۋسكى كوكۇ و دىلىنىن اُن نام قايدالى اۋلدوغونا باخمايلاق، آپاردىغىم تحقيق لىرىن داوامىندا. بىر چوخ غرض اۋاسىندا تورە دىلن آجى تجربەلەرلە قارشىلاندىم.

مېنى، اۋ آجى تجربەلرىن اُن كدرلىغى سى ھەمان اسلام و مۇسلمان بىرلىك ضىددى اۋلان شوۋنىست مىللەتچى ظاليم دىكتاتور شاھ رىزمىنە باغلى، ناسىۋانلىست فارس يازىچىلارىنىن، مۇسلمان تورك خالقى مدنيت تارىخى، غەنىلى كىچىمىشى، مدنيت نىشانەسى قازىتى تارىخى آندىرەلرى، اُن بويۇك علمى، ادبى، سىياسى، مەزھىبى و تارىخى قەرمان شەخسىتلىرى (تورر شەخسىت) ھامىسىندان مەھم اُن گۈزەل تاملى زىنگىن «دىلى» غەپنە يادىقلارلى اۋاس سىز گىنىش مەنى تېلىقلىدىر. اۋنلار بولاندىرىق سو دان بالىق دوتماق اۋچون، اجتماعى عمومى فېكرى خەستەلندىرىك ھەدى اىلە خالقى اىچىندە تېلىغ آپارمىشلار: «توركون دىلى، دىل دەپىل، لەجە دىر و قايداسى يوخدور.» و بىلە - بىلە اۋاس سىز سوزلەرلە خالقى اۋىدورماق اۋچون قوندارما - قوندارما اىچى بوش «اۋىدورما - تورىر» و نرىمىشلر و اۋز قوندارما اىچى بوش تورىرلىرىن بەھانە توتوب، بىر چوخ مۇسلمان توركلرىن اسلاملا دىرىندە باغلىلىغى اۋلان زىنگىن دىللىرىن قەدەغىن اندىمىشلر، بۇ گۈزەل مەنۋى مەنا داشيان دىلدە اۋخويوب، يازماغى «بويۇك گىنا» آدلاندىرلاق، يازىچىلارىن جزالاندىرىمىشلار. ھال بوى، اسلام و مەنۋى مەنالارلا ھىچ جورە باغلىلىغى اۋلمايان، ھتى بەغضندە اسلام و مۇسلمانلارلا قارشى - قارشىا دوران يابانچىلارىن دىللىرىندە مېنلەرچە كىتاب، چاپ اندىب يايىمىشلار. آما نە اۋچون توركچە كىتابلارىن چاپىنىن قاباغىن آلىردىلار؟! چونكى اۋزلىرى اُن ياخشى بىلىردىلر دىدىكلرى سوزلر بوتون اۋاس سىز يالان سوزلردىر؛ اۋنا گۈرە اگر توركچە كىتابلار چاپ اۋلوب خالقىن اىنە چاتسا ھتەم آيىلاجاقلار اۋندا بونلارلىن اللرى آچىلىپ، روساى اۋلاجاقلار. پس روساى اۋلماماقلارلى اۋچون، ھىچ طەر منطقى و علمى چارەلرى اۋلمايدىغىنا گۈرە ظاليم شاھ رىزمىن چىركىن شوۋىنىستى

سیاستلری اساسیندا، نظامی گؤجلردن فایدالانیب مطلق دیکتاتورلوق
توره دهرکن، هر طهر علمی، ادبی، فلسفی، سیاسی، مذهبی، تاریخی و مدنی
چالیشقلاری میلی بیرلیک (وحدت ملی) سیاستی آدی ایله «هده له ییب»
اؤره کلرده بوغموشلار. آنجاق، سوزون قیساسی، تورک ادبیاتینا
ماراقلاندیغیمدان سونرا، قاباقجا ایضا حلاتدیغیم زورا کیلیقلارا گؤره، کیتابلارین
یاییل مادیغیندان آسیلی اۇلاراق، تورکجه شعرین وزنی حاققیندا هنج بیر قایناق
(منبع) آله سالا بیلیمه دیغیم اؤچون حدودلا ایکی ایل دن چوخ تورکجه یازدیغیم
شعرلرین وزنینین دوز اۇلوب - اۇلما دیغین باشا دوشه بیلیمه ییردیم.

بۇ مددته چوخلو ادبجه ایفاده ساتان ایچی بوش ادب سیز بورنؤ
کوپلورلردن سوروشدوم: «تورکجه شعرى نئجه یازماق اۇلارمی؟» چوخ راحت بیر
کلمه ده دئییردیلر: «تورکجه شعر هجالی دیر!» من یئنه سوروشوردوم: «هجالی
دیر یعنی نه؟!».

دئییردیلر: «نه ایشون وار هجا ندیر؟! گوروردوم، بونلارین بیر چوخو
فارس ادبیات دوکتورو، پورفیسورو... اۇلسالاردا، تورکجه ساوادلاری یوخدور و
دئییه بیلیمه ییرلر تورکجه هجالی شعرلر ناسیل یازیلرلار و بؤلگولردن آسیله ی
اۇلاراق نئجه مختلیف وزن توره دیرلر. آما اۇزلرین دوکتور و پوروفیسور...
بیلدیکلرینه گؤره، تورک ادبیات ساحه سینده یوخ آبیملارین ساخلاماق اؤچون
دئمه ییر دیلر: «بیلیمه ییرک» بلکه آغیزلارین اؤزا - بورا آتیردیلار و گاهدا منیم
اؤچون بئله توصیه ائدیپ، بویوردولار!»: «تورکون دیلی هنج زادیر!، تورکو
شعرین فایداسی یوخدور! تورکجه شعر دئمه!، مشهور اۇلمازسان، اۇلنده سونرا
«بیله یین» «بویوک دوتماق» (بزرگداشت) قورولتایی قورولماز!، فارسجا یاز
قوی آدلاناسان! و...

آنجاق بو آله چاق فیکیر یازیقلار هله باشا دوشمه میشلر انسان همیشه لیک
دونیا دا قالمالی ده ییل، بلکه بۇ خالقلارین ده بلری، عادتلی و مدنییتی دیر کی
اگر آدلانسا همیشه دونیا دا قالا و هر کس بیر ائللین، علمی، ادبی، مدنی، تاریخی
و آیری بیر اینامین آدلاندیرسا، اؤ موضوعون آدلیم نماینده سی ساییلار و اؤ

موضوع یاشادیقجا اۇدا یاشایار...

یوخسا هنج انسان اۆز کوکون، آناسین - باباسین آناسین، انلین - اۇباسین، تاریخین، مدنییتین و دیلین دانماقلا آدلانیب شهرت تاپماز. آنجاق بو آلچاق فیکیر انسان شکیلینده کی لرین ناغیللا قولاق وئرمه دیم و اۆز تحقیق لریمین آردیندا بیر گۆن بیر آچیق فیکیر ضیایلان^۱ سوردوم؛ «تورکجه شعر نئچه یازیلیرمی؟» اۇنلار دندیلر: «تورکجه شعر، عروض و هجا وزن چرچووه سینده یازیلیر.» و ایکی قاینقادان آد آپاردیلار. ۱ - عروض اولچوسو ۲ - هجا بؤلگوسو یازان: آقای صمد ظهوری. ایکی ایله قدهر آختاریشدان سونرا «عروض اولچوسون» یوخ آما بیر جیلده «هجا بؤلگوسو» آله سالدیم. کیتابی گۆره ن^۲ گونده ن بیر درین هوسلی ماراقلا باشدان - باشا اؤخودوم. تأسفجه گۆردوم؛ آدی «هجا بؤلگوسو» اۆلدوغونا باخمایاراق هجا وزنی و اؤنون جوره به جوره بؤلگو و دوراقلاری حاققیندا ایضاحلی معلومات وئریلمک یئرینه جوره به جوره شعرلرین (غزل، قصیده، بایاتی، گرایلی و...) تعریف لری حاققیندا گۆزهل ایضاحلی معلومات وئریلمیشدیر. بۇ معلوماتی قازانمادیغیم چاغلاردان قاباق، بئله فیکر انده ردیم، بوتون تورک خالق لارینین اۆلکه لری^۳ کیمی، بیزیم ایراندادا هر طهر علمی، مدهنی، سیاسی، تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، طبی، خصوصاً ادبی و هنری کتاب قاین اقلاری چوخدور. بونا گۆره بیر نفر تورکجه شعرلری وزن سیز و آهنگ سیز اؤخویاندا، درینده ن آجیشیب، گیلئیه نردیم. آما اگر شعرلرده اۆلان بۇ وزن دوشگونلو کلىرى، یئنی یئتیشمیش گنج شاعیرلرده ن باش وئرسیدیر. اؤزوم - اؤزومو راضی انیله مک اؤچون دئیهردیم، عیبی یوخدور؛ بۇنلارین اؤیره نمک اؤچون چوخ وخت لری واردیر؛ هله گنج دیرلر. آما اگر قیرخ، آلیلی یا حتی آتمیش

۱ - آقای محرم پریزاد سولدوزون (نقده) آدلیم شاعیر دیر.

۲ - نه اؤچون «کیتابی آلان گونده ن» یوخ «گۆره ن گۆنده ن» یازمیشام؟! چونکی ایکی ایل آختاریشدان سونرا اؤزوم بۇ کیتابی تاپا بیلمه دیم، آلام. بلکه جانان عزیز یولداشیم آقای بهرام افضلی اؤنو تبریزده ن آلیب، منه گونده ر میشدیر.

۳ - بو مسئله انقلابدان قاباق ایران وضعیته عاید دیر

ياشلارى كئچمىش قوجا شاعىرلار شىئە بىلە يانلىشلار گۆزە چارىلاردا
 دوغروسو آز قاليردىم دەلى اۆلام. حىسلى - حىسلى (حىرەسلى) اۆز - اۆزومە
 دىيىردىم؛ بونلار آخى بە ناواخت اۆ يىرەنەدكەر؛ آما سونرالار باشا دوشدوم
 اونلار شىئە تەقىرى يوخدور؛ بلكە بو مسئلهلر شىئە بونونو ظاليم دىكتاتور «نەلەتى»
 (لەنتى) شاه رىئەت شىئە فارس شىئەسى «مىللى بىرلىك» چىركىن شىئەسى
 آلتىندا، آپاردىغى اجتماعى، اقتصادى، مدنى، تاريخى و سويۇچولۇق زوراكيللىق
 لار شىئەنى آسلى دىر. مىللەت مەكتەپ و دانىشگاھلاردا تور كچه دانىشانلار شىئە تەقىرى
 اندىب جىزىلاندىرىر مىشلار. كۆچە - بازاردا تور كچىلر توهىن و تەقىرىلە
 آقىشلار مىشلار. بونون كىتابخانلاردا كىتابلار شىئەسى يىغىش يانلىر مىشلار.
 حىتى مىسلانلار شىئەسى «قرآن» كىتابىنى تور كچه چىنورلىمىشلىرى دە بو
 وحشىجە غىر انسانى ناسىونالىستى قانوندان مەنئى دە يىلمىش؛ بلكە اۆ مقدس
 معنوى آيەلدە تور كچه چىنورلىمىشلىرى ايله بىرلىكدە ملعون شاهىن باشىنا يىغىشان
 كىشى ناسىونالىست فارسىلار شىئەسى مدىئەن اۆزاق وحشىجە حىوانى تونقۇللار شىئەسى
 يانلىر مىش و كونوللىرى كەدرلەن مىسلان اعتراضچىلار وحشى آدلاندىرىر
 مەنئە (زىندان) سالىر مىشلار و بو قارائلىق مەنئە مىسلان تور كچىلر يا اۆز
 مدىئە، دىل و ايناملار شىئەسى آيرىلىپ سىر بىست اۆلورموشلار، يادا آغىر وحشىجە
 اشكەنجهلر شىئەسى آلتىندا اۆز شىر شىئەسى جانلار شىئەسى آيرىلىپ شىئەسى شىئەسى چاتىر مىشلار و
 اۆزلىرى مدىئەسى بىلن وحشىلر شىئەسى «مىللى بىرلىك» شىئەسى قوربان اۆلورموشلار.
 البته تاريخ بۇ وحشىجە زوراكيللىرى، توهىنلر، تەقىرىلر، قىللىرى، اشكەنجهلر
 قان سورماقلىرى اۆ وحشى يىرتىجى ناسىونالىست حىوانلار شىئەسى طرفىندەن، مقدس
 ايناملى، پاك اۆرە كلى، معنوى سىنەلى، گناھسىز مظلوم مىسلان تور كچە
 اۆلدوغون اۆنودما ياقادىر و قىامتە جىك اۆ قەمە - قەدارەلى قولچوماق وحشى
 ناسىونالىستلرە نەرىن اندە جىكدىر و اۆنلار شىئەسى عكسى اۆلاراق بو مقدس ايناملى
 مىسلان شىئەسى پاك - پاك، بۆلۈ - بۆلۈ مىسلار - مىسلاتلار و دورودلار
 گونەدرە جىكدىر و اۆنلار شىئەسى ظولمون قاباغىندا قەرىمان آتا - بابالار شىئەسى
 دايانىپ شىئەسى چاتماقلىرىن آقىشلايىپ و گەلە جىك نەسلە ساخلا ياقادىر تا

اونلاردا بو مقدس ايناملى مسلمان شەھىرلەرنى قاتىرلىرىنى باطل ۋىلايەتلەرنى
اينانغان، مىندار رۇھلارنى نىغىرغىن ۋە لىغىت گۆندەر سىنلار ۋە بىر تەۋلىسۇن آيىرى
ظاللىملارغا تاۋۇز ۋىلايەتلىرىدىن ئال چىقىپ ۋە كىمىسەن سىر بىست لىگىن لىندەن
آلماسىنلار ۋە ھىچ بىر خالىق كىچىشىن، تارىخىن ۋە مەدەنىيەتنى خەلەيىپ،
دەللەرنى ۋە ئىللەرنى خور باخما سىنلار. لېتە تاغۇت دۇرۇنۇن فارس مىللەتچىلىق
سىياسى چىرچىۋە سىندە ئىرانىن غىر فارس مسلمان خالىقلارنى ئىدىلەن ۋىلايەتلىرى
اعتراض ئىدەنلەر يالغىز مسلمان تۈركلەردە يىلدىر بىلەن بىر عەدە مەدەنىيەت سىز
عەۋام فارسلىرىن عەكسچە سىنە ئۇن چۇخ آچىق فىكىر بىلىكلى مسلمان فارس
عەلىملەردە ۋىزىلىرىن فارس ۋىلايەتلىرىن باخما ياراق بو اسلامى ايناملارنى نەقش
ئىدىپ مسلمان خالىقلارنى بىر - بىرىندەن ئىران فارسلاشدىر ماسىياسى، اسلامىن
مەقدس قانۇنلارنىن خىددى بىلىپ ۋە ۋىلايەتلىرىن نەقش.

تاغۇت دۇرۇنۇن غىر ئىنسانى، خەددە اسلام زور كىلىق چىرىكىن سىياسەتلىرىنى
ئۇن آدلىم مسلمان اعتراضچى سى اسلامى ئىنقلابىن شەنلى باشچىسى امام خەمىنى (رە)
خەزىنەلى ۋىلايەتلىرى.

رەھمەتلى امام خەمىنى (رە) ۋىزىن ئىنقلابى چاغىرىشىدا ئاللاھىن گۆندەر مىشى
خەزىنە مەھمەد (ص) كىمى كىمىسەن، كىمىسە ۋە ۋىلايەتلىرىن گۆن تەلىغ ئىلەمەيىپ
ئىنسانلارنى ئاللاھ سۇدەگى كىمى تەۋالارى ئاساسىدا دەرىلەندىرىپ ۋە مىللەتچىلىغى
اسلامىن خەلافى آدلەندىرىپ، قىراغا آتەمەگىن گۆرە، جۆرە بە جۆرە تەقىر، تۆھىن،
ظۇلم ۋە زور كىلىقلارغا مەروۇس قالان مەظۇلم مسلمان تۈركلەردە خەزىنە مەھمەد
(ص) زىنەد، عەتار، ياسەر، بىلال ۋە آيىرى ئىستەكلى سەھابەلىرى كىمى چۇخ تەز
ماراقەتلىپ ۋە ۋىلايەتلىرىن ئىمامىن ئىنقلاب چاغىرىشىدا مەتبەئە جاۋاب ئىرەركەن بۇ مەقدس
يولدا جان ۋە مەللەرنى قىربان ئىرمەكەن ئىسپەتە دىلەر؛ ئەمما بۇلارنىن عەكسى
ۋىلايەتلىرىن تاغۇت رەئىمەنە باغلى ۋىلان مىندار ئاسىۋىلىيەتلىرى، ۋىزىن مەنەفەتلىرىن
خەتەردە گۆردەكلىرنە گۆرە ئىرانىن مسلمان خالىقلىرىن مەقدس اسلامى ئىنقلابى ئىلە
جۆرە بە جۆرە سىياسەتلىرى واسطەسى ئىلە قارشى - قارشىدا يەنە دىلەر. لەكىن سەنل
كىمى خەيلىلارغا تۈكۈلن آچىقلى مسلمانلارنى ئىلەدىرىم كىمى گۆرسىلى «ئاللاھ

اکبر»، «لاله الا اله» و... شعارلارینین قاباغیندا دایانا بیلمه دیک لررینه گۆره یاسیچان ده لیک لرینه سوسدولار یادا یابانچی کافر اۆلکه لره قاجدیلار و اۆلکه لردهن جوره به جوره حیوانجا سیاسی، اقتصادی، مدنی و نظامی یورولوشلر ایله مقدس اسلامی انقلابین یوکسه لیش یولونا داش دیغیر لاتماغا باشلادیلار و کافر صددام کیمی بیرتیجی وحشی حیوانی قودوردوب بیزیم جانیمیزا سالدیلار. آنجاق «بو یوک شیطان» و اؤنون نوکرلری طرفیندهن هر طهر طیاره په، موشکه، راکتته، تانگا، توپا، توفنگه و کیمیاجا «یئنی توپ قیرما» بمبالارا سیلاحلانمیش بیرتیجی صددامین وحشیجه عمومی قیرقینلارینین قاباغیندا «سگگیز ایل» «مقدس دفاع» ائتمه گه معروض قالدیق. لاکین بو مقدس اسلامی انقلابین یوکسه لیشینین قاباغین آماق هدفی ایله بوتون یابانچی کافر استعمارچیلار طرفیندهن دورلو - دورلو چتین - لیک لرین یارادیلماغینا باخمایاراق، رحمتلی امام خمینی نین (ره) آچیق فیکیرجه تدبیرلرینین اساسیندا، تانرینین لطفی ایله خالقدا گۆجلو همت توره نرکن اسلامی انقلاب اؤغرون تاپدی و خالقین دیکتاتور طاغوت دورونده آلینمیش سیاسی، اقتصادی، مدنی و دیل سر بست لیگی اؤزونه قایتاریلدی. ها بله طاغوتجو ناسیونالیست فارس لار قوردوقلاری شونستی «میلی بیرلیک» یئرینه معنویت دولوسو «اسلامی بیرلیک» یارادیلدی و اسلامی ایرانین بوتون مسلمان خالق لاری (تورک، کورد، فارس، عرب و...) او مقدس اسلامی بیرلیگه ماراقلانیب و اؤنون معنوی کولگه سی آلتیندا بیر لشرکن، امام خمینی (ره) حضرتلرینین امری ایله اسلامین بیرلشمیش مشترک کافر قاجلارین (دوшمانلارین) اؤلدورمک اؤچون «ییرمی میلیونلوق مسلمان بسیج» قوشونون قوردولار و سککیز ایل غیرتله مقدس دفاعدا افتخارلی اۆلکه لرین، معنوی دین لرین، اسلامی ایناملارین و بوتون منیت لرین قوردولار و آزادلیغی قهرمان خالقیمیزا ارمغان گتیردیلر. منجه بو آزادلیقلاردان بیرى ده تورک خالق لارینین دیل سر بست لیگی دیر. قهرمان خالقیمیز بو سربست لیگی آله ائده ندن برى، شانلی یازیچی، شاعیر، بستانکار، خطاط، محقق و بیلکلی ایگی ت اوغوللاری گۆزه ل و شیرین تام قایدالی دیلیمیزین زنگینلشیب، انکشاف تاپماسی اوچون ان

ایری گۆزه - گلیم آدیملار گوتوروب لر و ایندی ده گوتورمکده دیرلر .
منده اوز نوبمده قهرمان خالقیمیز، زنگین دیلیمیزو بویالی تاریخیمیز
اونیده بورجلاریمی اوده مک اوچون بو بالاجا اثرین (تور کجه شعرین هجا وزنی)
تحقیقینه ال ویردیم و دورد ایل عومریمین آن گنج و ده یرلی چاغلارین اونون
یولوندا قویدوم و بو مثلین عکسی اولاراق کی دنمیشلر: «عوموردن پای اولماز»
من خالقیمیزا دورد ایل لیک بیر عومور پایی حاضیرلادیم؛ و گنج شاعیر و
اونوجولاری نظره آلاق، ان ساده شکیده یازماغا چالیشدیم.

امینم کی عزیز دیلداشلار بو مسئله نی حس انده جک لر؛ و گنج شاعیرلر بو
کیتابدان فایدالانان حالدا ان گوزل موسیقی لی، آهنگلی و وزنی لی شعرلر
قوشاقلار و قدیر ییلن قهرمان خالقیمیز بو نائلیت لرده منیم زحمت لریمی
تأثیرلی بیله جک لر و منی او گوزل زنگین اثرلرین معنوی تأثیرلرینده شریک
انده جک لر... ایندی من اولو تانرینین یو کسک آستاناسینا شکرلر اندیره م کی منه
گوج و آمان و نردی، بو بالاجا ده یرسیر اثری باشا چاتدیرام و قهرمان خالقیمیزین
آرزیلارینین آن بالاجا بیر حصه سین ثمره یشیره م؛ اومیدیم وار قهرمان خالقیمیز بو
اثری بیه نیب، اوز کیتابخانالاریندا اونا ینر و نریش اولالار.

بونونلا سوزومون صونون دا قهرمان خالقیمیزین غیرتلی اوغلو و شانلی
ادبیاتیمیزین بیلکلی میلی آتاسی آقای دقتور حسین محمدزاده (صدیق)
جنابلارینین منت سیز یاردیم و امکد اشلیقلاریندان نهایت قدر اوز تشکر و
منتدارلیغیمی بیلدیریره م هابثله کیتابی چاپا و نر مگ ده آقای مالک امامی و حسین
موسوی جنابلارینین ایش بیرلیگیندن و آقای تیمور مهرفر جنابلارینین
تشویق لریندن تشکر اندیره م و اونلارا بوتون خالقیمیزلا بیرلیک ده یشی - یشی
نائلیت لر آرزو اندیره م؛ هامینیز موفق اولاسینیز، آلاه قویسا .

دو نیا مسلمانلارینین بیرلیک آرزوسین دیله ین

زین العابدین بابا پور (رب القلم)

نقده . ۱۳۷۰/۶/۲۰

باشلانغیجا آدلاری گندهن ایکی فارسجا شعرین متنی:

«شهریار ای جان دنیا»

سوزه آه شب گذازان، جان آذربایجان	دل نوای مردم نالان آذربایجان
جان آذربایجان گفتن نه در شانت که چون	جان دنیایی نه تنها جان آذربایجان
روح شمرت دیدم ای شاعر آئنه‌ها	صاف چون سرچشمه جوشان آذربایجان
چون به گلزار غزل از شاخ دل گل میدهی	باغ رضوان میشود بستان آذربایجان
پیش آن رنجی که بردی غنچه احساس را	هدیه گل آورده است مرغان آذربایجان
حق استادی تم را مشکل بجا آید، کز آن	عذرها دارد هنرجویان آذربایجان
سالها چون عاشقی در وادی هجران چه سخت	قلبت آزد از غم هجران آذربایجان
چون سلیمان از تو اکنون خوش اطاعت می کنند	سرو بالایان، پری رویان آذربایجان
داد دل بستاندنت را خوش طلایی فرصتی است	بیقرارندت زجان ترکان آذربایجان
در بهار آرزو ای خسرو خوبان، مرا	خوش صفارش کن به این خوبان آذربایجان
تا تو هستی شهریار ملک این خاک برین	ای دو صد همچون منی قربان آذربایجان
شمس دیگر میشوی، کم، کم منت ملای روم	در تجلی شاهد عرفان آذربایجان
نقش زد «رب القلم» بر لوح دل چون گوهری	شهریار ای جان دنیا، جان آذربایجان

مؤلف

«ساقی عشق»

به من سوز نهانی را تو دادی	سرشک ارغوانی را تو دادی
به من در سینه چون مسجون در خون	دل آتشفشانی را تو دادی
به دریای دل خاموش عاشق	خروش ناگهانی را تو دادی
به گلزار دل آلاۀ عشق	شیخون خزانی را تو دادی
به چشم دلنوازان سرمه ناز	به من شوق جوانی را تو دادی
به شمع مشفق صبح شبستان	وفای جانفشانی را تو دادی
به سیمای فرح بخش طبیعت	جلای ارغوانی را تو دادی
به بلبل موسم سنبُل شکفتن	سرور شادمانی را تو دادی
به طوفان زوزه های وحشت انگیز	به شبنم مهربانی را تو دادی
به گلها آرزوی سبز رستن	به انسان زندگانی را تو دادی
به خورشید امین صبح معراج	عبور اسمانی را تو دادی
به شاهین مروت روز میلاد	زمین آشیانی را تو دادی
به دارالعشق گمنام سعادت	صفای بی نشانی را تو دادی
به در خون خفتگان کوی عشقت	حیات جاودانی را تو دادی
بر مرغ مست عشق خود «شجریان»	شراب نغمه خوانی را تو دادی
بگو «رب القلم» ای ساقی عشق	به من سوز نهانی را تو دادی

تقدیم به آقای محمدرضا شجریان استاد بلند آوازه موسیقی اصیل ایران

زین العابدین بابا پور (رب القلم) نقده ۶۷/۱۲/۲۰

«وزن»

شعرده وورغولو و وورغوسوز هجالارین سایى و نؤیه لشمه سی قایداسینا وزن دئییلیر. وزن شعره گؤزهل لیک، آهنگلی لیق و نثره ن اساس جهتلرده ن بیریدیر. آذربایجان شعرینده اساس آؤچ جورده وزن واردیر: عروض و زنی، سربست وزن، هجا و زنی. بونلاردان هر بیرى اؤزونه مخصوص خصوصیتلره مالیکدیر.

«عروض و زنی»

عروض ایلک دفعه بیرینجی عصرده بصره شهرینده عرب شاعیر و عالیمی خلیل ابن احمد طرفینده ن یارادیلمیش و سیستمه سالینمیش، سونرالار مسلمان شرقین بیر سیرا اؤلکه لرینده ایشله نمیشدیر. اسکی چاغلاردان برى آذربایجان کلاسیک شعرینده عروض و زنی چوخ گئیش یایلمیشدیر. تورک دیللی شعرده عروض و زنینده ایلک اثر «یوسف خاص حاجب» ین دؤردونجو عصرده کاشفر شعرینده یازدینی «کوتادقو بیلک» (خوشبختلیک باغیشلایان کیتاب) پونماسیدیر. عروض و زنی نین چوخ مرکب بیر شعر سیستمی واردیر. بورادا اساس شرط

مصراعلاردا هجالارین سایجا برابر اولماسی یوخ، اوزون و قیسسا هجالارین معین بیر قایدا ایله دوزولمه سیدیر؛ اودورکی، بعضاً عروضلا یازیلان عینی بیر شعرده مصرعین بیر ۱۱، ایککی اینجی سی ۱۰، اؤچونجو سوحتی ۹ هجadan عبارت اوللا بیلر.

بحر

عروض وزینده یازیلان شعرلر مصراعلارین اؤلچوسوندهن، سؤزلرین افاده اوصولندان و هجالارین دوزولوش قایداسیندان آسیلی اولاراق مختلف شکیللر آلیرکی، بیر - بیریندهن سنجیلن بئله شکیللره «بحر» دئییلیر. عروض وزنی نین ۱۹ بحری واردیر: ۱ - رمل، ۲ - هزج، ۳ - رجز، ۴ - مضارع، ۵ - متقارب، ۶ - منسرح، ۷ - مُجَثَث، ۸ - مدید، ۹ - متدارک، ۱۰ - مشاکل، ۱۱ - مقتضب، ۱۲ - جدید، ۱۳ - قریب، ۱۴ - بسیط، ۱۵ - کامل، ۱۶ - وافر، ۱۷ - طویل، ۱۸ - خفیف، ۱۹ - سریع.

بو اون دوققوز بحریدهن، طویل، مدید، بسیط، وافر، و کامل بشی اساساً عرب شعرینده ایشله نیر. جدید، غریب و بیر نچه آیری بحر ایسه عرب شعرینده ایشله دیلمیر؛ بونلاری عروضدان استفاده ائندن باشقا خالقارلار یاراتمیشلار.

عروضون هر بحرینده بیر نچه نؤعو واردیر:

هر بحریده بونلاردان بیر نچه سین جدوله گتیرمیشیک.

لطفاً جدوللره باخینیز.

- ۱ - فاعلاتُنْ، فاعلاتُنْ، فاعلاتُنْ، فاعلاتُنْ.
 - ۲ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلُنْ.
 - ۳ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلانْ.
 - ۴ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعليَانْ.
 - ۵ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعْ.
 - ۶ - فَعَلَاتُنْ، فَعَلَاتُنْ، فَعَلَاتُنْ، فَعَلَاتُنْ.
 - ۷ - فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلْنْ.
 - ۸ - فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعْ.
 - ۹ - فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، مَفْعُولُنْ.
 - ۱۰ - فاعلاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ.
 - ۱۱ - فاعلاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلَانْ.
 - ۱۲ - فَعَلَاتْ، فاعلاتنْ، فَعَلَاتْ، فاعلاتنْ.
 - ۱۳ - فَعَلَاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلاتنْ.
 - ۱۴ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فاعلُنْ.
 - ۱۵ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فَعَلَانْ.
 - ۱۶ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فَعَلْنْ.
 - ۱۷ - فاعلاتنْ، فاعلاتنْ، فَعْ.
 - ۱۸ - فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعَلْنْ.
 - ۱۹ - فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فاعْ.
 - ۲۰ - فَعَلَاتنْ، فَعَلَاتنْ، فَعْ.
- و ...

۲ - هزج بحری

- ۱ - مفاعيلُنْ، مفاعيلُنْ، مفاعيلُنْ، مفاعيلُنْ.

- ۲ - مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیل.
- ۳ - مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیلن.
- ۴ - مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیل.
- ۵ - مفاعیلن، مفاعیلن، مفعولن.
- ۶ - مفاعیلن، مفاعیلن.
- ۷ - مفاعیل، مفاعیل، مفاعیل، مفاعیل.
- ۸ - مفاعلن، مفاعلن، مفاعلن، مفاعلن.
- ۹ - فاعلن، مفاعیلن، فاعلن، مفاعیلن.
- ۱۰ - مفعول، مفاعیلن، مفعول، مفاعیلن.
- ۱۱ - مفعول، مفاعیل، مفاعیل، مفعولن.
- ۱۲ - مفعول، مفاعیل، مفاعیل، قعل.
- ۱۳ - مفعول، مفاعیل، مفاعیل، مفاعیل.
- ۱۴ - مفعولن، مفعولن، مفعولن، مفعولن.
- ۱۵ - مفعولن، مفعولن، مفعولن، فم.
- ۱۶ - مفعولن، مفعولن، مفعول، فعل.
- ۱۷ - مفعول، مفاعلن، مفاعیلن، فم.
- ۱۸ - مفعول، مفاعلن، مفاعیل، فعل.
- ۱۹ - مفعول، مفاعیل، مفاعیلن، فاع.
- ۲۰ - مفعول، مفاعیلن، مفعولن، فم.
- ۲۱ - مفعول، مفاعیلن، مفعول، فعل.
- ۲۲ - مفعولن، فاعلن، مفاعیل، فعل.
- ۲۳ - مفعولن، فاعلن، مفاعیلن، فعل.
- ۲۴ - مفعولن، مفعول، مفاعیلن، فم.
- ۲۵ - مفعولن، مفعول، مفاعیل، فعل.
- ۲۶ - مفعول، مفاعلن، مفاعیلن.
- ۲۷ - مفعول، مفاعلن، مفاعیل، مفاعیلن.

- ۲۸ - مفعول، مفاعِلن، فعولن.
۲۹ - مفعول، مفاعِلن، مفاعیل.
۳۰ - مفعول، مفاعِلن، مفاعیلن.
۳۱ - مفعول، مفاعیل، فعول.
۳۲ - مفاعیل، فعولن، مفاعیل، فعولن.
۳۳ - مفاعیلن، مفاعیلن.
۳۴ - فاعِلن، مفاعِلن، مفاعِلن.
۳۵ - مفاعِلن، مفاعِلن، مفاعیل.

۳ - رجز بحری

- ۱ - مستفعِلن، مستفعِلن، مستفعِلن، مستفعِلن.
۲ - مستفعِلن، مستفعِلن، مستفعِلن.
۳ - مستفعِلن، مستفعِلن، مستفعِلاتن.
۴ - مستفعِلاتن، مستفعِلاتن.
۵ - مفتعلن، مفتعلن، مفتعلن، مفتعلن.
۶ - مفتعلن، مفتعلن، مفتعلن.
۷ - مفتعلاتن، مفتعلاتن.
۸ - مفتعلن، مفاعِلن، مفتعلن، مفاعِلن.
۹ - مفاعِلن، مفتعلن، مفاعِلن، مفتعلن.
۱۰ - مفتعلن، مفاعِلن، مفتعلن، مفعولن.
۱۱ - مفاعِلن، فاعِلن، مفاعِلن، فاعِلن.
۱۲ - مفاعِلن، مفاعِلن، مفاعِلن.

۴ - مضارع بحری

- ۱ - مفاعیلن، فاعلاتن، مفاعیلن، فاعلاتن.
- ۲ - مفعول، فاعلاتن، مفعول، فاعلاتن.
- ۳ - مفعول، فاعلاتن، مفعول، فاعلاتان.
- ۴ - مفعول، فاعلات، مفاعیل، فاعلن.
- ۵ - مفعول، فاعلات، مفاعیل، فاعلات.
- ۶ - مفاعیل، فاعلات، مفاعیل، فاعلات.
- ۷ - مفعول، فاعلاتن، مفعول، فاعلن.
- ۸ - مفعول، فاعلات، مفاعیل، فاعلاتن.
- ۹ - مفاعیلن، فاعلاتن، مفاعیلن، فاعلاتن.
- ۱۰ - مفعول، فاعلات، مفاعیل، فع.
- ۱۱ - مفعول، فاعلات، مفاعیلن.
- ۱۲ - مفعول، فاعلات، فعولن.
- ۱۳ - مفعول، فاعلات، مفاعیل.
- ۱۴ - مفعول، فاعلات، فعول.

۵ - متقارب بحری

- ۱ - فعولن، فعولن، فعولن، فعولن.
- ۲ - فعولن، فعولن، فعولن، فعل.
- ۳ - فعولن، فعولن، فعولن، فعول.
- ۴ - فعولن، فعولن، فعولن، فع.
- ۵ - فعولن، فعولن، فعولن.
- ۶ - فعولن، فعولن، فعول.

۷ - فعولن، فع لن، فعول، فع لن.

۸ - فع لن، فعولن، فع لن، فعولن.

۶ - منسرح بحری

۱ - مفتعلن، فاعلات، مفتعلن، فاعلات.

۲ - مفتعلن، فاعلات، مفتعلن، فع.

۳ - مفتعلن، فاعلات، مفتعلن، فاع.

۴ - مفتعلن، فاعلات، مفتعلن.

۵ - مستفعلن، فاعلات، فع لن.

۶ - مفعولن، فاعلات، مفتعلن، فع.

۷ - مُجْتَث بحری

۱ - مفاعِلن، فعلاتن، مفاعِلن، فعلاتن.

۲ - مفاعِلن، فعلاتن، مفاعِلن، فعلاتن.

۳ - مفاعِلن، فعلاتن، مفاعِلن، فعَلن.

۴ - مستفعلن، فاعلاتن، مستفعلن، فاعلاتن.

۵ - مستفعلن، فاعلاتن.

۶ - مفاعِلن، فعلاتن، مفاعِلن.

۷ - مفاعِلن، فاع، مفاعِلن، فاعلات.

۸ - مستفعلن، فاعِلن، فاعِلن، فاعلاتن.

۹ - مفاعِلن، فعلاتن، مفاعِلن، فاع.

٨ - مدید بحر

- ١ - فاعلاتن، فاعلن، فاعلاتن، فاعلن.
- ٢ - فاعلاتن، فاعلن، فاعلاتن.
- ٣ - فاعلاتن، فاعلن، فاعلن.
- ٤ - فاعلاتن، فعلن، فعلاتن.
- ٥ - فاعلن، فاعلن، فاعلاتن.

٩ - متدارک بحر

- ١ - فاعلن، فاعلن، فاعلن، فاعلن.
- ٢ - فاعلن، فاعلن، فاعلن، فاع.
- ٣ - فعلن، فعلن، فعلن، فعلن.
- ٤ - فعلن، فعلن، فعلن.
- ٥ - فع لن، فع لن، فع لن، فع لن.
- ٦ - فع لن، فع لن، فع لن.
- ٧ - فاعلن، فعل، فاعلن، فعل.
- ٨ - فاعلن، فاعلن، فاعلن.
- ٩ - فاعلن، فاعلن، فاعلن، فعل.

١٠ - مشاکل بحر

- ١ - فاعلات، مفاعیل، مفاعیل.
- ٢ - فاعلات، مفاعیل.

۳ - فاعلاتن، مفاعیلن، فمعلون.

۴ - فاعلات، مفاعیل، فاعلات، مفاعیل.

۵ - فاعلاتن، فمعلون، فمعلون.

۱۱ - مقتضب بحری

۱ - فاعلات، مستعملن.

۲ - فاعلات، مفعولن.

۳ - فاعلات، مفتعلن، فاعلات.

۴ - مفعول، مستعملن، مستعملن.

۵ - فاعلات، مفتعلن، فاعلات، مفتعلن.

۶ - فاعلات، مفعولن، فاعلات، مفعولن.

۷ - مفعول، مفاعل، مفعولن.

۱۲ - جدید بحری

۱ - فاعلاتن، فاعلاتن، مفاعیلن.

۲ - فاعلاتن، مستعملن.

۳ - فاعلاتن، مفاعیلن.

۴ - فاعلاتن، فاعلاتن، مستعملن.

۵ - فاعلن، فاعلاتن، فمعلون.

۱۳ - قریب بحری

- ۱ - مفاعیل، مفاعیل، فاعلان.
- ۲ - مفعول، مفاعیل، فاعلاتن.
- ۳ - مفعول، مفاعیل، فاعلان.
- ۴ - مفعولن، مفعول، فاعلاتن.
- ۵ - مفعول، مفاعیل، فاع.
- ۶ - مفعول، مفاعیل، فاعلاتن، فاع.
- ۷ - مفعول، مفاعیل، فاعلات، فاعول.

۱۴ - بسیط بحری

- ۱ - مستفعِلن، فاعِلن، مستفعِلن، فاعِلن.
 - ۲ - مستفعِلن، فاعِلن، مستفعِلن.
 - ۳ - مستفعِلن، فعِلن، مستفعِلن، فعِلن.
 - ۴ - فعِلتن، فعِلن، فعِلتن، فعِلن.
- ...

۱۵ - کامل بحری

- ۱ - متفاعِلن، متفاعِلن، متفاعِلن، متفاعِلن.
- ۲ - متفاعِلن، متفاعِلن، متفاعِلن.
- ۳ - متفاعِلن، مستفعِلن، متفاعِلن، مستفعِلن.
- ۴ - متفاعِلن، متفاعِلتن.

۱۶ - وافر بحری

- ۱ - مفاعلتن، مفاعلتن، فعولن.
- ۲ - مفاعیلن، مفاعیلن، فعولن.
- ۳ - مفاعلتن، مفاعلتن، مفاعلتن، مفاعلتن.

۱۷ - طویل بحری

- ۱ - فعولن، مفاعیلن، فعولن، مفاعیلن.
- ۲ - فعولن، مفاعیلن، فعولن، مفاعیلن.

۱۸ - خفیف بحری

- ۱ - فاعلاتن، مفاعلتن، فعلن.
- ۲ - فاعلاتن، مفاعلتن، فاعلاتن.
- ۳ - فاعلاتن، مفاعلتن، مفعولن.

۱۹ - سریع بحری

- ۱ - مفتعلن، مفتعلن، فاعلن.
- ۲ - مفتعلن، مفتعلن، فاعلان.

یوخاریدا قئیدلری آپاریلان، جدول لرده کی ۱۹ عروض بحری ایله اونلاریز جوړه به جوړه نوعولارینا، آذربایجان شعرینده تصادف اولونور.

کلاسیک آذربایجان شاعیرلرینده ن فصولی، نباتی، سیدعظیم، صابیر و باشقالاری عروض وزیننده چوخ دیرلی اثرلر یاراتمیشلار. فصولی کیمی کلاسیک لر ممکن قدهر عروضو آذربایجانلاشدیرمیشلار و اثرلرینین چوخونو بو وزینده ساده و آیدین بیر دیلده یازماغا موفق اولموشلار؛ اؤنلار ثابت ائتمیشلر کی،

بدیمی سوزه کیفایت قدهر حاکیم اولان صنعتکار عروضدا، آیدین اوسلوبدا، قووه‌تلی شعرلر یازا بیلەر و بو وزنه یثنی خصوصیتلر گتیریپ اونو زنگین لشدیرهر. بوننان بئله، عروض وزنی آذربایجان شعر دیلینه حدسیز - حسابسیز عرب - فارس سوزلرینین گلمه‌سینه و دیلین آغیرلاشماسینا سبب اولویدور.

خلاصه دانیشیمیزی عروض حاققیندا قیساساتماق ایسته‌ییریک و بۇرادا پرفسور «مبارز علیزاده»نین چئویردیگی تورکجه شاهنامه‌دهن نمونه اۇچون بیر نچه سطرینی نقل ائدیپ؛ سوزومۇزه بو موضوعون اۇزه‌رینده صون وئیرییک.

«یاردانین آدی ایلہ»

اؤنؤن قدرتی وصفه سیفماز، اینان. اؤ، روزی وئره‌ندی، اؤ، یول گؤسته‌ره‌ن. اؤنؤن وارلیغیندان گؤنؤش آلدی نور. زمانی، مکانی اؤدور خلق ائنده‌ن. اؤنؤ گؤرمه‌یه جهد قیلما هدهر خیالا سیفارمی مگر بو جلال؟ نه عقلین چاتار، نه دیلین سؤز تاپار. اؤنؤ گؤردؤیو بیر شئیہ بنزه‌دهر. مطیع بیر قول اول، خدمتینده دایان! اؤنؤ درک اۇچون یوخدور الدہ اساس. نجه درک ائنده‌رسن کی، خالق نه‌دیر؟ صورشما: «نه‌دیر، هاردادیر؟» هئچ زمان. بیلیک الدہ اتسن تاپارسان اؤنؤ. قوجا قلبه علم‌ایله گنجلیک دؤلار. وارا «یوخ» دنمک، بیل‌چتندیر، چتین.	اؤخالیق کی، وئرمیش بیزه عقل و جان اؤدور خلقه شهرت، شرف، شان وئره‌ن یئری - گؤی‌لری خلق ائنده‌ن اؤدور زماندا، مکاندا اؤنؤ گزمه سن! گوره‌ن اؤلما‌یب خالقی بیر نفر، اؤنؤ درک قیلماز تفکور، خیال سؤزایله اؤنؤ وصفه وئرسن قرار، آغیل، درکینه جهد قیلسا اگر، نجه اولدۇغون کیمسه اتتمز بیان اؤ روحلا، آغیل‌لا اولونماز قیاس بوفیکیرین دؤشونجه‌نله‌سن، سؤیله‌بیر، دنیرلر: «اؤ واردیر!» قبول ائت، اینان اینام‌لا عوض ائت سئوال - صورغونو، کیمین علمی اولسا اؤ گؤجلو اولار بیلیکده‌ن بؤیوک ثروت، اولماز یقین،
--	---

ابوالقاسم فردوسی - شاهنامه - باکی یازسی ۱۹۶۸ چئویره‌ن پرفسور مبارز علیزاده

سربست (آزاد) اۇلچو

سربست شەردە، آدېنداڭدا گۇرۇندو يوكىمى، مصراعلارېن اۇلچوسو،
 ھىجالارېن سايى و قافىەلرېن دوزلوش جەتدەن سربستلىك (آزادلىق) واردېر.
 لاكىن بۇنا، قايداسىزلىق، آھنگسىزلىك دىمك اۇلماز. بۇ شەرېن اۇلچوسو،
 قالېدەن، اۇلگودەن و قافىەدەن سربست (آزاد) اۇلان ھالدا يىنە دە بېر ھاوايا و
 آھنگە باغلى دېر و اۇزۇنە گۇرە مەخسۇس گۇزەل آھنگى، جوشغۇن روحو،
 آخېجىلېنى و قافىەلنمە قايداسى واردېر: تا نەظمە چكىلمېش ھالىتى مەشخۇس و بىللى
 اولونسون.

سربست شەر، ھەم عرۇس اۇلچولرېندە، ھەمدە ھىجا بولگولرېندە يىترلەشېپ
 قوشۇلار. ھىتى بۇ امكاندا واردېر كى بۇ ايكى اۇلچونون (عرۇس و ھىجا) ھىچ
 بېرىندە اۇلماسىن و عىنى ھالدا اۇزۇنە گۇرە اېچىندە بېر مەخسۇس موسىقىسى،
 وزنى و آھنگى اۇلسون. لطفأ آشاغادا بېر نىچە سربست شەر نەمۇنەسىنە دقتلە
 باخىنىز:

آى! يالانچى،^۱

وفاسىز دوست

يىنە سانكى،

سلامىم وار!

سلامىملا،

كلامىم وار!

دىنلە منىم سلامىمى

بېر سلامى كى، شكائىت قانى دامجىللاىر اوننان

توكدوغۇن شىشە اۇركدە يىنە خىنچىللاىر اوننان

دولموشام قىرمىزى قاننان

سس گلیر دیده کی جاننان
 گه^۱ قاجاق بیزده «بی یاننان»^۲
 دوست اگر اولسا ایلاننان
 حذره اوننان، حذره اوننان

«آردی واردیر»

گؤزلریمی اوووشدورورام هله ده،^۳ اویانمیشام ننه عصرلیک یوخودان.
 آختاریرام قدیم، دوغما دونیامی،
 او گوردو گوم داشلاردان بیریده یوخدور کی،
 حال - احوال توتام

یوخولویام می،؟ اویاغام می،؟ بیلیمیرم.
 گوردو گوم حقیقت می،؟ رویامی.
 نه بیر دوستوم قالیر، نه بیر تانیسیم،
 دردیمی کیسه دانیشیم؟ حسرتیمی کیسه دئییم؟
 بیر دنیا عزیزلریمین داغی چکیلیب سینه مه.
 ای وای ... منی ده هشت آلیرینه.
 مومیالانمیش آدامام،

فقط دیرییه م.

گؤزلریم ایکی قاراجوخورا بنزه ییر،
 بدنیمده ن گلیر مزارایی.
 بلکه ده مصر اهراملاریندان دورموشام،
 یوخسا بخت النصره م،

۱ - «گه» همان «گهل» کلمه سینین قیسسالامیشیدیر.

۲ - «بی» همان «بیر» کلمه سینین قیسسالامیشیدیر. «بی یاننان» = «بیر یاننان»

۳ - بو شعر، استاد دختر محمد حسین شهریارین «مومیالانمیش آدم» سربست منظومه سینین (ف، صادق) جنابلاری الیه تورکجه په چئوریلیمیشیدن بیر حصه دیر ...

یوخسا فرعونلاردان بیریه‌م.

و ...

آردی واردیر

سهندیم

«شهریار»

شاه داغیم، چال پاپاغیم، ائل دایاغیم، شانلی سهندیم،
باشی طوفانلی سهندیم.
باشدا حیدر بابا تک قارلا - قیروولا قاریشیب سان،
سون ایپک تنلی بولدولارلا افقده ساریشیب سان،
ساواشارکن باریشیب سان.

* * *

گویدهن الهام آلالی سرری سماواته دنیهرسن،
هله آغ کورکی بورون، یازدا یاشیل دوندا گنیهرسن،
قوردان حالوا ینیه‌رسن،

* * *

دوشلروندا صونالار سینه‌سی تک شوخ ممه‌لرده،
نه شیرین چشمه‌لرین وار.
اؤ یاشیل تنلیری، یئل هورمه‌ده آینالی سحرده،
عشوہ‌لی انشمه‌لرین وار.
قوی یاغیش یاغسادا یاغسین،
سنل اولوب آخسادا آخسین،
یانلاروندا دره‌لر وار.

قوی قلمقاشلارین اوچسون قره لرله، هامی باخسین،
 باسلاروندا هشره لر وار.
 سیلدیریملر سره لر وار،
 او، اتکلرده نه قیزلار یاناغی لاله لرین وار.
 قوزولار اوتلایارقاق، نی ده نه خوش ناله لرین وار،
 آی کیمی هاله لرین وار ...

آردی وار

هجا اؤلچوسو

تورک ادبیاتی، فارس و عرب ادبیاتلارینین تأثیرینه گیرمه دیگی چاغلاردا،
 تورکلر یالنیز (فقط) هجا اؤلچوسوندن یارارلانیرمیشلار.
 اسلامییتین قبولوندان سونرا، عروض اؤلچوسو ادبیاتیمیزدا داخیل اولموشدور.
 لاکین یشنه ده خالق آراسیندا هجا اؤلچوسو چوخ یایغین اولموشدور. حتی رسمی و
 کلاسیک اوسلوبلاردا شعر یازان شاعیرلرده هجا اؤلچولرینی منیمسه میشلر. هجا
 اؤلچوسونو منیمسه یین قاضی برهان الدین، بایرک قوشچو اوغلو، شاه اسماعیل
 ختایی و سونرالار بوتون شاعیرلر طرفینده بیر عادی حالا چتوریلیمیشدیر. حتی
 عثمانلی سارایلاریندا یاشایان و خالق شعرى اوسلوبونا اهمیت وئریمین «دیوان
 شاعیرلری ده» هجا اؤلچوسونده آن اویناق شعرلرینی یازمیشلار.
 آذربایجان فولکلور شعرینین نمونه لری اساس اعتبارایله هجا وزنینده
 یارادیلیمیشدیر.

کلاسیک شاعیر لرده ن ویدادی، واقیف، ذاکر و باشقالاریدا اثرلرینین
 چوخونو هجا وزنینده یازمیشلار. معاصر شعریمیزده ده هجا وزنی اوستون
 یئر توتور، شاعیرلر اثرلرینین چوخونو بو وزنیده یازی رلار. رحمتلی اوستاد دقتور
 محمدحسین شهریار، آذربایجانا «فردوسی» ساییلان، میلی قهرمان شاعیر،

رحمتلى بولود قرەچورلو (سەند)، معاصر خوش ذوق شاعىر، شامى و باشقالارى بو وزنىدە چوخلو زىنگىن شاھ اثرلر ياردىيلار.

بئەلىكلە گۇرونوركى بوتون شاعىرلر ھجا اۆلچولرىندەن استفادە اندىرلر و بو اۆلچونو بوتون اۆلچولردەن دىلىمىزىن قورولوشوغونا اويغون اولان بىر اۆلچو بىلىرلر. ھجا وزنى، اوصولاً ھر مصرعىن قالىپىندە اۆلان بۆلگولرىن سايىدىركى شىرلرىن آدلارى و فرقلىرى بو علمىنەن بىلىنىر. اگر بىر شاعىر اوستادلىغىنان سالىم كلمەلىرى قالىپلردە ائلە اويدوراكى بۆلگو سايلىرى بىر - بىرىلە دوز گلە، اۇندا ھجالارىندا سايى ھر مصرع شىردە برابر اولار و شىر وزن تاپار. چونكى ھجا وزنىدە يازىلان شىرلرىن ھر مصرعىندە ھجالارىن سايى برابر اولمايدىر. يوخسا شىرلردە وزن دوشگونلوغو گۆزە چارپار و اينجەلىكلىرى آرادان قالدىرار.

تورک دىلىندە ھجا وزنى ايکى آنا شاققايا بۆلونوب و ايشلەنىر: ۱ - تىک ھجالىلار ۲ - جوت ھجالىلار. چون ايندىيە دىک تورکو دىلدە بىر ھجالىدان يىرمى ھجالىيادىک شىر قوشولوبدور؛ اۇنا گورە قئىد اولونان تىک ھجالى و جوت ھجالى ايکى آنا شاققادا بىردن، يىرمىيە دىک دىر، اونلارىن جدولى گلن صحيفەدە وئرىلىبدىر.

تىک ھجالارىن بۆلوم جدولى

۱۹، ۱۷، ۱۵، ۱۳، ۱۱، ۹، ۷، ۵، ۳، ۱

جوت ھجالارىن بۆلوم جدولى

۲۰، ۱۸، ۱۶، ۱۴، ۱۲، ۱۰، ۸، ۶، ۴، ۲

مصرعلارداكى ھجالارىن سايىندان و ھجالارىن آراسىندا اۆلان دوراقلاردان آسىلى اولاراق عروض بحرىلەرى كىمى تىک و جوت ھجالارىن آنا بۆلوملىرىدە بىر چوخ بالاجا اۆلچولرە بۆلونورلر و جورە بە جورە وزن ترە دىرلر. اليمدەن گلەن قدر، آشاغادا بۇ اۆلچولرىن بىر نىچە دوراق جدولين گتىرمىشەم. بو دوراق جدوللرى بو اۆلچولرىن بۆلوموندەن تىكجە بىر نمونە دىر، يوخسا رياضى محاسبە يە قالسا، بو بۆلگولرىن اۆز ضرىيلىرى تعداد ايله دوراقلارى واردىر. بونودا قئىد ائتمەلىم كى بوتون دوراقلار شىرىمىزدە ايشلەنمە مىشىدىر، آنجاق دىمىك اولاركى بوتون

دور اقلارين ايشلتمه احتمالي واردير. لطفأ جدول لرە باخينيز:

بیر هجالی اؤلچو:

۱ - بیر هجالی، بیر بؤلگولو

ایکی هجالی اؤلچو:

۱ - ایکی هجالی، ایکی بؤلگولو

۲ - ایکی هجالی، ۱ + ۱ بؤلگولو

اۆچ هجالی اؤلچو:

۱ - اۆچ هجالی، ۳ بؤلگولو

۲ - اۆچ هجالی، ۲ + ۱ بؤلگولو

۳ - اۆچ هجالی، ۲ + ۱ بؤلگولو

دورد هجالی اؤلچو:

۴ هجالی، ۴ بؤلگولو

۴ هجالی، ۲ + ۲ بؤلگولو

...

بش هجالی اؤلچو:

۵ هجالی، ۵ بؤلگولو

۵ هجالی، ۲ + ۳ بۆلگولو

۵ هجالی، ۳ + ۲ بۆلگولو

و...

آلتی هجالی اۆلچو:

۶ هجالی، ۳ + ۳ بۆلگولو

۶ هجالی، ۲ + ۲ + ۲ بۆلگولو

۶ هجالی، ۴ + ۲ بۆلگولو

۶ هجالی، ۲ + ۴ بۆلگولو

و...

يئددی هجالی اۆلچو:

۷ هجالی، ۴ + ۳ بۆلگولو

۷ هجالی، ۳ + ۴ بۆلگولو

۷ هجالی، ۵ + ۲ بۆلگولو

۷ هجالی، ۲ + ۵ بۆلگولو

۷ هجالی، ۳ + ۲ + ۲ بۆلگولو

و...

سككيز هجالی اۆلچو:

۸ هجالی، ۴ + ۴ بۆلگولو

۸ هجالی، ۳ + ۵ بۆلگولو

۸ هجالی، ۵ + ۳ بۆلگولو

۸ هجالی، ۶ + ۲ بۆلگولو

۸ هجالى، ۲ + ۶ بۇلگولو

۸ هجالى، ۲ + ۲ + ۲ + ۲ بۇلگولو

۸ هجالى، ۳ + ۲ + ۳ بۇلگولو

۸ هجالى، ۳ + ۳ + ۲ بۇلگولو

۸ هجالى، ۲ + ۳ + ۳ بۇلگولو

...

دوققوز هجالى اۆلچو:

۹ هجالى، ۲ + ۴ + ۳ بۇلگولو

۹ هجالى، ۳ + ۶ بۇلگولو

۹ هجالى، ۶ + ۳ بۇلگولو

۹ هجالى، ۵ + ۲ + ۲ بۇلگولو

۹ هجالى، ۲ + ۵ + ۲ بۇلگولو

۹ هجالى، ۲ + ۲ + ۵ بۇلگولو

۹ هجالى، ۵ + ۴ بۇلگولو

۹ هجالى، ۴ + ۵ بۇلگولو

۹ هجالى، ۳ + ۲ + ۴ بۇلگولو

۹ هجالى، ۴ + ۳ + ۲ بۇلگولو

۹ هجالى، ۲ + ۴ + ۳ بۇلگولو

...

اون هجالى اۆلچو:

۱۰ هجالى، ۵ + ۵ بۇلگولو

۱۰ هجالى، ۴ + ۶ بۇلگولو

۱۰ هجالى، ۶ + ۴ بۇلگولو

- ۱۰ هجالی، ۲ + ۳ + ۵ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۲ + ۵ + ۳ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۳ + ۵ + ۲ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۵ + ۳ + ۲ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۳ + ۲ + ۵ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۲ + ۲ + ۶ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۲ + ۶ + ۲ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۲ + ۲ + ۶ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۲ + ۴ + ۴ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۴ + ۲ + ۴ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۴ + ۴ + ۲ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۴ + ۳ + ۳ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۳ + ۴ + ۳ بۇلگولو
 ۱۰ هجالی، ۳ + ۳ + ۴ بۇلگولو

اون بیر هجالی اؤلچو:

- ۱۱ هجالی، ۵ + ۶ بۇلگولو
 ۱۱ هجالی، ۶ + ۵ بۇلگولو
 ۱۱ هجالی، ۳ + ۴ + ۴ بۇلگولو
 ۱۱ هجالی، ۴ + ۴ + ۳ بۇلگولو
 ۱۱ هجالی، ۴ + ۳ + ۴ بۇلگولو
 ۱۱ هجالی، ۲ + ۳ + ۳ + ۳ بۇلگولو
 ۱۱ هجالی، ۳ + ۳ + ۵ بۇلگولو
 ۱۱ هجالی، ۳ + ۵ + ۳ بۇلگولو

- ۱۱ هجالى، $۵ + ۳ + ۳$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۳ + ۳ + ۲ + ۳$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۳ + ۲ + ۳ + ۳$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۳ + ۳ + ۳ + ۲$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۵ + ۲ + ۴$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۲ + ۵ + ۴$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۲ + ۴ + ۵$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۴ + ۲ + ۵$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۳ + ۲ + ۶$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۳ + ۶ + ۲$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۶ + ۳ + ۲$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۶ + ۲ + ۳$ بۇلگولو
 ۱۱ هجالى، $۲ + ۶ + ۳$ بۇلگولو

...

اون ايكي هجالى اولچو:

- ۱۲ هجالى، $۶ + ۶$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۶ + ۲ + ۴$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۶ + ۴ + ۲$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۴ + ۲ + ۶$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۲ + ۴ + ۶$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۶ + ۳ + ۳$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۳ + ۶ + ۳$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۳ + ۳ + ۶$ بۇلگولو
 ۱۲ هجالى، $۲ + ۵ + ۵$ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۵ + ۲ + ۵ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۵ + ۵ + ۲ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۳ + ۴ + ۵ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۴ + ۳ + ۵ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۴ + ۵ + ۳ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۵ + ۴ + ۳ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۵ + ۳ + ۴ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۳ + ۵ + ۴ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۴ + ۴ + ۴ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۵ + ۷ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۷ + ۵ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۷ + ۲ + ۳ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۲ + ۷ + ۳ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۲ + ۳ + ۷ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۳ + ۲ + ۷ بۇلگولو

۱۲ هجالی، ۷ + ۳ + ۲ بۇلگولو

و ...

اون اوچ هجالی اۆلچو:

۱۳ هجالی، ۶ + ۷ بۇلگولو

۱۳ هجالی، ۷ + ۶ بۇلگولو

۱۳ هجالی، ۵ + ۴ + ۴ بۇلگولو

۱۳ هجالی، ۴ + ۵ + ۴ بۇلگولو

۱۳ هجالی، ۴ + ۴ + ۵ بۇلگولو

۱۳ هجالی، ۴ + ۳ + ۳ + ۳ بۇلگولو

۱۳ هجالى، $3 + 4 + 3 + 3$ بۇلگولو

۱۳ هجالى، $3 + 3 + 4 + 3$ بۇلگولو

۱۳ هجالى، $3 + 3 + 3 + 4$ بۇلگولو

۱۳ هجالى، $6 + 3 + 4$ بۇلگولو

۱۳ هجالى، $6 + 4 + 3$ بۇلگولو

۱۳ هجالى، $4 + 6 + 3$ بۇلگولو

۱۳ هجالى، $4 + 3 + 6$ بۇلگولو

و ...

اون دورد هجالى اۋلچو:

۱۴ هجالى، $7 + 7$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $8 + 6$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $6 + 8$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $4 + 5 + 5$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $9 + 5$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $5 + 9$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $7 + 4 + 3$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $7 + 3 + 4$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $3 + 4 + 7$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $4 + 3 + 7$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $4 + 7 + 3$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $3 + 7 + 4$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $4 + 4 + 3 + 3$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $4 + 3 + 3 + 4$ بۇلگولو

۱۴ هجالى، $4 + 3 + 4 + 3$ بۇلگولو

۱۴ هجالی $۳ + ۴ + ۴ + ۳$ بۇلگولو

۱۴ هجالی $۳ + ۳ + ۴ + ۴$ بۇلگولو

۱۴ هجالی $۸ + ۳ + ۳$ بۇلگولو

۱۴ هجالی $۳ + ۸ + ۳$ بۇلگولو

۱۴ هجالی $۳ + ۳ + ۸$ بۇلگولو

۱۴ هجالی $۴ + ۲ + ۸$ بۇلگولو

۱۴ هجالی $۲ + ۸ + ۴$ بۇلگولو

و ...

اون بئش هجالی اولچو:

۱۵ هجالی، $۸ + ۷$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۷ + ۸$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۳ + ۴ + ۴ + ۴$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۵ + ۳ + ۴ + ۳$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۸ + ۳ + ۴$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۸ + ۴ + ۳$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۴ + ۳ + ۸$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۳ + ۴ + ۸$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۳ + ۸ + ۴$ بۇلگولو

۱۵ هجالی، $۴ + ۸ + ۳$ بۇلگولو

۱۵ هجالی $۳ + ۵ + ۴ + ۳$ بۇلگولو

۱۵ هجالی $۵ + ۳ + ۴ + ۳$ بۇلگولو

۱۵ هجالی $۳ + ۴ + ۵ + ۳$ بۇلگولو

۱۵ هجالی $۳ + ۴ + ۳ + ۵$ بۇلگولو

و ...

اون آلتى هجالى اۆلچو:

- ۱۶ هجالى، ۸ + ۸ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۴ + ۴ + ۴ + ۴ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۴ + ۴ + ۸ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۴ + ۸ + ۴ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۴ + ۴ + ۸ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۳ + ۵ + ۸ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۵ + ۳ + ۸ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۵ + ۳ + ۸ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۳ + ۵ + ۵ + ۳ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۳ + ۵ + ۵ + ۳ بۆلگولو
 ۱۶ هجالى، ۳ + ۳ + ۵ + ۵ بۆلگولو

و ...

يوخارىداكى هجا و زىنين دوراق جدوللرىندىن قاباق بىر نىچە آيرى
 جدولده، عروض و زىنىدەن سۆز آچىپ، دىدىمكى: عروض و زىنين ۱۹ بحرى
 واردىر. بو ۱۹ بحرىن ھرەسىندىن، نىچەدەنە جورە بەجورە وزن آيرىلىرى و اۆچ
 يوزدەن مختصر آز يا چوخ وزن تورەنىر. منجە هجا وزىنىدەدە بو ساياق بىر بۆلوم
 واردىر. اگر عروض بحرلىرىنىن جدولى ايله هجا بولگولرىنىن جدوللرىن بىر -
 بىرى ايله توتوشدورساق؛ گۆرەرىككى جوت هجالى و تىك هجالى يىرمى دىنە آنا
 هجا اۆلچولرى همان عروضداكى بحرلر كىمى دىرلر، بولگولرىن و دوراقلارىن
 ائرىندە اونلاردان آيرىلان اۆلچولرەدە وزن دىمىك اۇلار. مىثلاً: نىچە كى عروض

رمل بحریندهن جوره به جوره وزن آیریلیر. ائله اؤجوره ده ۱۱ هجالی اؤلچودهن جوره به جوره وزن آیریلیر. مثلاً:

رمل بحری:

۱ - فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلن

۲ - فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلن

و ...

اؤن بیر هجالی اؤلچو:

۱ - اون بیر هجالی ۶ + ۵ بؤلگولو

۲ - اون بیر هجالی ۴ + ۴ + ۳ بؤلگولو

و ...

البته عروض بحرلریندهن آیریلان قوللاری، چوخلی یازیچیلار آراشدیریپ و بیر یئره توپلاییبلاز. آما عکسیجه سینه هجا اؤلچولریندهن تورهنن وزن لرین اؤستونده تدقیق و تحقیق آپاریلما ییب وبؤ مختلف وزن لری ییغجام شکیلده بیر یئره توپلایان اولما ییدیر.^۱ من امکانیمدا اولانا قدر بو ایشده چالیشدیم. آما بو ایشین یوزلر یازجی و بیلیجی نینین یاردیم و امکداشلیغینا احتیاجی واردیر. تک جانا اؤنون عهدده سیندن گلّمک اولماز. نجه کی آتا - بابالار دنییلر: «تک الدن سس چیخماز» و یا «بیر گؤلونن باهار اولماز»

آما کئچمیشلر دنمیشکن: «دریانین سویون ایچمک اولماسادا سوسوزلوق قدر دادماق یاخشی دیر». لاکین منده بو ساحه ده تام شکیده دانیشا بیلمه سمده،

۱ - بوسوز ایرانلی تورک یازیچیلارینا عاید دیر، یوخسا تورکیه، آذربایجان، ترکمنستان و باشقا مستقل اولکهلرده بو ساحه ده چوخ ده یرلی و گؤزه گلن تدقیق و تدقیق لر آپاریلیب ...

اقلاً بیلدیغیمه قدر دانیشیب، یازدیم و دنمک اولار اوز بورجلاریمین بیر حصه سین، ادبیاتیمیزا گوره اوده دیم بوننان بنله کی بیلیرم یازدیقلاریمدا یانلیشسیز اولما یا جاقلار؛ آما ئینه ده اوز وظیفه مدن (خالق و ادبیاتیمیزا) قصور انیله مه دیم. اومیدیم وارمندن صونرا گلنلر بو یانلیشلاری تصحیح اندیب، موضوعو مکمل شکله چنویره لر.

نۆجە اصطلاحین ایضاحی

شعر ندریر؟

دوشونجه نی سوزله، جانلی، قافیه لشمیش و آهنگلی بیر شکیلده افاده انتمک صنعتی؛ معین مضمونا مالیک اولوب، آهنگلی شکیلده اولان وزنلی سؤزلر مجموعه سینّه «شعر» دئییلیر.

قافیه ندریر؟

مصراعلارین سونوندا و یا مصرع ایچینده سسجه بیر - بیرینه اویغون، فونتییک ترکیجه هماهنگ اولان و شعره خصوصی گؤزه ل لیک، آهنگ، آیدین فورما وئرهن سؤزلره «قافیه» دئییلیر.

شعرین معنا و آهنگجه تشکیلینده قافیه بؤیوک رول اوییناییر. چونکی او، هم سس و سسلنمه ایله، هم وزنله، هم لغت ترکیبی ایله، هم ده شعرین بندلری ایله باغلیدیر. بعضی حاللاردا مصراعلارین ایلک سؤزلری ده همقافیه اولور.

دوینا ادبیاتیندا قافیه بیر اندازه ده دیرلنمیر. بلکه آز - چوخ فرقلیدیر.

آدلی شاعیر لرده نده بیر قافیه نی بئله تعریفله میشدیر: «قافیه، سیزی اولکی مصرعا قایتارییر، اونو یادا سالماغا مجبور اندیر، معین بیر فیکیری عمله گتیره ن

برتون مصراعلاری بیر - بیرینه یاپیشیب دایانماغا مجبور اندیر...

ردیف ندیر؟

شعرده مصراعین آخیریندا، قافیه‌دهن سونرا گلن سؤز، یا خود افاده‌یه «ردیف» دئییلیر.

شعرده ردیف معین درجه‌ده «نقه راتا» اوخشا بیر. شعرده ردیف شاعیرین افاده ائتمک ایسته دیگی فیکری اوخوجویا داها قاباریق و گؤجلو بیرشکیلده چاتدیرماق اوچون استفاده اولونان بدیعی تصویر واسطه‌لریندهن بیریدیر. لطفاً قافیه اوچون بیر مثالا باخینیز.

جان قوریان دیلینه آرخادور ائلینه
 ائلینن دولانیش ائلینن گول - دانیش^۱
 بوایکی بیت‌ده «دیلنه» ایله «ئلینه» و «دولانیش» ایله «دانیش» کلمه‌لری همقافیه دیرلر.

لطفاً ردیف اوچون بیر مثالا باخینیز.
 وورمانیم شعریمه ال‌آی کیشی انتمه منیم زحمتیمی زای کیشی^۲
 بونک بیت‌ده «آی» ایله «زای» همقافیه دیرلر و عینی حالدا تکرار اولونان «کیشی» کلمه‌سی ردیف‌دیر.

۱ - بوایکی بیت مؤلف‌دند برلر. آلتی هجا ۳ + ۳ بولگولود برلی.

۲ - بونک بیت اورمیه‌لی قدرتلی شاعیر آقای «شامی» دندیر.

«نقهرات» ندیر؟

شعرده خصوصاً ماهنیدا هر بندین آخیریندا تکرار اولونان بیرننچه و یا بیر مصراعلیق پارچایا «نقهرات» دئییلیر.

حسرتینده اؤلورهم گل بیزه هردهن	گؤزه لیم عاشیقینی سالما نظردهن
ننیله ییم کی خبرین یوخدو خبردهن	سنه چونخدان وورولوب بوده لی کونلوم
اوقارا گؤزلرینه اولموشام حنیران	گل منه ناز ائله مه آی ده لی جئیران

منی مجنون ائله ییب چؤلره سالدین	بیر دونوب باخماق ایله جانیمی آلدین
منی آتدین گندیب اغیار ایله قالدین	من ایناندم سنه اؤز کونلومو وئردیم
اوقارا گؤزلرینه اولموشام حنیران	گل منه ناز ائله مه آی ده لی جئیران

یوخو گلمز گوزومه بیر گنجه سنسیر	سن گزیرسن گؤزه لیم غیرایله منسیر
هانسی بولبول یاشایار باغ وچمنسیر	اوزون انصاف ائله ای سئوگیلی دلبر
اوقارا گؤزلرینه اولموشام حنیران	گل منه ناز ائله مه آی ده لی جئیران

یوخاریداکی بندلرین سونوندا عینی ایله تکرار اولونان بویکی مصرع نقهراتدیر.

گل منه ناز ائله مه آی ده لی جئیران اوقارا گؤزلرینه اولموشام حنیران
شعرده نقه راتدان شاعیرین افاده ائتمک ایسته دیگی اساس فیکیر و دویغو قاباریق بیر شکیلده نظره چاتدیرماق مقصدی ایله استفاده اولونور. بو مسئله آذربایجانین آن دیغولو غزل استاد شاعیری واحدین یوخاری شعرینده لاپ آیدین بیر شکیلده گؤزه چارپیر.
و بیزیم دئدیغیمیزه جانلی بیرده لیلدیر.

مصرع ندیر؟

قوشقولارین (شعرلرین) هر بیر سطرینه «مصرع» آدی وئرلیبیدیر و

يادنمك اولار كي: هر بيت ايكي آنا شاققادان تشكيل تاپير، هر شاققايا بير مصرع
دئييلير. مثال اۋچون

انسانلار، برادر ^۱	حقوقلار، برابر
بير مصرع	بير مصرع
بيت	

بۇلگوندىرمى؟

بۇلگو، سوزباخيمىندان بولوم، حصه، فصيل، سهم و باشقا معنالار داشييبير.
آما تقييع باخيمىندان آيرى اصطلاحي معناسى واردير؛ اودا بوندان عبارت دير:
اگر بير مصرع شعري، اوز تشكيل ائتديگى هجالارينا بولسك، او
هجالارين آراسيندا منظم اولاراق، بير نوع آهنگلى بير لشمه اوصولو گۈزه چارپار؛
بو منظم بير لشمه اوصولوناكى هر نچه هجاني باشقا هجالاردان آييريپ، بير -
بيريته اويغونلا شديريب، اونلارى بير بولومده قرار وئرمه يه «بۇلگو» دئييلير. مثلاً
بو شعره دقت يئتيرسه نيز، گوره رسي نيزكى اون بير هجالي بير شعر دير:
سئوگىلى يار، غييمته دى، سفيردن توتولموشام، بولود كيىمى كدردن
بير كيىمسه يه، گلدير منيم گمانيم آلايه اوزون ساخلا اونو خطرден
بير عمردير، آه چكيره م، خبر يوخ سانكى توشوب آهلاريمدا اثرден
«مؤليف»

دنديغم كيىمى بو اون بير هجالي شعرين، هجالارى آراسيندا بير نوع منظم
بير لشمه واردير؛ اودا بوندان عبارت دير:
اۋن بير هجالي، ۴+۴+۳ بۇلگولو
بو بولوملرين هر بيرينه بۇلگو دئييلير. مثلاً دنمك اولار بو شعرين اۋچ
بۇلگوسو واردير:

ايلك بۇلگوسو دورد هجالي، ايكي اينجى بولگوسوده دورد هجالي، آما

اۈچ اينجى بۇلگوسو اۈچ هجالى دير، گوردیگینیز کیمی بو ان بیر هجالی شعر،
منظم اولاراق اۈچ ئیره بولونور و اوبولوملرین هر بیرینه بیر بۇلگو دئییلیر.

«قوشما» و «قوشغو» ندیرمی؟

شفاهی ادبیاتیمیزدا منظوم سۆزلره عمومیتله «قوشما» دئییلیر. بۇسۆز
«قوشماق» مصدهریندهن آلینمیشدیر.

ایندی آذربایجان تورکجه سیندهده همین معنادا ایشلهنیر. بۇ مصدهردهن
آیریلان «قوشما» سۆزو، فعلدهن آد (اسم) دوزهلدهن ایکی شکیللی «ما» و «مه»
اکی نین فعلین امر کؤکونه یاپیشاراق دوزهلدیلیمیشدیر و ایکی اساس معناسی
واردیر. بیر اینجی خصوصی معنادا اون بیر هجادا یازیلان شعرین آدی دیر.
ایکینجی عمومی معنادا هر جوره نظمه چکیلمیش نثر اولمایان سۆزه دئییلیر.
بعضی ادبیاتچیلار بۇ سۆز و اؤز خصوصی معناسیندان چیخاتماق
اۈچون، اونو عمومی معنادا ایشلندیکده «قوشغو» شکلی وئرمیشلر.

دوراق ندیرمی؟

هجا اۆلچولرینده، هر اۆلچونون اۆزونه مخصوص بۇلگوسو واردیر. بۇ
بۇلگولرین بیرلشدیگی نقطهیه «دوراق» دئییلیر. مثال اۈچون ایکی هجالی
اۆلچونون آنا دوراغی ۱+۱، بۇلگولرینده کی بیرلشهن نقطه دیر.

تاب - یوخ غم - چوخ

یول- آج تتر- قاچ^۱

دوراق دوراق

و دورد هجالی شعرین آنا دوراخی ۲+۲، بؤلگولرینین بیرلشه‌ن نقطه سیدیر.

اویان - میللت چکمه - ذیللت^۲

دوراق دوراق

و هابئله آلتی هجالی شعرین آنا دوراخی ۳+۳، بؤلگولرینده کی بیرلشه‌ن نقطه دیلار.

قابارلار - سودورقان سانجی لار - قودورقان^۳

دوراق دوراق

و یا اون هجالی شعرین آنا دوراخی ۵+۵ بؤلگولرین بیرلشدیگی نقطه دیر.

آذربایجانلی - ربّ القلم فرعونانیم - موسادیر آتام^۴

دوراق دوراق

و هابئله اون بیر هجالی شعرین ایکی جوهره آنا دوراقیندان مثال گتیریب، دوراق دانیشیغیمی دایاندریرام.

اثلیمین آدیلا - باشلاتدی سوزوم چیریندی اوره گیم - ایسلادی گوزوم^۵

دوراق دوراق

۱ - بو ایکی بیت مؤلفده ندیرلر. ایکی هجالی ۱+۱ بؤلگولودیرلر.

۲ - بو تک بیت مؤلفده ندیر. دورد هجالی ۲+۲ بؤلگولودیر.

۳ - بو تک بیت ده مؤلفده ندیر. آلتی هجالی ۳+۳ بؤلگولودیر.

۴ - شعر مؤلفده ندیر. «ربّ القلم» تخلصو مدور، موسی محترم آتامین آدیدیر.

۵ - شعر مؤلفده ندیر. اون بیر هجالی ۵ + ۶ بؤلگولودیر.

آما كئچدى - بير عدەمىز - دالينا گۆلدو يازىق - خلقىن يامان - حالينا^۱
دوراق دوراق دوراق دوراق

بعضى هجا اولچولرىنين تىكجه بير آنا دوراغي واردير.

مثلاً ايكي هجالي اولچو بۇ اولچولردەن بيرى دير كى اوندا يالنىز (فقط) بير
آنادوراق واردير كى، ۱+۱ بولگولرىنين بيرلشدىگى نقطه دەن توره نيلير.

بعضاً ده بير هجا اولچوسونون نىچە مختلف بۇلگو بولومو و دوراق نقطه سى
واردير كى اونلاردان نىچە مختلف وزن توره نير. نىچە كى ايضاحين گوردىنىز؛ اۇن
بير هجالي اولچو، ۵+۶ بۇلگولو، ۳+۴+۴ همده ۳ بۇلگولو اولايلىر كى هره
سيتين اوزونه گوره جورە به جورە مختلف بولگولرى و دوراق نقطه لرى واردير. آما
بعضاً وخت واردير كى بير واحد شەرىن اوز ايچينده، هر مصرع يا بيتين اوزونه
گوره مخصوص بۇلگو بولومو و دوراق نقطه سى اولور.

بو حاللاردا، اوزمان باش وئرىر كى هر مصرعين اوزونه مخصوص آهنگى و
رىتمى اولور. مثال اۇچون دىمك اولار باياتيلار عموميت ده يئددى هجالي
اولورلار كى بعضاً بولگولرى ۳+۴ و بعضاً ده ۴+۳ اولور^۲. آما يوخارىدا
دنديغيمه گوره بعضاً ده گورونير كى بير باياتينين ايلك بيت يا مصراعى ۳+۴
بۇلگولو و ايكي اينجى بيت يا مصراعى ۴+۳ بۇلگولودور. نىچە كى دنديم؛
بۇمستله لره اوزمان باش وئرىر كى هر مصرعين اوزونه مخصوص آهنگ و رىتمى
واردير. آشاغادا بير نىچە مثالا دقتله باخينيز.

گون نه دى / سنه چاتسين اوزونو / سنه قاتسين^۳
گۆيده ايكي / گۆن، اولماز چيخ ايوانا / گۆن باتسين

۱ - شعر سلمان باباپور جنابلارينداندير. اؤنلارنيم (مؤليف) آنادان - آتادان بير، دوغار - دوغما
قارداشيمدير. بنش ياش آرازيم واردير. من ۱۳۴۵ ده آنادان اولموشام، اؤنلار ۱۳۵۰ ده.

۲ - باياتى نين قيد اولونان بولگولردن باشقا آيرى بولگولريده واردير مثلاً: ۷ هجالي، ۲+۵ بۇلگولو، و

بو باياتى نين ايلك بيتى ۳+۴ بولگولودور واىكى اينجى بيتى ۳+۴ بولگودەن تشكىل تاپىدور و بيزيم ادغامىزى تام شكىلدە ثابت اندور. لطفاً بىر آيرى مثالا باخىنىز.

عجب ظريف / فرەسن، ملاحىلى / قرەسن،
سن آلاھ / نىجە غنىب، گندە جكسن / ارە سن!

بو باياتى نين بىر اينجى، ايكى اينجى و دوراينجى مصرعى ۳+۴ بولگولو و اۋچ اينجى مصرعى ۴+۳ بولگولودور.

البتە منظوم ادبياتىمىزدا باشا - باش بىر چوخ بىيلە جوربە جور بوروشوق بولگو و دوراق نطقەلرئە توش گليرىك^۲ و دىنمك اولاركى بوتون بۇحاللارى اوخويوب، اۋيرەنىپ و آراشدىرماق، تىك بو كىتابىن حۋسلە سىندە دە گىل، بو حاللار دىل بىلگىمىزدە اولان «چكىم» كىمى چوخ بور و شوق و اينجە سبجەلر.

داشىير، بىر لگارىتم جىدولى كىمى اۋيرە نەمەسى و آراشدىرماسى چوخ حوصلە و دقت ايستەير. بو ايسە دىلئىمىزىن التصاقى بىر دىل اولماسىندان گلىب چىخىر. الله بورادا دىلئىمىزدە ھجا اۋلچولرى نين اھمىتى آيدىنلاشماقدادور. ھجا اۋلچولرى انلئرىمىزىن طبعى و غرىزى موسيقى آنلايشى قايناغى كىمى تارىخىمىزدە ظهور انتمىش و ھر زامان اۋز اھمىتىنى دە ساخلامىشدير.

البتە بوتون ھجا اۋلچولرى بىر اندازەدە دىرلنمە مىشلر. بۇاۋلچولرىن بعضى، شاعىرلردەن چوخ آز محبت گۇر مىشلر. عكسجە سىنە بىر نىچە سىدە لاڭ چوخ آلفىشلانمىشلار. بۇناگورە بۇ اۋلچولرىن بعضى سىندە شعر قوشولمايدور؛ عكسجە سىنە بعضى سىندەدە يوزلر كىتاب يازىلىدور. حتى دىنمك اولار، عروض و زىندەدە بىيلە بىر وضعىت گوزە چارپور. نىچە كى قاباقچادا دندىم: اون دوققوز عروض بحرلرىن بىش دە نەسى مخصوص عرب شعرىن دىر و بۇ اۋلچولر

۱ - شعر (باياتى) مۇلفىدەندور.

۲ - ديوانى شعر فورماسىندا، بحث آپاردىغىمىز كىمى بۇلگولرو دوراقلار آراسىندا تفاوت واردور. مثلاً ديوانى شعرلردە بىر اينجى مصرع ۸ ھجالى و ايكى اينجى مصرع ۷ ھجadan تشكىل تاپور و بو مسئله بۇلگولرى فرقلىدور.

باشقادیللرده ایشلنمه ییر. و حتی بیر ننچه ده نه ده اؤلچو واردیر کی اؤنلار عرب دیلینین قوروشولوغونا او یغون اؤلچوده گیل لر. اؤنلاری باشقا خالقلار اؤز دیللرینه اؤیغون اؤلدوغو اوچون تاپیب، ایشله دیرلر. آپاریلان بحیمه گوره، هجا اؤلچولرینین بیر ننچه سینه مثال گتیرمکده چتینلیفه دوشدوم. قاباقجا دندیغیم کیمی، مجبور قالدیم اؤز طبعیمی سینایام (آزمایش اندهم). البته منظوروم یاخشی شعر قوشوب، ادبجه ایفاده ساتماق ده گیلدیر. بلکه یالتیز و یالتیز (فقط و فقط) بوتون هجا بحرلرینین لاپ آزی بیر اؤلچوسونده مثال گؤستریمک ایسته ییردیم. اؤدور کی آدی چکیلن شعرلر، چوخدا اوره گه یاتان بیر شعر ده گیل لر.

آپاریلان بحثین عکسیجه سینه بیر کاج (ننچه) اؤلچوده واردیر کی اؤ اؤلچولرده دندیغیم کیمی یوزلر کیتاب آراشدیریلیب دیر. گرایلی (سککیزلیک)، قوشما و بایاتیلارین اؤلچولرین بو آلقیشلانمیش اؤلچولردهن سایماق اولار؛ لاکین بو اؤلچولری مختصر ایضاح اندیرم.

قوشما

... دئمک آذربایجان خالق شعرینین آن گئیش یا ییلان شکیللریندهن بیر ی قوشمادیر. پوئز یامیزین اسکی (قدیم) شکیللریندهن اولان قوشما، عینی زاماندا، آذربایجان یازیلی پوئز یاسیندا اؤزونه محکم یئر توتمودور. هله «واقیف» دهن اوللرده کلاسیک آذربایجان شاعیرلری اؤز قلملرینی قوشما فورماسیندا سینامیش و بدیمی جهتهن سانباللی اثرلر یاراتمیشلار. قوشما شیفاهی خالق پوئز یاسینین شعر شکیلدیر و یازیلی ادبیاتیمیزا سونرالار داخل اولمودور. شاه اسماعیل ختایی یارادجی لیغیندا بو ژانرین صنعتکار لیقلا یازیلیمش نمونه سینه تصادف اولونسادا، معلومدور کی، قوشما اساساً واقیف ادبی مکتبی واسیطه سیله یازیلی پوئز یامیزدا اؤزونه محکم یئر توتمودور. قوشمانین یازیلی پوئز یامیزدا داخل اولماسی اؤزو ایله یالتیز (فقط) شکلی خصوصیت گتیرمه میش، هم ده خالق دوشونجه سی، جانلی دانیشیق دیلی، فولکلور و موزون اولوب خصوصیتینی ده

یازیلی ادبیاتیمیزا داخل ائتمیشدیر. قوشمانین خالقا یاخینلیغی، هر شیده ن اول، اونون آرزو و ایسته کلرین، دویغو و دوشونجه لرینین بو شعر شکیللری واسیطه سیله عکس اولونما سیندادیر. معلوم مسئله دیرکی، خالق اؤ زامان بیر ادبی فورمانی قبول اندیر و یاشادیرکی، ایلک نوبه ده بوفورمادا یارانان اثرلر ترجمه سیز، علاوه ایضاحسیر کوتله لرین باشادوشدویو دیلده، خالقین جانلی دانیشیق دیلینده اولسون.

قوشما اسکى (قدیم) تاریخه مالیکدیر. محض بونا گوره ده اؤنون بویالی - بویالی (رنگارنگ) چارلاری واردیر. خالق شعرینین بوتون موضوعلاریندا قوشمادان گئیش استفاده اولونموشدور.

هر مصراعسی «اون بیر» هجadan عبارت اولان قوشمالارین بندلری اساساً اؤچده ن آؤ اولمور. بندلرین سایى بیر اینجى بند اؤچون سئچیلن قافیه سؤزه همقافیه تاپیلما سیندان داها چوخ آسیلیدیر.

آذربایجان دیلینده الله سؤزلر واردیرکی، اؤنلارا همقافیه تاپماق آساندیر. اگر قوشما بنله سؤزلرده دوزه لیرسه، اوندان بندلرین ساینی آرتیرماق چتین ده گیل. لاکین اساس مسئله قوشما قوشان شاعیرین شاعیر لیک قدره تینده ن و صنعتکار لیغیندان آسیلیدیر.

بورادا بیر آیری مهم مسئله ده نده سؤز آچیب، دانیشماغی ینرلی گوریره م و اؤدا بؤ مسئله دیرکی، دندیغم بیرمی ده نه هجا بحرلری و اونلاردان آیریلان وزن و اؤلچولرین هئچ بیرینی یالنیز بیر نوع شعره منحصر اندمک اولماز. مثلاً «اون بیر» هجالی اؤلچوتکجه قوشما شعر نوعین اؤلچو سوده گیل. بلکه هر اؤلچوده، خصوصاً قوشما اؤلچوسونده یانی (یعنی) «اؤن بیر» هجالی اؤلچوده هر طهر شعر قوشماق اولار. بؤ ادعا یا دلیل، دنمک اولار ایندییه دک «اون بیر» هجالی اؤلچوده غزل، مثنوی، قصیده، دوردلیک، بشلیک، قطعه و آیری - آیری مختلف شعرلر قوشولوبدور. مثلاً آن آدلم شاعیر گنجلی نظامی نین «لیلی و مجنون» فارسجا منظومه سین، اون بیر هجالی ۶ + ۵ بؤلگولو اؤلچوده صمد وورغون جنابلاری بوتونلوقه مثنوی چرچنوسینده تورکجه یه چنوریدیر و یا همن بؤ اؤلچو و

بۇلگولرين اساسيندا مراغالى اوحدنين فارسجا «جم جامى» منظومه سين پروفيسور غلامحسين بېگدلى و پروفيسور يوسفى جنابلارى مثنوى چرچئوسينده بوتونلوكله تۇركجه يه چئويريلر. و يا حتى رحمتلى استاد دوختور محمدحسين شهريارين شاه اثرى «حيدرآبا» دان آد آپارماق اولاركى، اۇن بير هجالى ۳+۴+۴ بۇلگولو اۇلچوده بير بويوك زنگين شاه اثردير. دنمك اگر بوتون شعر نوعى لريندهن بوساحده ميشال گئيرسك سوز اوزاناجا كدير. بۇنا گۆره خلاصه شكilde دنمك اولاركى، بو اۇلچوده مينلرجه گۆزهل و زنگين شاه اثرلر يارانيب و يارانا جاقلا. ديل و فرهنگيميزى بوندان آرتيق يوكسليد (اؤجالديب) و زنگين لشديره دكلر و خلقيميزين آندراسينين بويوك فرهنگى بير حصه سين تشكيل ائنده دكلر. خلاصه بورادا قوشما شعر فورماسى حقيقينده بحيمى قيسالديب و ايكي اينجى اق چوخ ياييلان گرايلى فورماسى اؤزه رينده سوزومو دواملاديرام. لطفاً توجه ائدييز.

گرايلى

آذربايجان خالق شعرينده «قوشما» ايله يا ناشى ان چوخ ياييلان شعر فورمالاريندان بيريدى گرايلى فورماسيدير. بعضاً گرايلى سككيزليك ده دئييلير. قوشما ايله گرايلى آراسيندا اؤقده رده سيخ فرق يوخدور. اؤنلارى فرقلنديره ن شكلى خصوصيت: قوشمانين اؤن بير، گرايلى نين ايسه سككيز هجالى اولماسيدير. قوشما كيمي گرايلى شعر شكلينده نده استفاده ائتمه ين شاعير - عاشيق دنمك اولاركى يوخدور. عاشيقلار، ائل شاعيرلرى بوتون موضوعلاردا اويناق ساز هاوالارينا مراجعت ائنده ركن، گرايلىدان استفاده ائتميشلر. آذربايجان خالق پوئتر ياسيندا سككيز هجالى شعرين تاريخى ده قوشما كيمي چوخ اسكى (قديم) چاغلارلا سلسله شير. البته سككيز هجالى شعرلر يالنيز آذربايجاندا گرايلى دئييلير. تورك ديللى خالقلاردا گرايلى شكلينده اولان شعرلر ساده جه اولراق «سككيزليك» دئييلير. البته قوشما حقيقينده آپاريلان دانيشيغيمدادنديم

کی، هجا بحرلری و اونلاردان آیریلان وزن و اؤلچولرین هنج بیرنی یالینز بیر نوع شعر فورماسینا منحصر اندمک اؤلماز. بلکه بوتون غزل، مثنوی، قطعه، قصیده، دوردلیک و آیری - آیری مختلف شعر نوعی لرینی قوشماق اؤچون بۇ اؤلچولرین تک ییتکیندن استفاده اؤلونار. سؤزون اوزانماغی اؤچون بوساحده میثال گتیرمکدن چکینیرم و دانشیغیمی اُن آدلیم شعر فورماسی «بایاتی» اؤزهرینده داوا ملادیرام.

«بایاتی»

بایاتی لارخلق ادبیاتی نین اُن چوخ یاییلیمیش شعر فورماسیدیر. بۇ شعرلر هجا وزنی ایله قوشولموش دورد مصراعدان عبارتدیرلر و قافیه لنمه باخیمیدان رباعی کیمی دیرلر.

بایاتیدا اساس مضمون و فیکر، صون ایکی مصراعدا وئرلیلر. بایاتی لاردا عشق، محبت، فلسفی، اخلاقی، اجتماعی فیکرلر قیصا و ییغجام شکیلده ترهنوم اندیلیلر. بایاتی لار اسلامدان قاباق کی تورک ادبیاتیندا تورک شعرینین ملی شکلینی تشکیل ائتمیشدیر.

بایاتی شعر فورماسی، دیلیمیزین ان اویغون و چوخ یاییلیمیش شعر فورمالاریندان اولدوغوناگو، بوساحده یوزلر مستقل و مکمل اثرلر یارادیلیب و یاییلیلار؛ اوناگوره بایاتی شعر فورماسی اؤزهرینده بوندان آرتیق ایضاحات وئریمکدن چکینیرم و بحیمی کیتابین باشقا فصلینده، شعر موضوعلارینین ان مهمی ساییلان «تقطیع» اؤزهرینده دواملادیرام. ایندیده آقای حسن عباسپور جنابلاریندان ایکی بایاتی اوخویاق:

منی درده سال عاشیق	یانیمدا قال، قال عاشیق
گویمارام سن گئدسن	دور اوخو، چال، چال عاشیق

من سنی آتا بیلیمم	اوز گه یه قاتا بیلیمم
وصلوون خیالیندا	گنجهلر یاتا بیلیمم

تقطیع

شعر موضوع لارینین آراسیندا آن بوروشوقلو بولوم، «تقطیع» بولومودیر؛ بوتون شاعیرلر بوچتیلگه اعتراف ائدیرلر. هابئله بو چتیلک لری آراشیدیریب آرادان قالدیرماقدا اوزلری کیمی بیر ائله ده آسان ده گیل؛ بلکه چوخ بوروشوق و قارما قارشیدیرلار. خصوصاً بو چتیلک لر، فارس، عرب و باشقا دیل لره نسبت، «تورک» دیلینده ایکی برابر، دیرلر؛ چونکی باشقا دیل لرده، «عروض و هجا» اؤلچولرینین بیریندن فایدالانماغین عکسی اولاراق، تورکجه شعرلرده هر ایکی اؤلچودن (عروض - هجا) فایدالانماق امکائی چوخ گئنیشدیر. و ایندییه دک شاعیرلر هر ایکی اؤلچودن عالی سئویه ده فایدالانیبلار و آذربایجان ادبیاتینین بویوک بیر حصه سین تشکیل ائدیبلر و غیرتلی قهرمان خالقیمیزا دونیا سطحینده ان دیرلی افتخارلار قازانیبلار و تاریخ بویو ادبیاتیمیزین زنگین - لشمگینه گوزه گلیم یاردیملار گوستریبلر؛ آما بونونلا بئله، هر ایکی «عروض و هجا» اؤلچو لریندن فایدالانماق، «تقطیع» مسئله سینین چتیلک لرین داها دا گرگینلشدیریب و گنج شاعیرلر اوچون لاپ چتینلشدیریر. البته عروض اؤلچولرینین مختلف بولوم و چتیلک لرین آراشدیریب و آچیقلایان مختلف اثرلر

اولکه میزین گورکملی یازمچیلاری طرفدن یازیلیب و یاییلیلار^۱ و بوتون کتاب ساتارلاریندا واردیرلار و عزیز اولکه داشلاریمیز چوخ راحتلیق ایله او قایناقلاری الله سالیب، اوخویوب و احتیاج لارین قالدیرا بیلرلر. آما تأسفله «هجا اؤلچوسونون» آلتینین یازیمی بیزیم اولکهده «عروض اؤلچوسو» ایله چوخ فرقلی دیر. بو اؤلچونون (هجا) بیزیم دیله ان اویغون اؤلچو اولدوغونا باخمایاراق، بو ساحهده هیچ طهر مکمل و حتی غیر مکمل، ان آزی اوچ - دورد صحیفلی قایناقدا محترم یازیچی و شاعیر دیلداشلارین اختیاریندا یوخدور و بوتون شاعیرلر بوساحهده چوخلو چتیلیک لرله اوزبه اوز دیرلر و دوغروسو دنمک اولارکی بو اثر (تورکجه شعرین هجا وزنی) بوساحهده ایلك مکمل اثر دیر کی ایندییه دک بیزیم اولکه میزده تألیف اولونوبدیر و البته کی یالنیش سیزدا اولمایا جاقدیر.

سوزون قیساسی، مسئلهنین گرگینلسمه سینین قاباغی آلتیماق اوچون، هله لیک عروض اؤلچولرینین تقطیمینه یاناشماقدان چکینیرم و عزیز شاعیر دیلداشلاری، احتیاجلارین قالدیرماق اوچون فارسجا تألیف اولونان عروض قایناقلاریندان فایدالانماغی توصیه ائدیرم؛ البته آلاه قویسا یاخین گلجکته بو موضوعداکی سوزلری آراشدیریپ، بو کیتابین گلن چاپلاریندا عزیز اوخوجو دیلداشلارین اختیاریندا قویاجاغام؛ آما هله لیک بو مسئلهنین قیراغیندان ساده لیکله فاز کئچیرم و هجا وزنین اوزهرینده کی موضوعلاری آراشدیریپ ایضاحلتماغی، ان یئرلی و گرگلی گورورم؛ چونکی بو اؤلچو هم بوتون اؤلچولردن دیلیمیزین طبیعی قوروشوغونا ان اویغون اؤلچودیر؛ همده اسلامیین قبولوندان ان اوللر، ادبیاتیمیز فارس و عرب ادبیاتلارینین تأثیرینه گیرمه دیگی چاغلاردا، بوتون تورک خالقلاری یالنیر (فقط) هجا اؤلچولریندن یارارلانمیشلار و قهرمان خالقیمیزین مدنیتینین بویوک بیر میلی حصه سین تشکیل ائتمیشلر. حتی اسلامیتین قبولوندان سونزادا، عروض اؤلچوسونون ادبیاتیمیزدا داخیل اولماغینا باخمایاراق، یشتهده خالق آراسیندا هجا اؤلچوسو چوخ یایغین اولموشدور و بوتون رسمی و کلاسیک اوسلوبلاردا شعر یازان شاعرلریمیز هجا اؤلچولرینی

منیمسه میشلر. حتی هجا وزنی، معاصر (چاغداش) شعریمیزده ده اوستون یئر توتور؛ شاعیرلریمیز اثرلرینین چوخونو بو وزنی ده یازیپ، یاردیرلار.

بئله لیکله گورونور کی بوتون شاعیرلر هجا اؤلچولریندن استفاده اندیرلر و بو اؤلچونو بوتون اولچولردن دیلیمیزین قوروشولوغونا اویغون اولان بیر اؤلچو بیلیرلر و بوتون بو بویوک شاعیرلر گنج (جوان) شاعیرلری بو (هجا) اؤلچودن فایدالانماغا توصیه اندیرلر و اونو (هجا وزنینی) دیلیمیزین طبیعی و ذاتی اینچه لیک و استعدادلارین قوروماغدا گره کلی گورورلر و دوغروسو اونلارین بو توصیه لری منجه ان یئرلی و ده یرلی بیر مسئله دیر و گنجلرین (جوانلارین) بو توصیه نین اونونده باش آندیرمک لری گرکدیر. لاکین آپاریلان بحثلره اساسلاتاراق، الیمدن گلنه دک چالیشدیم بو کیتابدا (تورکجه شعرین هجا وزنی) امکان داخیلینده، هجاوزنی اوزه رینده کی موضوعلاری آراشدیریپ، ایضا حلا دیپ و ساده شکیلده عزیز دلداش شاعیر اولکه داشلارین اختیاریندا قویام. ایندیده هجا اؤلچو سونون «تقطیع» موضوعون ایضاح اندیب، آچیقلاماغی نیرلی گورورم...

تقطیع یول لاری

«تقطیع»، تفعیل بابیندان، پارچا - پارچا انله مک معناسیندادیر؛ آما «هجا علمینده» نظم ی بوتون تشکیل اندیگی هجالارا بولوب، بیتین بؤلگولرین آچیقلاتما اصطلاحی معنادا ایشله دیلینیر.

مهم: یازیلیب اوخونمایان حرف لرن «تقطعی» اعتباری یوخدور؛ بلکه یالئیز (فقط) یازیلیب اوخونان و حتی یازیلما ییب اوخونان حرف لرن «تقطعی» اعتبارلاری واردیر.

تقطیع مسئله سینده چوخ تأثیرلی فاکتورلار واردیر. ونچه شیوه نین تقطیع مسئله لرینین چتینلیک لرینی ساده لشدیرمک ده درین و اونملی رول لاری واردیر.

ایندیده بو موضوعلاری آراشدیریب، ایضاحلاتماغا چالیشیرام؛ البته بو شیوه لر چوخدورلار، لاکین من امکان داخیلینده اولانا قدر بیر نئچه شیوه نی مثاللارلا آچیقلاتماق ایسته بیرم.

۱- تنوین:

نئجه کی دندیک، یازیلیب اوخونمایان حرف لرین «تقطیعی» اعتبارلاری یوخدور، بلکه یالنیز یازیلیب اوخونان و حتی یازیلما ییب اوخونان حرف لرین «تقطیعی» اعتبارلاری واردیر.

بونولا دنمک اولار، «تنوین» او یازیلما ییب، اوخونان حرف لرین بیر دیر؛ پس «تقطیعی» اعتباری واردیر و شعرلرده یثری گلدیک ده بیر هجا سایلا بیلر. البته تورکجه کلمه لرده تنوین چوخ آز ایشله نیر؛ خصوصاً «لاتین»، «کریل» و باشقا غیر عرب الفبا لاردان یارارلانا ن تورک اولکه لرینده «تنوین» ایشله دیلمیر، لاکین ایران اسلام جمهوریتینده یاشایان تورک و باشقا خالق لارینین دیل لرینده کی دخیل کلمه لرده ایشله دیلیر.

مثال: بعضاً:

هر یانی بیلیمیرم، بیزیم یئرلرده، هنج ده خیال ده گیل، دوستلوق، محبت.
آنجاق ایشیق ساچان ایستی گونش ده بعضاً بولوت آلتا گیزله نیر البت.
بولوت قره چورلو (سهند)

۲- مشدد حرف لر

مشدد حرف لر تقطیع ده ایکی حرف سایلیرلار. البته بو مسئله ده مربوط دیر عرب الفبا سیندان یارارلانا ن تورک اولکه لرینه. چونکی باشقا الفبا لاردان یارارلانا ن تورک خالق لاری تکرار اولونا ن حرف لری ایکی یول (دفعه) یازیرلار و

بودا مسئله‌نی تقطیع اوچون آچیقلا دیر؛ آما عرب الفبا سیندان پارا لانا تورک خالقلاری تکرار اولان حرف‌لری بیر یول (دفعه) یازیلا و تکرارینی گوسترمک اوچون او حرفین اوستونه بو (°) علامتی قویور لار کی اونون آدی تشدید علامتی دیر و تکرار اولونان حرفه ده مشدد حرف دئییر لر. مثال: ونرهم = ونرهم = ونرهم گوی اوزونده اوچوردو بیر قناری گوزو ده یدی گولستاندا بیر گوله آنیب بوداغدان چیچگی قالدیریپ دندی ونرهم، تحفه اوچون سئوگوله سلمان باهاپور (ولکان)

۳- اضافه لیک کسره‌سی

اضافه لیک کسره‌سی تقطیعه بیر هجا ساییلار.

مثال: محضر صیاد، کتاب ده ده قورقود.

گلمیش صید اولالی محضر صیاده یتیم نه ایشیم آلتی جهتن سپهن دانه‌له «سحر»

البته بو نوع اضافه کسره‌سی تورک دیلینه اویغون ده گیل و حتی دئمک اولار بو مسئله تورک دیلین قورولوشوغونا اساسلا تاراق یالنیشیز ده گیل؛ داهای دوغروسو تورک دیلینده هیچ بنله بیر اضافه اولمالی ده گیل؛ چونکی تورکجه ایله فارسجانی، مضاف و مضاف‌الیه اوزه رینده اساسلی فرق‌لری واردیر. دئمک اولار دوز بیر - بیرینه عکس‌دیر لر. مثلاً:

تورکجه «نوروز گولو» دئیلن ترکیبه، اونون عکسی اولاراق فارسجادا «گل نوروز» دئییلیر:

نتجه کی گورونور مضاف ایله مضاف‌الیه یین یئرلی دییشیلنده اضافه کسره‌سی تورکجه ترکیبه آرادان گئدیر. هر حالدا چون شاعیر لر وزن سیخیئتیلارینا معروض قالیلار اونا گوره بو اضافه‌لرین فارسجا فورماسیندان فایدالانیلار اونا گوره بو مسئله‌نی ایضاح ائتدیم و کسره‌نین تقطیعی اعتبارین

گوسترديم.

۴ - آرتيق هجا

بعضى شعر بيت لرينين مصراعلارينين آراسيندا هجالارين سايى فرقلي اولور
و بير مصراع باشقا مصراعاً نسبت بير هجا آرتيق يا اسكيك (آز) اولور.
بو مسئله يه دايير ديوانى شعرلر ان آچيق مثالديرلار.
چونكى ديوانى شعرلرده بير اينجى مصراع ۸ هجالى و ايكي اينجى مصراع ۷
هجادان تشكيل تاپير.
مثال:

اؤزو بيردى ادى مين بير وحده لاشريك له
اهل مؤمن، گوره ييلمز پنهانه باش انديره

عاشيق علسگر

اهل / ل / مؤ / من / گو / ره / بيد / مز پن / ها / نه / باش / اذ / ديه / ره
اهل مؤمن / گوره ييلمز پنهانه باش / انديره
سكگيز هجالى ۴ + ۴ بؤلگولو يئددى هجالى ۴ + ۳ بؤلگولو
باشقا مثال:

جانلارين قابيلى يوخ اولماغا قربان، يوخسا گونده يوزجان انده رهم من سنه قربان نقده
سلمان باباپور (ولكان)

جان / لا / دين / قا / يه / لى / يوخ / اول / ما / غا / قر / بان / يوخ / سا /
گون / ده / يوز / جان / اذ / ده / رهم / من / نه / قر / بان / ذ / ق / ده /
جانلارين / قابيلى يوخ / اولماغا / قربان يوخسا
گونده يوز / جان انده رهم / من سنه / قربان نقده

ننچه كى گورسه نير ايلك مصراع ۱۴ هجالى، ۳ + ۴ + ۳ + ۴ بؤلگولو دير
آما ايكي اينجى مصراع ۱۵ هجالى، ۳ + ۴ + ۳ + ۵ بؤلگولو دير. بو گورسه دير

كى ايلك مصراع، ايکينجى مصراعداڭان بير هجا آزدير.

۵- بولگويئر ده ييشيگى

وزن داش (هم وزن) بير شعرده كى هجالارين سايى بوتون مصراعلاردا بير - بيرى ايله برابر دير؛ بولگولرين يئر ده ييشمه امكانى واردير؛ يانى (يعنى) بير يئددى هجالى شعرده كى بولگولرى $(۳ + ۴)$ دير؛ او شعرده بعضاً بير مصراعدا گوزه چارپير كى بولگولرى $۳ + ۴$ دير. هابئله ۱۵ هجالى $۷ + ۸$ بولگولو شعرده، $۷ + ۸$ بولگولو مصراعلارين دا امكانى واردير. البته كئچن فصيل لرده نئچه اصطلاحى ايضاح ائتديگيم بولومده دوراق موضوعون ايضاحلاندېنيم شاققا دا بو مسئله نين (بولگويئر ده ييشيگى) اوزه رينده يئرى گلديكجه چوخلو ايضاحات وئرميشيم. اينديده بير نئچه باشقا مثال ايله مسئله نى داها آچيقلاديرام.

گلميشم اوتاقينا آلقيش ده قوناقينا
من اينجى يم، سن دنيز منى آل قوجاقينا

مؤليف

بو باياتى نين بير اينجى، ايکينجى و دورد اينجى مصراعلارى يئددى هجالى، $۳ + ۴$ بولگولودير. آما اوج اينجى مصراعيندا بولگولرين يئرى ده ييشيليدير و اونلارين ترتيبى بئله يه چئويليدير؛ يئددى هجالى $۳ + ۴$ بولگولو.

باشقا مثال:

قان دالير قليمده غمدن، چاتلاميش مينا كيمى
اولما سنده بى وفا، چيخماقدا سان دونيا كيمى

سحر

ايلك مصراع $۷ + ۸$ و ايکينجى مصراع $۷ + ۸$ بولگولودير.

باشقا مثال:

گلیشم صد اولانی محضر صباه یلگم نه ایشیم آلتی جهندن سپله ن دانه لره
ایلک مصراع ۷ + ۸ و اکینجی مصراع ۷ + ۸ بؤلگولودیر.

۶ - مصراعدا، بیت ده و بوتون شعرده کی بؤلگولر

بؤلگولر، مصراعدا، بیت ده و بوتون شعرده بیر - بیرینه نسبت فرقلی دیرلر؛ یانی (یعنی) هر مصراع، بیت، و شعرین بوتونلوکده اوزلرینه گوره مخصوص بؤلگولری اولماق امکانی واردیر؛ مثلا بیر مصراعین اوزونه گوره احتمالی وار مخصوص بؤلگولری اولسون آما همان مصراعی بوتون بیت ده نظرده آlanda هم امکانی وار اکینجی مصراع ایله وزن داش اولسون، همده امکانی وار وزن داش اولماسین، بلکه اکینجی مصراعین بؤلگولرینه گوره اونوندا بؤلگولرینده ده ییشیک اوز و نرسین تا او ایکی غیر وزن داش مصراعدا بیر وزن داش بیت وجودا گلکسین؛ هابئله بیت ایله بوتون شعرین آراسیندا دا بئله بیر امکداشلیق واردیر؛ یانی (یعنی) هر بیتین امکانی وار اوزونه گوره مخصوص بؤلگولری اولسون؛ آما شعرى بوتونلیکده نظره آlanda امکانی وار بعضی بیتلرین بؤلگولرینین سینماغی گرکلی اولسون تاکی بوتون بیتلرین بیر مشترک وزن تاپماسی وجوده گلکسین و شعر بوتونلیکده وزن تاپسین و بیر واحد وزنه مالیک اولسون.

مثال: اورمییه دوشدی یولوم بیر دَهْه (دفعه)

بو مصراعا دقت اندسز گوره رسینیز کی بؤلگولری ۴ + ۴ + ۳ دیر.

باشقا مثال: چاغیردی یانینا منی «شیخ تپه»^۱

بو مصراعیندا بۇلگولری ۵ + ۶ دیر. لاکین اگر بو ایکی مصراعی بیر یترده واحد بیر بیت نظره آلساق، بو بیت واحد بیر وزن تاپماق اوچون ایلك مصراعین بۇلگولری ده ییشیلمه لیدیرلر تا بو بیتین وزنی واحد اولوب اولچویه گله؛ لاکین قاباقجا دئدیغیم کیمی اونون بۇلگولری ۳ + ۴ + ۳ بۇلگولو کده، ۵ + ۶ بۇلگولو گه چئوئلمه لیدیر؛ چونکی اوندا بو بیتین بیر واحد اون بیر هجالی، ۵ + ۶ بۇلگولو وزنی اولار.

اورمییه یه توشدی یولوم بیر دهفه چاغیردی یانینا منی «شیخ تپه»
باشقا مثال:

گول سندن اوتانیر غنچه سین آچا مارالین جرأتی یوخ دوروب قاچا
بو بیت ۱۱ هجالی، ۳ + ۳ + ۳ + ۲ بۇلگولو دیر. اگر بو بیت آشاغیداکی
غزل ده نظره آلساق، بۇلگولری اجباراً ده ییشیله ده کدیر تا غزلین باشقا بیتلری
ایله وزن داش و آهنگ داش اولار، چونکی غزلین باشقا بیتلری ۱۱ هجالی، ۵ + ۶
بۇلگولو دیرلر. لطفاً غزلین بوتون بیتلرینه دقتله باخینیز.

گول سندن اوتانیر غنچه سین آچا مارالین جرأتی یوخ دوروب قاچا
سن ایشیق ساچاندا گونش گیزلنیر نئیه سین اوتانیر ایشیقین ساچا
تشریف گتیر گنده ک بو گنجه بیزه سن اوتور من هوروک هوروم او ساچا
سال دولا بوینوما هوروک لرووو قوی دئسین لر منی چگیرسن خاچا
من سنی شعریمه سالیم دیل لره سنده منی قوناق ائيله بیر ماچا
مشریم، گوزوم توتوب، ده گوروم ماچوون دهنه سین ساتیرسان کاچا

۱ - «شیخ تپه» اورمییه شهرینده اولان بیر شهرجیک آدی دیر. بو شهرجیک ده منیم عزیز بیر یولداشیم
واردیر؛ آدلاری آقای مهندس بهزاد خلیلی دیر. من بو شعر اونا لاترا اتحاف یازمیشام.

بیر نئچه باشقا بیتیه بله دیر:

قیش قصلییدی شاختا کسب بیچیردی خیالیمدان کورسی توو کئنجیردی
دولانیردیم «شهر چایین» یانیندا پولوم قورتولموشدو ناهار چاغیندا
گندنمه دیم پولسوز کباب خانایا پناه آپاردیم بیر کیتاب خانایا

منیم واریم، یوخوم، بو قورو جاندير اونو قوتورورسن می یاریم ماچا
اوتانا - اوتانا سالدی بونوما ایکی مرمر قولون ائيله دی هاجا
دندی «رب القلم» بو سوزلرندير اولارمی اووچو اوز اووندان قاچا
مولیف

البته تقطیع یوللارینین سایى چوخدير، لاکین اونلارین هامیسین آراشدیریب
ایضاحلتماقدا چتیندير و اودورکی بوندان آرتیق بو ساحه دانیشیق آپارمايیرام؛
یالنیز تقطیع یوللارینین آن اونملی سی اولان بارماق ساین ایضاحلادیب، سوزومه
سون وئیرمه...

بارماق سایی

هجا وزنی، اوصولاً هر مصراعین قالبینده اولان بؤلگولرین سایی دیر کی
شعرلرین آدلاری و فرق لری بو علم ایله بیلینیر. اگر بیر شاعیر اوستادلیق ایله سالم
کلمه لری قالیلرده ائله اویدورا کی بولگو سایلاری بیر - بیری ایله دوز گله، اوندان
هجالاریندا سایی هر مصراع شعرده برابر اولار و شعر وزن تاپار. چونکی هجا
وزنینده یازیلان شعرلرین هر مصراعینده هجالارین سایی برابر اولمالی دیر،
یوخسا شعرلرده وزن دوشگونلوغو گوزه چارپار و اینجه لیک لری آرادان قالدیرار.
تورکجه شعرین ان اویغون وزنی، «هجا وزنی» دیر؛ هجا وزنین «تقطیعی»
بارماق سایی دیر.

«هجا» اصطلاحینا فارسجا «بخش»، تورکجه «هجا» یا «بولگو» و باشقا
دیل لرده «سیلاب» دئییلیر.

آشاغیدا بیر نچه کلمه نین هجالارینین آچیقلتما مثالینا توجه اندینیز.
مثلا «ده نيز»، «انسان»، «اورمان»، «ماوی»، «گونش» و «گوزهل»
کلمه لری، ایکی هجالی دیرلار.
باشقا بیر مثال اولاراق دئمک اولار، «آذربایجان» «رنسپوبلیکا»،

«بالابان»، «قاچیرماق» و «قورتولوش» کلمه‌لری دورد هجالی دیرلار.
هابئله «اصلان»، «قاچاق»، «تولکو»، «ماراق» و «یاتاق» کلمه‌لری ایکی هجالی دیرلار.

آنجاغ عزیز گنج (جوان) شاعیر دیلداشلار «هجا» مسئله‌سی ایله آرتیق تانیس اولماق اوچون، آشاغیداکی جدولده نچه باشقا مثال ایله بو مسئله‌نی آچیقلا دیرام.

کلمه‌لر	۱ اینجی هجا	۲ اینجی هجا	۳ اینجی هجا	۴ اینجی هجا	۵ اینجی هجا	هجالارین شایی
حزین	ح	زین				۲
تاریغ	تا	ریغ				۲
اسارت	ا	سا	رت			۳
آزلدن	آ	زل	دن			۳
آیاق - یالین	آ	یاق	یا	لین		۴
استعمارچی	اس	تے	مار	چی		۴
قارداشلاریمیز	قار	داش	لا	رے	میز	۵

و...

دئمک اولار گنج شاعیرلر کلمه‌لرین هجا بولوم‌لری ایله تانیس اولدوقدان صورئا، شعرلرین تقطیع مسئله‌سی اوزه‌رینده «بارماق‌سایی» شیوه‌سینه یاناشمالی دیرلار؛ یانی (یعنی) اونلار شعرلرین هجالارینین ساین، بارماق‌لاریندا سایا بیلرلر؛ بو ایش اونلار اوچون اولده بیر آز چتین اولسادا، صورئالار چوخ آسان اولاجاقدیر. و آردیجیل تمرین اثرینده بوتون چتینلیکلر آرادان قالدیریلماق‌لار. شعرلری تقطیع اندیب، وزنی‌لرین تاپماق‌دا، شاعیر بارماق‌سایی شیوه‌سی ایله بؤلگولری نظره آلمایارق اول شعرین نچه هجالی اولماغینی اله گگیرمه لیدیر؛ و هجالارین ساین بیلندن صورئا، اونلاری نظم‌لی اولاراق نچه منظم پارچایا بولوب، بؤلگولرین آیرمالی دیر. دئملی، هجالارین سایلارین بیلمه دیک دن اول،

بۆلگولری آیرماق امکائی یوخدور و بۆلگولری آیرمادیقدان اول شعرین وزنین الده ائتمک ادعاسی ان یئرسیزدیر. ایندی آپاریلان بحثه گوره بو شعرین وزنی نه دنمک دیر و نچوز او وزن الده ائدیلمه لی دیر.

گۆل باغی یولوندا قولباقلار قولوندا
چیچک لر قول آتسین قیز، گلین قوپاتسین

مؤلف

ننجه کی دندیم، هر شعرین وزنین الده ائتمگینین ایلک شرطی هر مصرعین هجالارینین بوتون سایلارینین بللی اولماغیدیر.

پس ایلک شرطی یئرینه گتیرمه اوچون، دنییلن شعرین هجالارین سایمالی ییق؛ ننجه کی گورونور بو شعر آلتی هجالی دیر.

گۆل/ با/ غی/ یو/ لون/ دا قول/ با/ غی/ قو/ لون/ دا
چیا/ چک/ لر/ قول/ آ/ سین قیز/ گلین/ قو/ پا/ سین
ایندی ده «تقطعیین» ایکینجی شرطی اولان «بۆلگولرین» نظمی لی بولونمه لری یئرلی گورونور.

بو شعر ایکی بولگویه بولونه بیلر، اودا $3 + 3$ بولگوسو دیر.

گول باغی / یولوندا قولباغی / قولوندا
چیچک لر / قول آتسین قیز، گلین / قوپاتسین

بو طریق له بو شعرین وزنی اله گلیر، او دا آلتی هجالی، $3 + 3$ بۆلگولو اولچو ده اولماسی دیر. بیر ننجه باشقا مثلل ایله مسئله نی داها آچیقلا دیرام.
مال - دوولت آشیدیر آغیلدان کاسیبیدیر

مؤلف

مال/ دوو/ لت/ آ/ شیب/ دیر آ/ غیل/ دان/ کا/ سیب/ دیر

مال - دوولت / آشیدیر آغیلدان / کاسیبیدیر

گورسه نیر کی بو بیتین وزنی آلتی هجالی، $3 + 3$ بۆلگولو اولچو دیر.

باشقا مثال:

فيزيل باش اوردوسو پوسقودا ياد پوسو

مؤليف

قيا/ زيل/ باش/ اور/ دو/ سو پوس/ قو/ دا/ ياد/ پو/ سو
 فيزيل باش / اوردوسو پوسقودا / ياد پوسو
 بوشعده، آلتى هجالى، ۳ + ۳ بولگولودير.

باشقا مثال:

گنجه گوردوم يوخودا بير گويرچين اولموشام
 يازين بولودلارى نك ياش بوخارا دولموشام

سلمان باباپور (ولكان)

گڭ/ جه/ گور/ دوم/ يو/ خو/ دا بير/ گو/ ير/ چين/ او/ مو/ شام
 گنجه گوردوم/ يوخودا بير گويرچين/ اولموشام
 بو شعرين وزنى، ۴ + ۳ بولگولودير؛ بو وزن تور كجه نين ان آدليم وزنى
 ساييلان باياتى وزنى دير.

بونونلا بارماق سايى نين ايضاحى دا مختصر اولاراق صونا چاتدى. اينديده
 كيتابين باشقا و صون فصيلينده ايضاحلار تدعيم اولچولرى آچيقلاتماق اوچون شعر
 نمونه لر نين توپلومون عزيز اوخوجولارين اختياريندا قويورام و سوزومه صون
 و ثريرم بو فصيله بير هجالى دان، اون آلتى هجالى اولچويه دك شعر نمونه لر
 توپلانييلار؛ اون ينددى، اون سككيز، اودوققوز هجالى اولچولره عايد شعر
 نمونه لر الله انديلمه ديگينه گوره او نمونه لر كيتابين صون چاپلارينا
 بوراخيلديلار. آلاسه قويسا گلن چاپلاردا دئييلن اولچولرده نمونه لر و ثريله جك
 دير ...

بىر هجالى «۱» بۇلگولو اۆلچو

تاب يوخ^۱
غم چوخ

بىر بولگولو	هجالارين سايى
۱ هجا	۱
تاب	۱
يوخ	۱
غم	۱
چوخ	۱

ايكى هجالى ۱ + ۱ بۇلگولو اۆلچو

۱ - نىچە آيرى مثالا باخىنىز:

قال آج!

ونر باج!

بو نمونه لر و تقطيم اۆلان نمونه مۇليفده ندىر.

تاب يوخ غم چوخ^۱
قال آج وئر باج

دوراق

هجالارين سايى	۱	۱
۲	آج	قال
۲	باج	وئر

اۋچ هجالى ۳ بۇلگولواۋلچو

قورباچف بويوردو
اۋردوسو بويوردو

اۋلوندوق بيز تامام
باكيدا قتل عام

۱ - بو ايكي بيت تك هجالى اولچوده ده نمونه وئريلميشدير. چونكى اوخوماق ريتمىدن آسيل اولاراق
بو شعرده ايكي وزن توره نير.

شهيدير
پريدير

باکھلی
قورباچف

«مؤليف» آردى وار...

۳			
۳	۳	۲	۱
۳	لى	كى	با
۳	دى	هيد	ش

دورد هجالى، ۴ بۇلگولواۋلىچو

قالاجاقسان
قلبي داغلى

ناواختاجان
قولو باغلى

«مؤليف»

۴ هجا

دورد اينجى هجا	اۋچ اينجى هجا	ايكى اينجى هجا	بيراينجى هجا
جان	تا	واخ	نا
سان	جاۋ	لا	قا
لى	باغ	لو	قو
لى	داغ	بى	قلا

گۈزەل، گۈزەل،^۱
 اۋشاقلار،
 سالامىم وار،
 اۋزاقلاردان،
 آى اۋشاقلار؟
 دنيە بىلسز،
 اگىر هاردان؟
 آهان! آهان!
 دوزدو - دوزدو،
 آلتاي لاردان.
 آتابابا - اۋجاغىندان،
 سۇنمز عشقىن،
 قوجاغىندان.

«آردى وار»

آذربايجان	اينان، اينان
اگر بىلسن	سن گۈجلۈسن
حرىە گىرسن	جاوانشیرسن
اول الله آل	غيره ته گل
گىت بير داغا	دور آياغا
خالقى چاغىر	داغدا باغىر
قالا جاقسان؟!	ناواختاجان
قلبى داغلى	قولو باغلى
باشى داشلى	گۈزو ياشلى

يوخو بسدير	سون نفسدير
آذربايجان	اويان - اويان
خوش آباد اول	دور آزاد اول
گور نفس نين	اوجا سس نين
قوشون بسله	خالقي سسله
آل وطني	چال دوشمني
چكمه ذيللت	اويان ميللت
كيشي اوتان	تورك اوغلو سان
عزيز ديلداش	باجي قارداش
زندان چكك	ناواختا ده ك
دوشمان اوله	چينجين چوله
داسا دولون	ال بير اولون
حربي اوتون	يولو توتون
آچيلسين ديل	گولومسون ائل
يشيه ك نوغول	آتا اوغول
بيزدهن سيزه	سيزدهن بيزه
قوناق گندسين	قوناق گلکسين
گندهن دنسین	گلن ينسين
داغدان برکم	من بير توركم

«مؤليف» آردى وار ...

دورد هجالى ۲ + ۲ بولگولواولچو

آغير - آغير دولو ياغير

کنده توشوب چہر باغیر

ہیزیم پردہ غزان اولدو
قبزیل گول لر پٹہ سولدو

مولف

۴ ہجا

۲ دوراق ۲		۲ دوراق ۲	
غیر	آ	غیر	آ
غیر	یا	لو	دو

بش ہجالی ۲ + ۳ بولگولواولچو

اورمو ائل لری شیرین دیل لری
گؤزہل چؤل لری آچار گول لری

شامی

۵ ہجا

۲ دوراق ۳		۲ دوراق ۳	
اور	مو	ائل	ج
شہ	رین	دیل	ری

بش هجالي، ۵ بۇلگولواۋلچو

آنا وطنيم آذربايجانيم
سنة قورباندير نيسكىللى جانيم

* * *

آنا وطنيم آذربايجانيم^۱
سن آزاد ياشا توكولسون قانيم

۵ هجالي

آ نا و ط نيم
آ ذر باي جا نيم

اذن وئردە دە سۆز دئييم سەنە
وطن خطرە تفنگ آل مەنە

* * *

قوشولوم ائله جەھەيە گنديم
ايندى لازيمدى وطنى گوردوم

* * *

توتوم دوشمانى اودا - آتسە
سسلەيىر وطن منى دؤيوشە

* * *

گنديب نسلينى گسيم صددامين
بابكى منم بئله ايامين
تتر اول آماندى يوبانما آتا
يوبانسان اگر باش وئره خطا

آلىشىپ يانىر اھواز - آبادان
بىبالار آلتدار اۋ گۈزەل مەكان

دوشمان گۈزىكىپ قارا قىزىلا
قىيرى گىركى اوردا قازىلا

عليرضا ذىحق (ع - آغ چابلى)

التى ھجالى ۳ + ۳ بۇلگولواۋلچو

اۋلەمشوق روشوت خور انسانلىق قالىپ كور
قان توكور عاۋاملىق! ھارداسان آداملىق!؟

«مۇلىف»

دوراق					
۳ ھجالى بىر اينجى بۇلگو			۳ ھجالى ايكي اينجى بۇلگو		
۱	۲	۳	۱	۲	۳
اۋلا	مو	شوق	روش	وت	خور
از	سان	لىق	قا	لىب	كور
قان	تو	كور	عا	وام	لىق
ھار	دا	سان	آ	دام	لىق

قولاق وئر سۇزوم وار	آى ھاوار، آى ھاوار ۱
بختىمىز باتىيدىر	شانسىمىز ياتىيدىر
نيسكىلدەن دولموشوق	سارالېب سولموشوق
قولوموز باغليدير	كونلوموز داغليدير
كونلوموز جىزىلېب	گۈزوموز سىزىلېب
ترتېبە دوزولوب	باشىمىز اوزلوب
حققىمىز دانىلىر	«پەتەمىز» يانلىپىر
يازىلېب اھلاما	محكوموق اعداما
غم بىزى آخسادىر	سانجى لا آغلادىر
گۈزوموز آغلاير	چايا سئل باغلاير
مصلحت گۈرونور	ايش يىلن اۋلونور
قىزارىبدان يىرى	آلىيدىر قان يىرى
آددىمدان آددىما	قان دوشىر يادىما
قان توكىر عاواملىق	ھارداسان آداملىق!!
ناخلف قاضىدير	باطىلە راضىدير
بوناسىل قايدادىر	يازىقلار ھايدادىر
دردىمىز قالاقدىر	چارەمىز چولاقدىر
كونلوموز غملى دىر	گۈزوموز نملى دىر
آدىمىز ائللى دىر	بورنوموز يئللى دىر
ائىل بىزى آتپىدير	اۈزگە يە ساتپىدير
يادا، يادا دادلاشىپ	تانىشلار يادلاشىپ
اۈزگە يە ايناندىق	مكىرنە تام ياندىق
قىنادىق قارداشى	شىنادىق يولداسى
تانىشا غم اۋلدوق	اۈزگە يە دم اۋلدوق
دۈنگە دەن دونمە دىك	اۈزگە دەن چونمە دىك

تانيشى ديشله ديك	اۈزگه يه ايشله ديك
اثلين دويوشدوك	يادپنان سويوشدوك
سيزلايان قلب اۈلدوق	اۈزگه يه جلب اۈلدوق
آنديريپ يانديردى	ياد بيزى آنديردى
باكيذا قتل عام	اۈلوندوق بيز تامام
اۈزگه دهن نه قاغا	قولاق ونر آي آغا
آنديريپ يانديرار	ياد يادى آنديرار
حقينى آپسارار	قولونو قاھارار
اۈزگه يه اۈمماين	گۈزۈزۈ يۈمماين
اۈزگه يه مفتونسوز	سيز مگر مجنونسوز!
اۈزگه نى تئز بوغو	اۈزگه نين قولتوغو
اثلين قوجاقلاش	اۈزگه دهن اۈزاقلاش
ياد - يادا غنمدير	بۇ ايدە منمدير
اثل اثلين تاجيدير	ياد - يادين قاجيدير ^۱
آرخادور اثلينه	جان قوربان ديلينه
اثلين گۈل - دانيش	اثلين دولانيش
سئل گوجو، اثل گوجو	اثل گوجو سئل گوجو

آردى وار...

يئددى هجالى ۲ + ۳ + ۲ بۇلگولو اۈلچو

قلبين هرزادى سن سن	عشقين هر دادى سن سن
اۈدا هاردادى سن سن؟	اگر يارادان اۈلسا

«مؤليف»

دوراق				دوراق			
بیراینجی		ایکی اینجی		اۋچ اینجی		هجالارین	
بۆلگۈ		بۆلگۈ		بۆلگۈ		سایى	
۱ هجا	۲ هجا	۱ هجا	۲ هجا	۳ هجا	۱ هجا	۲ هجا	= ۷ هجا
عش	قین	هر	دا	دى	سن	سن	
قل	بین	هر	زا	دى	سن	سن	
ا	گر	یا	را	دان	اۋلا	سا	
اۋ	دا	هار	دا	دى	سن	سن	

وارين ازەلى سنسن وارداں مزەلى سنسن
عرفان شعرينين منجه اۋىناق غزەلى سنسن

عشقين قۇجاقى سنسن تسكين بۇجاقى سنسن
يارين قوينوندا نىرين اينجى بۇلاغى سنسن

قلبين آل - قانى سنسن هم قان، هم جاني سنسن
آنجا ق دونيانين يالنيز بوتون هريانى سنسن

قلبين اۋجاقى سنسن تسكين بوجاقى سنسن
عاريف، عاشيقلار اۋچون عشقين قوجاقى سنسن

اورمان گۈزەلى جئيران عشقى مەزەلى جئيران
سەندەن اۋىرەنىپ «واحد» اينجە غەزەلى جئيران^۱

يئىددى هجالى ۳ + ۴ بۇلگولواۋلچو

گلمىش اۋتاقينا آلقىش دە قوناقينا
من اينجى سەندە دنىز منى آل قوجاقينا

«مۇلىف»

۳ دوراق				۴ هجالارين سايى			
۱	۲	۳	۱	۲	۳	۴	۷ =
گلا	مى	شم	اۋ	تا	قى	نا	»
آلا	قىش	دە	قو	نا	قى	نا	»
من	اينە	جى	سە	دە	دە	نيز	»
مە	نى	آل	قو	جا	قى	نا	»

آياغىم يالين ايدى تىكەنىم قالين ايدى^۲
هەنچ اۋلىك ايسە مېردىم جىلادىم ظاليم ايدى

عزىزىم درد اليندەن جان چىنار درد اليندەن
بىر يولدا اوف دىمزدىم اۋلىتىدىم مرد اليندەن

۱ - بو صحىفەنىڭ بايارتىلار مۇلىفلىرى

۲ - بو شەرلەر باكىنىڭ «۲۰ يانۋار» غومى قىلىنە حىسر اولونان شەرلەردەن بىر حصە دىركى «ۋارلىق» غزىتىدەن آلىنىپدۇر.

عزیزیم ائللر گلەر چای داشار سنلر گلەر
بو ائللین هاراینا او بیرى! ائللر گلەر

عزیزیم اوزو قانلى اياغى، دیزی قانلى
اؤلن بیز قیریلان بیز توتدولار بیزی قانلى

گۆزلى قره جنیران یاشی آز فره جنیران
گری چون، آییق ینری خطردی دره جنیران

مؤلیف

دریادان کنچن بیلر سویوندان ایچن بیلر
دردسیز دیل درده دیمز اوزوندن کنچن بیلر

نقده - حسن عباسپور

ئیددی هجالى ۳ + ۲ + ۲ بۇلگولو اۇلچو

گۆزلى آلا جنیران یاشی آز بالا جنیران
اؤچودان غافیل اؤلما چون بیر باخ دالا جنیران

مؤلیف

دوراق

دوراق

هجالارين سايى	۲		۲		۳		
	۲	۱	۲	۱	۳	۲	۱
۷ =							
»	ران	جنیه	لا	آ	رى	له	گۆز
»	ران	جنیه	لا	با	آز	شى	يا
»	ما	اؤلا	فیل	غا	دان	چو	اؤو
»	ران	جنیه	لا	دا	باخ	بیر	چون

ئیددی هجالی ۴ + ۳ بؤلگولو اؤلچو

گنجه سننن یاتیرام جان ترینه باتیرام
باغدا سحر غرورلا گوله عطیر ساتیرام

اشعار این صفحه از مؤلف است

دوراق

۴ هجالارین سایی							۳ هجالارین سایی
۱ هجا	۲ هجا	۳ هجا	۴ هجا	۱ هجا	۲ هجا	۳ هجا =	۷ هجا
گن	جه	سن	نن	یا	تیه	رام	»
جان	ت	رد	نه	با	تیه	رام	»
باغ	دا	س	حر	غ	رور	لا	»
گو	له	ع	طیر	سا	تیه	رام	»

عشقیده بیر گنجه وار عاشیق یاردان پای آلا
اؤگنجهدهن بیر اؤپوش قالب منه یادگار

قولاقینی سیر قالا منی حالدان سال حالا
هردهنده آل قوینونا اوشاق کیمی ییر قالا

تک اؤتوروب توموشام غم، غصه یه جوموشام
دئمه دردین ندیرمی؟! سنی گوروب اوموشام

تئلیرینی داراما دوز سپیلر یاراما
قویما گیره اؤزگه نی سننن منیم آراما

ايشيقلاردان دوروسان گؤنشلرين نوروسان
سن آلاه سن بشر سن يا جنتين حوروسان^۱
«شهریار»

بيرگون آغيز قالی بوش، بيرگون دولو داد اولو.
گون وارکی، هنج زاد اولماز گون وارکی هر زاد اولو.
بختين دورا، باخارسان يادلار قوهوم قارداش دير.
آما بختين ياتاندا قوهوم قارداش ياد اولو.

چالیش آدين گلنده رحمت اوخونسون سته.
دونيدا سندهن قالان آخیردا بير آد اولو.

گۆردون ايشين اگيلدی دورما، اکیل، گوزدهن ایت.
دوستون گۆره ر داریخار دوشمن گوره ر شاد اولو.

جاوانلینیم تالاندى اۆره گه غم قلاتندی
شادلیق تتر ساووشاندى آما غصه قلاتندی

قوجا قلايب یاری گۆل یاری چیچک، یاری گۆل
عۆمور بویو آغلما یاری آغلا، یاری گۆل

هر يانا قدا خال اولماز هر خال دولو بال، اولماز
تکجه ياریم تکخالدير هر خاللی تکخال، اولماز

اۋزده خالى، شۋەرەم مومسوز بالى شۋەرەم
ھارالى اولور، اولسون من مارالى، شۋەرەم

دوداقيندا بالى وار گوشە سيندە، خالى وار
بشچە بالى، قارا خال قىامت بير خالى وار

«نەبىر»

سكگيز هجالى ۴ + ۴ بۇلگولو اۋلچو

بۇگلن يار ھاراليدير؟ ھانسى داغين ماراليدير؟
افسوس مندەن آراليدير عشقيم اۋندان ياراليدير

«مۇليف»

۴		دوراق				۴			۵.س
۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۵-۸	۵-۸
بۇ	گ	لن	يار	ھا	را	لي	دير	۵-۸	۵-۸
ھان	سى	دا	غين	ما	را	لي	دير	۵-۸	۵-۸
اف	سوس	من	دەن	آ	را	لي	دير	۵-۸	۵-۸
عش	قيم	اۋن	دان	پا	را	لي	دير	۵-۸	۵-۸

سن ياريمين قاصيديسن
خيالىنى گوندەرييدى
آخ! گنجەر ياتمايشام
سن ياتالى، من گوزومه
ھر كس سە اولدوز دنيە
سندەن سورا، حياتا من
اگلش سە چاي دئيشم
بس كى من آخ-واي دئيشم
من سە لاي - لاي دئيشم
اولدوزلارى ساي دئيشم
اۋزوم سە آي دئيشم
شيرين دئسە، زاي دئيشم

هر گوزه لدهن بیر گول آلیب	سن گوزه له پای دنمیشم
سنین گون تک باتماغیوی	آی باتانا تای دنمیشم
ایندی یایاقیش دن بیرم	سابق قیشا، پای دنمیشم
گاه طویووو یاده سالیب	من ده لی، نای - نای دنمیشم
سونرا یئنه یاسا باتیب	آغلاری های - های دنمیشم
اتک دولو دریا کیمی	گوز یاشیما چای دنمیشم
عومره سورهن من قره گون	آخ دنمیشم، وای دنمیشم

شهریار

قاناد سیزام، اوچانمیرام	بو دونیادان قاچانمیرام
محو اولاسان، یالان دونیا	قرن لردن، قالان دونیا
آغلی اولان سندن کئچدی	جاهیل قالان سنی سئجدی
آرزوم بودور محو اولایدین	سنل گلنده بوغولایدین
شاعیر اولدوم، باش آغاردی	سندن خنیر، کیم آپاردی
آتانی اوغول دان آلان	اوغول لاری درده سالان
محو اولاسان یالان دونیا	قرن لردن قالان دونیا

سلمان باباپور (ولکان) آردی وار...

باخدین منه اوغرون اوغرون	نازلی قارا گوزلرله سن
ایلک باخیشدان تانیدیم من	آذربایجان گوزه لی سن

آردی وار... «نازار قوللاریف - تور کمستان»

چوخ کئچیشم بو داغلاردان	دورنا گوزلو بولاقلاردان
انشیتیمشم اوزاقلاردان	
ساکت آخان آرازلاری	سینا میشام دوستو یاری

آردی وار...

من مغولام سن آذری گوروب سنودیم سیزین یثری
باکی نی هم گوی خزری قوجالاییب دئییر هرآن
مغولستان، آذربایجان

بیزیم آلتای، سیزین ارس دوستا میدان، یادا قفس
بیر دیر آرزو، بیر دیر هوس قارداش اولموش بیلیر جهان
مغولستان، آذربایجان

«خ - دایان - مغولستان» آردی وار...

ایل لر اؤتدو، یاشا دولدوم آنلادیم کی، منیم دیلیم
اؤره گیمدهن چیخماز منیم دوغر انسامدا دیلیم - دیلیم

شرقین صنعت بایراغی دیر فضولی نین غزل لری
باخ بو دیلده وصف ائله میش او، ان ظریف گؤزه ل لری

مین دونیا یا دگیشمه ره صابیرین بیر سطرینی من
اوندا گؤردوم اوز دیلیمین شهدینی من، عطرینی من

قلیم حیات چشمه سی دیر سنوینج یاغیر، آهدا یاغیر
منیم دیلیم «گؤی گولوم» دور منیم دیلیم «شاه داغیم» دیر

کیم سنومه بیر اؤز دیلینی ایت سین منیم گؤزلریمدهن
بو آذری تورپاغی نین گونشی دیر منیم دیلیم!

خلیل رضا

سکگیز ھجالی ۴ + ۲ + ۲ بۆلگولو اۆلچو

«گادار»^۱ گلیر، آخا - آخا

دالغالاری، شاخا - شاخا

صفاسینا حنیران قالیب

قیز گلین لر، بانخا - بانخا

آردی وار... سلمان باباپور (ولکان)

۸ ھجا

۲		دوراق ۲		۴			
خا	آ	خا	آ	لیر	مگ	دار	مگا
خا	شا	خا	شا	ری	لا	غا	دال

سکگیز ھجالی ۵ + ۳ بۆلگولو اۆلچو

آرخالی کۆپک، قورد باسار

آرخاسیز کۆپک، قان قوسار

۵		دوراق ۳		۵		۳		۸.س
۱	۲	۳	۴	۵	۱	۲	۳	۸
آر	خا	لی	کۆ	پک	قورد	با	سار	۸
آر	خا	سیز	کۆ	پک	قان	قو	سار	۸

سككىز ھىجالى ۳ + ۵ بۇلگولۇڭچو

کنچیر دیم، ناخجاوانیمدان

اۋساندیم، دادلی جانیمدان

۳ دوراق			۵				۸.س	
۱	۲	۳	۱	۲	۳	۴	۵	۸
کە	چىر	دىم	ناخ	جا	وا	نيم	دان	۸
اۋ	سا	ندىم	داد	لى	جا	نيم	دان	۸

دوققوز ھېجالى $2 + 2 + 5$ بۇلگولۇلۇچۇ

مکتب، مکتب، نہ دلگشاسن، جنت، جنت، دثم سزاسن.

شادم، شادم تفرجونده الحق. الحق گوزل بنا سن!

س.هـ	۵	دورق				۲	۲	۲	۲
س.هـ	۵	۴	۳	۲	۱	۲	۱	۲	۱
س.هـ	سن	شا	گی	دا	نه	تب	مک	تب	مک
س.هـ	سن	زا	س	سم	دژ	نت	جن	نت	جن
س.هـ	ده	جوز	رو	فر	ز	دم	شا	دم	شا
س.هـ	سن	نا	ب	زهل	گو	حق	ال	حق	ال

مکتب، مکتب، نہ دلگشاسن، جنت، جنت دہم سزا سن۔

شادم، شادم تفرجونده الحق، الحق گوزل بناسن!

عطرون، عطرون گؤل جناندير، فيضون، فيضون حيات جاندير،
غنچهن، غنچهن صفای وجدان، نورون، نورون ضیا فشاندير!

* * *

ظاهر، ظاهر هنرلرون وار. باهر، زاهر ثمرلرون وار.
دریا، دریا تموجونده پارلاق، پارلاق گوهرلرون وار!

* * *

دفتر، دفتر خبرلرون وار، رهبر، رهبر اثرلرون وار،
مشکین، مشکین قلملرونده آهو، آهو نظرلرون وار!

* * *

همت، همت سنونله عالی. خاک وطن سنونله حالی.
سنسن، سنسن عموم ناسین نطقی، فیکری، دیلی، مقالی!

* * *

گولشن، گولسن لطافتون وار، روشن، روشن سعادتین وار.
واضح، واضح بیانلاروندا شیرین، شیرین حکایتین وار!

* * *

اولسون، اولسون سینله خوشحال، یتسین، یتسین کماله اطفال.
گورسون، گورسون پسرلروندا صابیر، صابیر پدرلر اقبال!

میرزا علی اکبر صابیر

دوققوز هجالى ۲ + ۴ + ۳ بۇلگولو اۋلچو

غيرت شن يوخودان اۋيانمير وطن پوسقو سوندا دايانمير
كۈنلوم سانجىلاردان سوكولور آل قان گوزلريمدهن توكولور

مؤلف

۲ دوراق		۴		دوراق ۳		۳		۵.س
۱	۲	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳
غیر	رت	شن	یو	خو	دان	اۋ	یان	میر
وَ	طن	پوس	قو	سون	دا	دا	یان	میر
کۈن	لوم	سان	جی	لار	دان	سو	کو	لور
آل	قان	گوز	له	ریم	دهن	تو	کو	لور

اۋن هجالی ۵ + ۵ بۇلگولو اۋلچو

من سنه يولداش، دنیه بيلميرەم
سن تَن گوروشوب سالاملاشاندا
سندە لياقت قارداشليغا وار^۱
چينغير سينه مدەن آغير انتظار
موليف

۵		دوراق		۵		۵		۵		۵	
۱۰	۵	۴	۳	۲	۱	۵	۴	۳	۲	۱	۱۰
۱۰	رەم	مە	يە	دە	قار	داش	يول	نە	سە	من	۱۰
۱۰	وار	غا	لە	داش	قار	قت	يا	ل	دە	سنە	۱۰

بورولور سئل تڪ اينقىلا بيميز
مبارك اولسون ايمام خططيميز
جيراجاق هر جور نسب نامەنى
جاسوس يوواسين گنجلر آلدی
عاشورا بيزيم مکتبیمیز دیر
يا حسين بيرده كربلامیزدا
وابسته ليکدەن بلکهه قور تولاق
بوردا تيکيله، بوردا توخونا
دورولماقدادير منجلا بيميز
سازشکارلاردان ايچتنا بيميز
ايمام خططينه اينتسا بيميز
مبارك اولسون فتح بابيميز
قانلا يازيلميش بو کيتا بيميز
چوخ اصغريميز، چوخ روبابيميز
آچيلا قولدان بو طنابيميز
اۋز باشماغيميز، اۋز جورابيميز

۱ - بوشمرى، ايستکلى يولداشيم آقاي مهندس بهزاد خليلی جنابلاری اۋچون يازميشديم. تقريله اللى -

آتميش بيت اولاردی، مثلا بير نچه بيتی بنليدیر:

شوخلورغا سالیب «بهزاد» باغیشلار
بیر کلمه سوزنن بوز پشرسینار
بعض دفعه یترین کوچمده سالار

من پس دانهیب آغزیم چاشاندا
شاهیرین قلبی گۆل یارباغیدیر
بعض دفعه شاهیر گندمر معراجا

آردی وار...

محتکیر بیلسین: باها ساتاتدان
 حزب الله یولو، دونبه له دوزدیر
 ایرائین ارزی، خارجه گنتمز
 مہریالیزمه باج وئره نمه ریک
 گنجلر! جاہاد قولون چیرماین
 «شہریار» قوزا حیدر بابانی
 یاغ - بال آلماغا یوخدو قابیمیز
 مضمحل اولسون کج احزابیمیز
 ایسلامدیر بیزیم ارزیابیمیز
 باغلانیب داها، بو حسابیمیز
 آباد اولاجاق هر خارابیمیز
 قوی آباد اولسون «خشکنا بیمیز»

استاد شہریار

بیزی یاندیریر، یامان آیریلیق
 بو دارینحدیران، دومان آیریلیق
 یاشا ساووریر، سامان آیریلیق
 آمان آیریلیق، آمان آیریلیق

شہریار

بولبول لره بیر، بوداق سؤزوم وار
 عاشیق لره بیر قوجاق سؤزوم وار
 چؤللرده قالیب بولوت غمیندهن
 سولموشلارا بیر بولاق سؤزوم وار
 باش دؤنده ریب اؤز چئویرمه مندهن
 آل توولاما، بیر دوداق سؤزوم وار
 باش یتلده، یتل ال ده، ماہنی دیلده
 غم بویلو قالاق - قالاق سؤزوم وار
 سن دینله مه سن، سؤزوم اؤلوش گر
 دیندیر منی، بیر قولاق سؤزوم وار

سحر

هجران قوتاردی، گؤل بیتدی قاردان
 قورتولدو یوسف، آلچاق بازاردان

باغریمدا حسرت، قلبیمده توفان
قوینومدا نیسگیل، ایز قالدی یاردان

عاقلم باشیمدان، باش آلدی گتدی
آشدی خیالیم، تورپاق دیواردان

سنودا ساچیلدی، آی پرده سیندهن
کونلوم آچیلدی، ایتمز آچاردان

عقلیم غنیمدیر، یوخسا منیمدیر
بیر پای گؤروشمک، ایلقارلی یاردان

دونیانی ساتدیم، سنودا یولوندا
بیر غنچه اومدوم، سولماز باهاردان

قوینومدا یاردان مین بیر سحر وار
قورتارسا باغیریم، ظلمتلی داردان

مبداء دیر آخیر مقصد بویولدا
قوی دویغو دامسین چیلغین داماردان

اون هجالی ۶ + ۴ بؤلگولو اولچو

ای صفاصین اونود مایان قفقاز
گلمیشم ذوق آلام مراقیندان
غیرتی جوشغون اولمایان نه بیلیر
من نه لر چکمیشم فراقیندان

شهریار

۱۰ هجا

۶ دوراق ۴									
ای	مه	فا	صین	او	نود	ما	یان	قف	قاز
گلا	میه	شم	ذوق	آ	لام	م	را	قینه	دان

اؤن هجالی ۳ + ۳ + ۴ بؤلگولو اولچو

انسانى سئودیره ن اؤز خویودو
پیچاغی کسدیره ن اؤز سویودو

۳ دوراق ۳ دوراق ۴ ه.س										
۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳	۴	۱۰
از	سا	نی	سئو	دی	ره ن	اؤز	خو	یو	دو	۱۰
په	چا	غی	کس	دی	ره ن	اؤز	سو	یو	دو	۱۰

اؤن هجالی ۳ + ۴ + ۳ بؤلگولو اولچو

قارداشیم من بیر کیچیک عسگره م
دوشمنله من ده ساواش ایسته ره م

منىم ده دامارىمدا اوقان وار
گوزلریم اؤآتشله پاریلدار

۳ دوراق			۴ دوراق			۳ دوراق			س.ه
۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱۰
قار	دا	شىم	من	بیر	کی	چیک	عس	گگ	ره
دوش	من	له	من	ده	سا	واش	ایسه	ته	ره

اؤن بیر هجالى ۵ + ۶ بؤلگولو اولچو

قوى سنه بیر سوز دنييم آى مش جلال
قورخورام آما سالاسان قيل و قال
دونىادا غمدن منه يوخدور مجال
گنت منه بیر جوت مانىکور باشماق آل

کرىمى

۵ دوراق			۶ دوراق			۵ دوراق			۶
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۱	۲	۳	۴
قوى	سه	نه	بیر	سوز	دز	ييم	آى	مش	ج
قور	خو	رام	آم	ما	سا	لا	سان	قیر	لو

قوى سنه بیر سوز دنييم آى مش جلال
قورخورام آما سالاسان قيل و قال
دونىادا غمدن منه يوخدور مجال

گنت منه بیر جوت مانىکور باشماق آل

* * *

ایله میسن بو انوی زندان منه
سنده سن آلا له کیشی بیر یان منه
بیرده جاوانلیق اله دوشمز محال

گنت منه بیرجوت مانیکور باشماق آل

* * *

اولدون آده لده ن کیشی سن موللا باز
آلا له آخوندون انده عومرین دیراز
موفته یشین هی بیزه چکسین ذوغال

گنت منه بیرجوت مانیکور باشماق آل

* * *

زولفیمی توکسم اوزه سونبول کیمی
خلقی گتیررم دیله بولبول کیمی
آرخاین اول سن دوزه یوخدور زاوال

گنت منه بیرجوت مانیکور باشماق آل

* * *

اهل تجدد نییه گولسون بیزه
سنده بشر سن اوزووو بیر بهزه
بوشلا بو بورکو نه پاپاقدیر نه شال

گنت منه بیرجوت مانیکور باشماق آل

«کریمی» آردی واردیر

باشیما وئلله سه ائل منی منده
اۇلارام ائلیمه کوچە اۇشاغی
مؤلیف

دوراق

۵					۶					
۵	۴	۳	۲	۱	۶	۵	۴	۳	۲	۱
یار	رە	شە	لام	اۋلا	ائل	سە	ونر	یت	بی	تر
غی	جا	اۋ	لین	اڭ	نار	لا	آد	نان	دیم	آ
دە	مە	نی	مە	ائل	سە	لە	وئلا	ما	شی	با
غی	شا	اۋ	چە	کو	مە	لە	اڭ	رام	لا	اۋ

بۇ دونیا قارائلیق بیر بوش سفردیر
آز چالیش چۆخ چالیش آخیر ھەردیر
بئل باغلاماز آغلی اۋلان دونیا یا
دونیا آغیل لیا آجی زەردیر
نەجوانلی سەن مە؟ باکیلی سەن مە؟
غەم ائلەمە دونیا گلیب - گئەردیر
ھەر حالدا سەن اۋمود باغلا حایاتا
قارائلیق گئەنەن دالی سەردیر
بەشیکدەن - قەبرە تەجرە قازان
تەجرە اُن یاخشى اینجە گوھردیر
انسان تەجرە سیز کامالا چاتماز
انسانى پەشیرەن تەجرە لردیر
چالیش ائل ایچیندە شەرفن یاشا
شەرفن یاشاماق بویوک ھەردیر
ائلەن آیری دوشمە ائلی اۋنودما
ائلەن آیری دوشمەک اۋزو خەردیر

چالیش یاخشی اثر قوی گنت، دونیادا
 دونیادا انساندان قالان اثر دیر
 کیمسه نین چیراغی دائیم یانمایب
 دائیم یانان چیراق تکجه هنر دیر
 سون نفسده هر کسی گوردیم، دندی:
 ابدی دیرلیک اؤلمز اثر دیر
 من بئله وفاسیز گوردوم دونیانی
 بوتون منیم اؤلسا - یئنه هدهم دیر
 اؤلماسایدی آجی شمات آگر
 بیر کفن - بیر قبر منی گوره ردیر
 چوخ اینجه اینجی لر دوزدوم من، افسوس
 تشخیص وئرهن یوخ کیم صاحب نظر دیر
 «رب القلم» سنون یالنیز قدرینی
 قالسایدی شهریار یاخشی بیلر دیر

اورمیہ - ۱۳۷۰/۹/۲ مؤلیف

ایستیرم سئودانی، قانیم قاتام
 ایستیرم واریمی یوخوما ساتام

دار پالتاردیر اینیم، جانیمی سیخیر
 ایستیرم اینیمی چیخاردام، آتام

آی سئوگی یابیندان یاییلان اوخلار
 آییق لیق سئویرم، قویماین یاتام

سیغمایر باغریما باغیرتیلاریم
هاچانا جان گرهک باغیرتی اوتام

ساحیلی ساخلایین عاغیلی لارا
من گتتدیم دنیزدهن دنیزه باتام

«سحر»

بیر گون بیر جوت گوزل کنجدی قارشیمدان
بیری دردیم بیلدی، بیری پیلمه‌دی
آرن لیک انیله‌دیم، باخدیم اوزونه
بیری دئییب گولدو، بیری گولمه‌دی

بورجملی شاعیر بنی آردی وار...

انشیتدیم سئوگیلیم کوسموسن مندن
قاچیرما بولبولو اوز چمنیندن
منیمله دوز دولان کوسه‌ره‌م سندن
منده دوستلوقداوار، بیگانه‌لیکده

«واحد» آردی وار...

دیل واریکن گلین «لسان» دئمه‌یین

دونده‌ریب فارسجا «زبان» دئمه‌یین

هر کسین وارسوزو، دیلی، آغیزی

آغیزا آند ایچین «دهان» دئمه‌یین

بیر نچه قافیه دوزتمک اوچون

یو وامیز واردیر «آشیان» دئمه‌یین

وارىكن تور كلرين اوخو، يايى
 كير پيگه «تير» قاشا «كمان» دئمه بين
 بوغداميزا «گندم» آرپاميزا «جو»
 اكمگه، صويا، «آب» و «نان» دئمه بين
 آردى وار...

اؤره كلرده، قوللار كيمي باغليدير
 دويغو قاپيلاري، تورپاقلانبيدير
 سانكى وجدانلاردا دوداقلار كيمي
 تيكيليپ، قاپاليپ، قيفيلانبيدير

قارقيش زمانه نين قانونلارينا
 قارقيش اوره كلرى آييرانلارا
 قارقيش اينسانلارى قفسه ساليپ -
 «بشر حقو قوندان» دم ويرانلارا
 بولود قره چورلو «سهند» آردى وار...
 «بولود قره چورلى»

يوخ! منده «سهندم» باشيم اوجادير
 ايچيمده سونمه ين عشق آتشي وار
 منده صفاسى وار گؤللو باهارين
 باشيمي توتسادا قارا بولود لار

* * *

بير آليمده اود وار بير آليمده سو
 بير اوزوم قارقيش، بيرى باهاردير
 دوستا ايستكلى بير ايستى قوينوم وار
 دوشمنه باخيشيم ساختادير قاردير

* * *

ايچيمده بوغولور، داديم، فرياديم
 هاييمانه ديوارهاي ونرير، نه يار
 نه داشدان سس چينير، نه ده قارداشدان
 سانكي بوشلوقلاردا ايتير دالغالار
 البته مابقي آن در صفحه بعد است.
 آردى وار...
 بولود قره چورلى (سهند)

اون بير هجالى ۴ + ۳ + ۴ بؤلگولو

سلمان باباپور (ولكان)

«چال قاوالى، سانكى توى، آيامى دير
 كيـم- كيـمه دير، سـوى- ها- سـوى، آيامى دير»
 گنت حاجا، گل قان سوراق اى ناكيشى
 بوشلا مگر ايندى خوى آيامى دير

۱۱ هجا

۴			دوراق			۳			دوراق			۴		
چال	قا	وا	لى	سان	كى	توى	اي	يا	مى	دير	چال	قا	وا	لى
كيـم	كيـم	مه	دير	سوى	ها	سوى	اي	يا	مى	دير	كيـم	كيـم	مه	دير

«چال قاوالى، سانكى توى، آيامى دير
 كيـم- كيـمه دير، سـوى- ها- سـوى، آيامى دير»
 گنت حاجا، گل قان سوراق، اى ناكيشى
 بوشلا مگر ايندى خوى آيامى دير

چوخدا دوغار - دوغمادی خوی دا باجین
 کتتمه گینن سوی - ها - سوی آیامی دیر
 بوشلا کیشی آجلارا فیکر انیلمه مه
 ایندی فقط چوخ یشدوی آیامی دیر
 چوخدا آغیر گزیه کی وختی ده پیل
 ایندی هله هوی - ها - هوی آیامی دیر
 آلچاغا بیر کس داها وئرمز کونول
 چونکی بیلیر خلق بوی آیامی دیر

سلمان باباپور (ولکان) ۷۰/۴/۳۰ آردی وار...

اؤن بیر هجالی ۳ + ۳ + ۳ + ۲ بؤلگولو اؤلچو

بو عشقین اسرارین شرح اندهم دنسه ک
 جوابا القابا لسانا سیغماز
 محبوبلار شاهینا مدح اندهم دنسه ک
 کتابا حسابا دهانا سیغماز

«عاشیق سیرانی»

۳ دوراق			۳ دوراق			۳ دوراق		
۱	۲	۳	۱	۲	۳	۱	۲	۳
بو	عش	قین	سه	را	رین	شرح	اڭ	دهم
ج	وا	با	لا	قا	با	ل	سا	نا
							سیغ	ماز

نه گوزەل ياراديب ياردان سنى
 بورويوب هر يانى گوزەل ليک شوقون
 سن الله گوزەلسن خان چوپان گورسە
 من سئلم، سن سارا، خان چوپان رقيب
 چوخ گوزەلەر گورروب سئومەدېم، آما
 سئودالى گونلومدە باش وئريب بوران
 زامانا، مگانا سيغماير حسنون
 قورخورام کفر اولادئيه ردېم يوخسا
 سئويرەم هر گوزو قارادان سنى
 دوغرودان ساغ اولسون يارادان سنى
 امينم چوخ سئور سارادان سنى
 گونول وئر قاچيريم آرادان سنى
 گورمەميش بئندېم قارادان سنى
 سسلە يير سانجىلار يارادان سنى
 من يازيق آختاريم هارادان سنى
 نه گوزەل يازاديب ياردان سنى
 مؤليف

اۋن بير هجالى ۴ + ۴ + ۳ بۇلگولو اۋلچو

اۋرميەنين شيرين توركو لهجەسى^۱ ماراقلادير توركو ديله هرکسى

دوراق

دوراق

۳			۴				۴			
۳	۲	۱	۴	۳	۲	۱	۴	۳	۲	۱
سى	جه	له	كو	تور	رين	شيه	نين	يه	مي	اۋر
سى	ك	هر	له	ديله	كو	تور	دير	لا	راق	ما

۱ - اورميەنين شيرين لهجەسى اۋزەريندە چوخلو شعرلر يازميشام. يئرى گلديكجه نمونەلر گوسترميشم.
 مثلاً بويته باغئينيز:

توركون ان شيرين لهجەسى هارادادير؟ اۋرميە هارادادير، اۋدالۋردادير.

ایکی بولبول گلدی قوندو دېکنه باشی یاشیل، آياقلاری قیرمیزی
شکر از میش دوداغیندا دیلینه یاناقلاری لاله کیمی قیرمیزی
ای جانان من سنه عاسیق اولماغی قاراجا اوغلان (ترکیه) آردی وار...
سن محبوبدا منه معشوق اولماغی بیرمن بیلیم، بیرده سن بیل، بیرده کی...
بیرمن بیلیم، بیرده سن بیل، بیرده کی... موللا جوما آردی وار...

«سولطان یاغیب»^۱ آلون، قولون وار اولسون

دونها سنون دوشمانووا دار اولسون

او سئود یغین هوری سنه یار اولسون

سند بیزی هردهن سال اوز یادووا

بیزده قوربان اولاق سنون آدووا

«سولطان یاغیب» «روستم داغین»^۲ یوخلارام

گشدیپ اؤنون قوجااغیندا یوخلارام

«قارادئوین» گلسه گوزون اؤخلارام

بلکه بیزده آزاد باخاق اولدوزا

قوربان اولاق آنا وطن «سولدوزا»^۳

«سولطان یاغیب» ستارخانلار دوغگینان

اجنبی نین دوستان بورنون اؤوگینان

باسیب خزر دنیزینده بوغگینان

قوی دادسینلار سیلله میزین توش تاملین

ساخلا سینلار یاددا تبریز قیاملین

۱ - سولدوزون (نقده) ایکی کیلومتر لیغینده بیرداغ آدیدیر

۲ - سولطان یاغیدان آزارالی بیرداغ آدیدیر. (۲ کیلومتر)

۳ - «نقده» شهررینین اسکی آدیدیر.

* - شعر سلمان باباپور جنابلارینداندیر (تخلص ولکان)

«سولطان یاغیب» قاوذا اوجا نفسی

ینل آپارسین ائل ائشیدسین بؤسی

آذربایجان سیندیرسین تور- قفسی

ایکی قارداش قاریشارکن بیر اولسون

بو بیرلیکدهن ائل دوشمانی یورولسون

«سولطان یاغیب» آدلی - سانلی اوجاغین

سرین سولو، دورو - دورو بولاغین

ذیروندکی شانلی اوجا پایداغین

مشهور اولوب، اوسته قالان پای قارین

چکیر خالقین سنه ساری ایلقارین

«سولطان یاغیب» هنچ بیلی سن نه اولدو

هانسی چیچک آجدی هانسی گؤل سولدو

وطن نجه ناحق قانلارلا دولدو

آما کئچدی بیر عدده میز دالینا

گؤلدو یازیق خالقین یامان حالینا

پاییز ینلی یارپاقلاری بوکوردو

یاغیش گویدهن نارین - نارین توکوردو

«قوچو قصاب»^۱ قوچ دریسین سوکوردو

«خجه خالا»^۲ اوگون اوشاق دوغوردو

«مش فرامز»^۳ مشتریسین قووردو

«سلمان باباپور» (ولکان) آردی وار...

۱ - نقدلی بیر قصاب آدی دیر. (قوچعلی زاهدی)

۲ - شاعیرین خالاسی آدیدیر. (خدیجه امامی)

۳ - نقدلی بیر بازاری آدیدیر (فرامرز)

ساواش گؤنو سوار اولسا آتا تورک
 آلقیش دئیهرتورک اوغلونا «آتاتورک»
 داغ - دهره ده یئل توزونا چاتانماز
 اگر آتین بئلی اوسته یاتا تورک
 توتار بوغار جایناییندا قوش کیمی
 قاری دوشمن گیرمیش اولسا چاتا تورک
 بیرقانینا دونحسان دوققوز قان ایله
 بیر داملادا قویماز قانی باتا تورک
 باشند ایاق شرف، غیرت کانیدیر
 کیم گؤروب دور اوز ائلینی آتا تورک
 گؤرسه یوردون اجنبی لر الینده
 ممکن ده ییل بیر گشجه ده یاتا تورک
 محال دیر کی مردین بیرنک نوکونو
 یوز نامردین چۆره گینه ساتا تورک
 عهدیم بودورهامی وئر آ - ال
 مالی - مالا، جانی - جانانا قاتا تورک
 بوندا باشقا یوخ «شامی» نین دیلگی
 بیرگؤن اولما مرادینا چاتا تورک

اورمییه - شامی - ۱۳۵۵/۸/۲

اؤن بیر هجالی ۳ + ۴ + ۴ بؤلگولو اولچو

اؤزونو آلقاق گۆره ن سردار اولور
 انالحق دعوا قیلان بردار اولور
 ار اؤدور حق یولونا باش اوینادا
 دؤشکده اولن ایگید مردار اولور

«قاضی برهان الدین»

۳ دوراق				۴ دوراق			
۱	۲	۳	۱	۲	۳	۴	۱
اۋ	زۋ	نو	آل	چاق	گو	رهن	سر
آ	نال	حق	ده	وا	قي	لان	بر
اۋ	لور	اۋ	لور	اۋ	لور	اۋ	لور

اۋن ايكي هجالي ۵ + ۴ + ۳ بۇلگولو اۋلچو

گيزلين يارايله گۇرروشدو گوم دم لردير
 سئودا فئلينه ايلشديگيم دم لردير
 پايلاتما دادير بلا او آلدەن دئديلر
 عاشيقلر ايله اۋ توشدو گوم دم لردير

«سحر»

۵ دوراق				۴ دوراق				۳	س.ه
۱	۲	۳	۴	۵	۱	۲	۳	۴	۱۲
گيز	لين	يار	اي	له	گو	روش	دو	گوم	۱۲
سنو	دا	فئ	لي	نه	اي	ليش	دي	گيم	۱۲
۱۲	۲	۳	۴	۵	۱	۲	۳	۴	۱۲

اۋن ايكي هجالي ۴ + ۴ + ۴ بۇلگولو اۋلچو

قيمت اۋما هرناشيندان، سيخيلما هنج
 سن انلرلين سيناغيندان ايناملا كنج!

دوراق ۴				دوراق ۴				دوراق ۴			
۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴
قى	مت	اؤم	ما	هر	نا	شې	دان	سې	خېل	ما	هېچ
سن	اڭلا	ل	رېن	سې	نا	غېنە	دان	اې	نام	لا	كېچ

حيات شېرىن، عۇمور جاوان، آرزى مېن - مېن
 سن اى نغمەم، يۇلتون بەغضا، اولساچتېن
 سىن گىلىسېن مجلس لردەن مېن - مېن

قىمەت اومما هر ناشى دان، سېنخېلما هېچ
 سن اڭلېرىن سېناغېندىن اناملا كېچ!

سېن بېر قارتال، يابېر ترلان اولماساندا
 اوجاداغلار اوستە قاناد چالماساندا
 چىنار اولوب، يىرە كۆلگە سالماساندا

كۆرپە قوش اول، اۇزقاندىن اولسون آنجا
 كۆنلۈمدە كىيىمىدەن اولما اوزاق!
 اۇزگۈچۈنلە، سېن، اوجالساڭ تۇرپاق اۋستە
 سانارام كىيىم، قويدۇم داغى مېن داغ اۋستە
 مېن زىھنىمەنلە اوشاق قالخار آياق اۋستە

ياد اڭلېرىدەن دېلەمە دېمىم اصلا كۆمك
 ياخشى دوستۇم بېر قەلم دېر، بېردەمك

گاه جبهه ده هارای چکدین عسکر کیمی
گاه دا آچدین قاپیلاری سحر کیمی
یوللار کنچن، داغلار آشان کهەر کیمی
قوی بو وطن تورباغیندا ایزین قالسین
اوز نفسین، اوز آهنگین، سوزون قالسین
اۆره گیمین، میوه سی دیر هر اثریم
آز آخمادی واران اۆسته آلهن نریم
قانادلانیب، گزمه سه ایدی نغمه لریم
یاد ائتمزدی اویا منی، اویماق منی
اونو داردی وطن منی، تورپاق منی

رحمتلی مدینه گولگون

نه یاخشی کی، سن واریدین نیر اوزونده ^۱
نه یاخشی کی، اولدوزوموز قوشا یاندی
معناسی وار گنجه نین ده، گوندوزونده
بیز یاندیقجا، یوللاریمیز ایشیقلا ندی
نه یاخشی کی، اۆره گیمیز بیر گه ووردو
نه یاخشی کی، ائل دردینی قوشا چکدیک
نه یاخشی کی، نیر اوزونده سئوگی واردی
بو سئوگی سیز، بیز، خیالا دؤنه جکدیک
نه یاخشی کی، سنین نغمه ن منیم نغمه م
قوشا اوچدو باغچا - باغچا، چمن - چمن
نه یاخشی کی، سنین سینه ن، منیم سینه م

گاه کدره، گاه سنوینجه اولدو مسکن
نه یاخشی کی، یئر اوزونده، بیزده واردیق
نه یاخشی کی، حاق پولوندا عسگریک بیز
دزه لریک، دالغالاریق، عثمانلاریق
تورپاق اوستده قوشا قالیر ایزلریمیز

مدینه گولگون

اؤن ایکی هجالی ۷ + ۵ بؤلگولو اؤلچو

گل منه نازانله مه آی ده لی جنیران
اوقارا گوزلرینه اؤلموشام حنیران

«واحد»

۵ دوراق					۷						
۵	۴	۳	۲	۱	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
ران	جنیه	لی	ده	آی	مه	له	زاڭ	نا	نه	م	گل
ران	حنیه	شام	مو	اؤل	نه	ری	ل	گوز	را	قا	اؤ

گوزله ییم عاشیقینی سالما نظردن
حسرتینده اؤلورهم گل بیزه هردن
سنه چوخدان وورولوب بؤده لی کونلوم
نشیله ییم کی خبرین یوخدو خبردن

گل منه نازانله مه آی ده لی جنیران
اوقارا گوزلرینه اؤلموشام حنیران

بىر دۇنۇب باخماق ايله جانىمى آلدىن
منى مېنۇن ائله يىب چۆللەر سالدىن
من ايناندىم سە ئۆز كۈنلۈمۈ وئردىم
منى آتدىن گىندىب اغيار ايله قالدىن

گل مەنەز ئالەمە آى دەلى جىئىران
اۋ قارا گۆزلىرىنە اۋلەموشام جىئىران

* * *

سەن گىزىرسەن گۆزەلەيم غىر ايله مەن سىز
يۈخۈ گلەز گۆزۈمە بىر گىنچە سەن سىز
اۋزۈن انصاف ئالەمە سۈگىلى جانان
ھانسى بولبول ياشايار باغلا چەن سىز

گل مەنەز ئالەمە آى دەلى جىئىران
اۋ قارا گۆزلىرىنە اۋلەموشام جىئىران

«واحد»

اۋن ايكى ھىجالى ۶ + ۶ بۇلگۈلۈ اۋلچۇ

جانا گلەمىشك بىز بو جانان اليندن
كە نە انس امان تاپدى نە جان اليندن
مىسلەنە باخ، دىن و ايمان قان آغلير
بودىن سىز، ايمان سىز مىسلەن اليندن

«شەرىار»

۱۲ هجا											
دوراق ۶						۶					
جا	نا	گلا	مه	شیک	بیز	بو	جا	نان	آ	لینه	دن
که	نه	انس	آ	مان	تاپ	دی	نه	جان	آ	لینه	دن

اؤن اۆچ هجالی ۶ + ۷ بۆلگولو اۆلچو

سندن سوز آچیر سوسان دوداقلار دانیشر
سوز دیلده پیچیلداشیر، قولاقلا دانیشر

«سحر»

۱۳ هجا											
دوراق ۶						۷					
شیر	نی	دا	لار	داق	دو	سان	سو	چیر	آ	سوز	دن
شیر	نی	دا	لار	لاق	قو	شیر	دا	چیل	یه	ده	دیلا

سندن سوز آچیر سوسان دوداقلار دانیشر
سوز دیلده پیچیلداشیر، قولاقلا دانیشر
یازلاردا یاشیل نشانه سندن دولانیر
سندن دؤشو جوشلاتان بولاقلا دانیشر
گؤیلرده بولود ساچاقلارین سندن آچیر
یئل کؤورهله نیر یاشیل دو واخلار دانیشر
سندن دیله بیر نوازش اؤلماق ساچلار
تئلرده ماراقلاتان داراقلار دانیشر
گؤز، یولداقلان زمان نشان بولماق اؤچون

گۆزلرده، بوداقلانان مارقاقلار دانیشر
گلدیم آرادیم، اوزاق نشان سنویله دیلر
شوقوندا یاخیلاشان اوزاقلار دانیشر

«سحر»

اۇن دورد هجالی ۷ + ۷ بۇلگولو اۇلچو

آچامیشدیق هله بیز شانلی «سهندین» قاراسین
«ساهر» اولدو او بویوک سنومه‌لی انسان گتدی

«شامی»

دوراق															
۷								۷							
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	
آچ	ما	میش	دقیق	ه	له	بیز	شاز	سینو	لی	سه	هز	دین	قا	را	سین
سا	هر	اؤل	دو	اؤ	بو	یوک							کنت	دی	

گنجه‌نین قولاغیندا، کدرلی زنگلر سسی
آغیر - آغیر یول گندير، کاروان شمالا ساری
خیال منی آپاریر، گورهن نه وختدن بری
دونیا‌نی آددیملایر، زنگلی دوه قطاری

بالاش آذر اوغلو آردی وار...

بوللارون قیوریم- قیوریم، سئوگیلی مین ساچی نک
 قلبی میزین ایچینده جیغیر آچیب اوزانار
 گوزهل قیز قالاسی نین سینه سینده ساریشان
 میروارید دیر ائله بیل قوینونداکی هر فنار

ع- جعفری (هندوستان) آردی وار...

ننجه من آغلاماییم سئوگیلی جانان گتدی
 سالدی باغیریم باشینا آتش سوزان گتدی
 ادب اولدوز لاریمیز گؤز نجه بیر - بیر آخدی
 شعردهن، موسیقی دهن سانکی بوگون جان گتدی
 «اوزه نیر» مکتیبینه «فکرت امیر اوف» گلدی
 چالدی سنفونی لری ایله دی عصیان گتدی
 گاه ائلین بسته کاری داهی «نیازی» کؤچدو
 گاه «ریابه» اوخودو نغمه هجران گتدی
 گاه «سعید رستم افون» سئنده یئری بوش قالدی
 گاه موغام نابغه سی «مصطفی پایان» گتدی
 بوقارا ایل لره باخ اؤلدو «رشید بهوداوف»
 عالمی اؤز سسینه ایله دی حیران گتدی
 «شهریار» دان نه دئییم قویدو بیزی ماتمده
 قالدی حسرت وطنه کوچدو «سلیمان» گتدی
 آچمامیشدیق هله بیز شانلی «سهندین» قاراسین
 «ساهر» اؤلدو او بویوک سئومه لی انسان گتدی
 «بی ریا» سورگون ایدی، یوردونا آخیر گلدی
 گلدی آمما نه دئییم؟ باغری اؤلوب قان گتدی
 «گنجعلی» آلدی قلم یاخشلی ناغیل لار یازدی

توركو فرهنگه، ديله اؤلدو او قوربان گئتدى
 فولكلور گنجيميزى توپلادى «دوكتور جاويد»
 اودا يانديردى بيزى ايلهدى بيريان گئتدى
 ائل اؤنودماز «قشمى» اؤلسه ده ساغدير، سانكى
 ساز ايله سوز آتاسى عاشيق ايران گئتدى
 «اعتماد» ايله مه بوكوهنه فنا دونيايه
 گوركى «ميرمهدي» كيمى اينجه غزلخوان گئتدى
 ان بويوك ضايعه دير «شامى» هنرمند اولومو
 گئتدى اؤنلار ائله بيل «آذربايجان» گئتدى

اؤن دورد هجالى ۶ + ۸ بؤلگولو اؤلچو

گل عشقه اؤياخ قوی بيزه ديوانه دنسینلر
 ظلمت ديله ين لر، گؤنه بيگانه دنسینلر

«سحر»

دوراق													
۸							۶						
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	۶	۵	۴	۳	۲	۱
لر	سینه	دؤ	نه	وا	دیه	زه	بی	قوی	یاخ	اؤ	قه	عش	گل
لر	سینه	دؤ	نه	گا	بی	نه	گو	لر	ین	له	دی	مت	ظلا

گل عشقه اویاخ قوی بیزه دیوانه دئسینلر
 ظلمت دیله یینلر، گؤنه بیگانه دئسینلر
 آچ قوللارووو آل منی نیسگیل بوداغیندان
 قوی قوینووا، قوینون ایچینه لانه دئسینلر
 سنود الره سیغماز باشیمی آل دؤشون اوسته
 گلیمکده بؤ کافر قیزی ایمانه دئسینلر
 ال سال ساچیمما، دویغو دوامیله تومارلا
 ایلقار یوواسی جمع پریشانه دئسینلر
 کنفلن گؤزومون عشقه اؤزالمیش باخیشیندان
 قوی گؤزلریمه خلق آرامیخانه دئسینلر

«سحر» آردی وار...

اؤن دورده هجالی ۵ + ۹ بؤلگولو اؤلچو

«مجنون ایله من مکتب عشق ایچره اوخوردوق

من مصحفی ختم ائتدیم، او (واللیل) ده قالدی»

بیر گونده ائشیتدیک کی دوشوب چوللره مجنون

(واللیل) اولوب وردی، جوانکن ده قوجالدى

بیر گونده خبر گلدی کی واللیسی ایله

جان وئردی جهان ایچره یامان ولوله سالدی.

شهریار

دوراق ۵				
من	له	ايد	نون	مجد
ختم	فى	ح	معه	من

۹						
دوق	خور	او	ره	قايچ	عش	مک
دى	قال	ده	ل	له	والا	اڭتە ديم

اۋن دورد هجالى ۸ + ۶ بۇلگولو اۋلچو

بیر هاتسا محبت سسى يئلدهن سبه لندی
بیر گیزلین عطش ماهنی سی یاغموردان آندی

«سحر»

دوراق ۸							
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
سى	س	بت	حب	ا	سا	هات	بیر
سى	نى	ماه	طش	ء	لین	گیز	بیر

۶					
۶	۵	۴	۳	۲	۱
دى	له	په	س	دهن	يئل
دى	لە	آ	دان	مور	ياغ

من بۇيلەدە مەجنۇن كىمى دىوانەدە گىلدېم
توفان قوپاران دويغولارا لائەدە گىلدېم

* * *

بىر ھاتسا مەھبەت سىسى يىلدەن سەپە لىندى
بىر گىزلىن عەشش ماھىنى سى ياغموردانالەندى
بىر ياشلى باخىش لذت دىدارە بلەندى
يوخسا بوقدەردە دلى - دىوانەدە گىلدېم

«سحر»

اۋن دورد هجالى ۵ + ۵ + ۴ بۇلگولو اۋلچو

اۋلدوز ساياراق گۈزلەمىش ھر گىنجە يارى
گىنج گىلمەدە دىر يار، يىتە اۋلموش گىنجە يارى

قورخوم بودو يارگىلمەيە، بىردن يارىلا صىح
باغرىم يارىلار، صىحوم آچىلما، سنى تارى

دورق ۵					دورق ۵				
۵	۴	۳	۲	۱	۵	۴	۳	۲	۱
ھر	شم	مى	لە	گوز	راق	يا	سا	دوز	اۋل
موش	اۋ	نە	يە	يار	دىر	دە	مە	گلا	گىنج

۴ ھ.س				
۱	۲	۳	۴	۱۴
گۈ	جە	يا	رى	۱۴
گۈ	جە	يا	رى	۱۴

اولدوز ساياراق گۈزلەمىشم هر گنجە يارى
 گنج گلمەنە دیر يار، يئنە اولموش گنجە يارى
 گۈزلر آسيلي، يوخ نە قارالتى، نەدە بېرسس
 باتمىش قولايغيم، گۈرنە دۈشۈرمك دەدى دارى
 بېر قوش «آيغام» سويلە بەرەك، گاهدان ايىلدار
 گاهدان اۋنودا يئل دنيە لاي - لاي هوش آپارى
 ياتمىش هامى، بېر آلاە اۋياقدیر، داها بېرمن
 مندەن آشاغاكىمسە يوخ، اۋنداندا يوخارى
 قورخوم بودو يار گلمەيە، بېردەن ياريلا. صبح
 باغريم ياريلا، صبحوم آچيلما، سنى تارى
 دان اولدوم و ايستەر چيخا، گۈز يالواری چيخما
 اۋ چيخماسادا، اولدوزمون يوخدو چيخارى
 گلەمز، تانيرام بختيمي، ايندى آغارار صبح
 قاش بئيلە آغاردیقجا، داها باشدا آغارى
 عشقین کى قراريندا وفا اولمياچاقمىش
 بيلمک کى طبيعت نبيە قويמוש بو قرارى
 سانكى خوروزون سون بانى، خنجردى سوخولدو
 سينەمدە اۋرەك وارسا، کسيب قيردى دامارى
 ريشخنديله قيرجاندى سحر، سويلەدى: دورما
 جان قورخوسو وار عشقین، اۋتوزدون بو قومارى
 اولدوم قرەگون، آيريلالى اۋ سارى تئلەن
 بونجا قرە گۈنلردى اندەن رنگيمي سارى
 گۈز ياشلارى هر يئردەن آخارسا، منى توشلار
 دريايە باخار، بللىدى، چايلارين آخارى
 از بس منى ياپراق کيمي هجرانلا سارالديب

باخسان اؤزونه سانکی قیزیل گۆلدو، قیزاری
محراب شفقدہ اؤزومو سجده ده گۆردوم
قان ایچره غمیم یوخ، اؤزوم اؤلسون سنه ساری
عشقی واریدی «شهرارین» گوللو - چیچکلی
افسوس، قضا ویردی، خزان اؤلدو باهاری

شهریار

«یا حق» قوشونک سسله یه رهم هر گنجه «یاری»
یار - یار دنیه رهم تا کی اؤلار دؤز گنجه یاری
بیر کیمسه یاتا نماز گنجه راحت هاراییمدان
از بسکی سیز یلتیم اؤجالار عرشه یوخاری
بیر لاله یاناق، پوسته دوداق، آهو باخیسلی
بیر دفعه الیمدهن آپاریب صبر و قراری
غم غصه، یشمکدهن قوجالیب دوشدوم آیاقدان
بشش گۆن داها چکمز بیلیره م باشیم آغاری
مجنون کیمی هر یثرده منی دیلله سالدی
بیر قددی اؤجا، گۆزلری گۆی، تنل لری ساری
عالم منی دانلیبر اؤجفا پیشه دهن آل چک
اؤندان کنجه بیلیم دؤزو باخ قورسالا داری
آی چیخدی بدیرلندی قارانلیقلاری بوغدو
یا رب گۆنومون سیرری ندیر یوخدو چیخاری
بیر ائیله گۆزه لیک کی اؤ آی اؤزلوده واردیر
آخیر چکه جکدیر منی ده داغلارا ساری
«شامی» گۆزونون یاشلارینا اؤلماسا چاره

آخىر يىغىلار عالمى بىر يول سنل آپارى ^۱

اۈرمىە - شامى ۱۳۴۵/۶/۳

اۈن بئش هجالى ۴ + ۴ + ۴ + ۳ بۇلگولواۋلچو

عزيز دوستوم گلير باھار گلير يئنى ايليميز
تازا ايله سعادتلە قارشىلاسين انلیمیز

بولبول باغدا اتل نغمە سین آنا ديلده اۋخوسون
خلقىمیزه فرح و نرسین شیرین دوغما ديلیمیز

«م-ح-بختیار»

دوراق ۴				دوراق ۴			
۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴
ء	زیز	دوس	توم	گ	لیر	با	ھار
تا	زا	ای	لی	س	عا	دت	له

دوراق ۳				دوراق ۴			
۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴
گ	لیر	یئ	نى	اۋ	لی	میز	میز
قار	شې	لا	سین	اۋ	لی	میز	میز

۱ - آقاي محمود صادقپور (شامى) اۈرمىە شىرىنىن اُن گۈجلو چاغداش شاعىرىدیر. بۇ اىنجه صنعتلى
آدلىم بويوك شاعىر «طبیعتین قوينوندا» آدلى بىر شعر كىتابى چاپ اندىب واۋ كىتابدان بىر جىلد منە
اتحاف اندىدیر. و يوخارىداكى شىرىنى ۱۳۴۵ دە من آنادان اۋلان اىلى يازىدیر.

«مؤلف»

«نسیمی»یم، آپاریرلار منی دارا چکه لر
 «حق منده دیر» قورخوم یوخدور منی هارا چکه لر
 اینجی ده گیل او دنیزده سن گوردوگون عتیقه
 اینجی اودور کونلون ده لیب اونو دارا چکه لر
 من گوتشم، صاباح یئنه ایشیقیمی ساچارام
 قارانیقلار، اوزومه هر گنجه قارا چکه لر
 انسانلیقین شانلی آدین واردان - یوخا چکنلر
 من قویمارام اوز آدلارین یوخدان - وارا چکه لر
 ایگیت ده گیل قورخوسوندان گیره ن تولکو دالینا
 ایگیت اودور اصلان کیمی سسین جارا چکه لر
 منده ن باشقا مانی اولسا بوتون دونیا ائل لری
 باشارمازلار «خان چوبانا» لاییق «سارا» چکه لر
 آذربایجان نجه سیفدی غیرتی یین، اوز گه لر
 «آراز» کیمی «چین دووارین» بیزه آرا چکه لر

مؤلیف آردی وار...

اون بشش هجالی ۸ + ۷ بولگولو

باهارین عطری بورونموش یاریمین ساچلارینا
 تاملی بیر دوز قارشیدیر جان آلان ماجلارینار

مؤلیف

۱۵ هجا

دوراق ۸							
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
با	ها	رين	عط	رى	بو	رون	موش
تام	لى	بیر	دوز	قا	رے	شيب	دير

۷						
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
يا	رے	مين	ساچ	لا	رے	نا
جان	آ	لان	ماچ	لا	رے	نا

اون بئش هجالي ۳ + ۴ + ۳ + ۵ بولگولو

بورويوب داغلاروون اوستونو الوان نقده
اولموسان تورک ائلينه سئوگيلي جانان نقده

سلمان باباپور (ولکان)

۱۵ هجا

۳ دوراق			۴ دوراق		
بو	رو	يوب	داغ	لا	رو
اولا	مو	سان	تور	کائ	ليه
					وون نه

۳ دوراق			۵ دوراق		
اوس	تو	نو	ال	وان	ز
سئو	گي	لي	جا	نان	ز
					ده ق
					ده ق

بورویوب داغلاروون اوستونو الوان نقده
 اولموسان تورک ائینه سئوگیلی جانان نقده
 هر یتره گؤز دولانیر باش - باشا گول لر آچیلیب
 سانکی یوللاردا دوروب یان - یانا کاروان نقده
 او سرین «پنددی گوزون» سوت گولو، زمزم بولاهی
 یادا دوشدوقجه کونول ائيله پیر افغان نقده
 جانلارین قابیل یوخ اولماغا قربان یوخسا
 گونده یوز جان اندهرم من سنه قربان نقده
 عکس اولور ائل لروون غملری شعریمده منیم
 گؤز یاشیملا یازیرام من سنه دیوان نقده
 سبلان داغلاری تک بو آجی غربتده منیم
 اوره گیم سندن اوتور ائيله دی «ولکان» نقده

بوکان - سلمان باباپور (ولکان) ۱۳۷۰/۸/۲۰

اؤن بشش هجالی ۷ + ۸ بؤلگولواؤلچو

تورکو، واللاه، آنالار اوخساغی، لایلا دیلی دیر،
 دردیمی من بو دوا ایله مداوا ائله دیم

رحمتلی شهریار

۱۵ هجا

۷					
تور	کو	والا	لاه	آ	نا
در	دی	می	من	بو	دَ
					لار
					وا

۸							
اوز	شا	غى	لاي	لاي	دي	لى	دير
اي	له	م	دا	وا	از	له	ديم

اۋن آلتى هجالى ۸ + ۸ بۇلگولو اۋلچو

قرارين «شامى» نين آلميش بو آهو گۈزلو دلبىرلر
گۈزۈندىن هر گىنجە ياشى چالير گىزلىندە - گىزلىندە

۸							
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
ميش	آل	نين	مى	شا	رين	را	ق
شى	يا	جە	گىز	هر	دن	زون	گۈز

۸							
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
لر	بر	دل	لو	گۈز	هو	آ	بۇ
دە	لین	گىز	دە	لین	گىز	لیر	جا

اۋ گۈزلر جانىمى اى واى آلير گىزلىندە - گىزلىندە
ايلان تىك باغرىمىن باشين چالير گىزلىندە - گىزلىندە
نە قدردە وار اۋ گۈزلردە دىدام حىرتىم آرتار
باخاندە جانىما اودلار سالىر گىزلىندە - گىزلىندە
نىجە حىلە؟ نە افسۇندور؟ اۋ مستانە باخىشلاردا
قرارى، دىنى، ايمانى تالىر گىزلىندە - گىزلىندە

اۋ ماۋى گۈزلىرىن ظاليم چاخىر درياسىدىر سانكى
 منىم كۈنلۈم اۋ دريايە دالير گىزلىندە - گىزلىندە
 نە قاچماق قدرتىم واردىر، نە بىر لحظە دورۇب باخماق
 اۋرە كدە غملى اسرارىم قالير گىزلىندە - گىزلىندە
 قرارىن «شامى» نىن آلمىش بو آھو گۈزلۈ دلبرلر
 گۈزۈندىن ھر گىجە ياشى جالير گىزلىندە - گىزلىندە

اۋرىمە - شامى ۱۳۵۱/۲/۲

مودلى بىراۋغلان ايستىرەم، دوولتى اۋلمور اۋلماسىن
 من سئۈن اۋلسون آى نەنە، ئىروتى اۋلمور اۋلماسىن

آى نىيە قويموسوزمن اۋز، سئوگىلىمى اۋزوم تاپىم
 گلشنى آلت - اۋست انلەيىپ، اۋز گۈلۈمو اۋزوم تاپىم
 گر بۇ قفس منىمدى قى، بۇلبولۈمو اۋزوم تاپىم
 بىدى خوش اۋلسا صورتى، سىرەتى اۋلمور اۋلماسىن

سىز چكىلىن قىراغا من، اۋز دونومو اۋزوم بىچىم
 اۋزوم دونيانى آختارىم، سئوگىلىمى اۋزوم سىچىم
 قاتمايىن ايستى آشىما، سويۇق سويۇ قويون ايچىم
 من جاۋان اوغلان ايستىرەم، عزتى اۋلمور اۋلماسىن

آى نە سىز بىچىن دونو، اگنىمە من گىنىمىرەم
 سن آتامما اۋزون بويۇر من اۋتانيب دىنىمىرەم
 من سئۈن اوغلان اۋلماسا آيرىسىنى بگىنىمىرەم
 زىنتى اۋلسون اوغلانين، شەرتى اۋلمور اۋلماسىن

بىر گۆزەل اۋغلانايىلە من، مدرسەدە دانىشمىشام
سۈنمەلى دىر حەقىقەت، عشق اۋدونا آليشمىشام
بىرچە فقط كېيىن قالىب ھەر زادىمى دانىشمىشام
بىرنەفرىن بۇايشدەھىچ، صەحبى اۋلمور اۋلماسىن

گۆرنە چكىر آتام گۆزە، مشدى يدا... مسگرى
گاھ اۋنو پىش گلىر مە، گاھ غلام اوغلو مسگرى
من باشى داشلىنىن ايشى، گۆرنە گلىدى تسگرى
ايستەمىرەم اليندە ھىچ صنعتى اۋلمور اۋلماسىن

«مراغالى كرىمى» آردى وار...

اۋن آلتى هجالى ۴ + ۴ + ۴ + ۴ بۇلگولو اۋلچو

دور آياغا! يا آزاد اول، يا تامام يان، آذربايجان!
آزادلىق دىر مە ملەھ، سە درمان، آذربايجان!

«شەريار»

۸							
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
اول	زاد	آ	يا	غا	يا	آ	دور
ھم	مە	نە	م	دىر	لىق	زاد	آ

۸							
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
جان	باي	ذر	آ	يان	مام	تا	يا
جان	باي	ذر	آ	مان	در	نە	سە

کونلوم قوشو قاناد چالماز، سنسيز بير آن، آذربايجان،^۱
 خوش گونلرين گئتمير مدام خيالمدان، آذربايجان.
 سندن اوزاق دوشمده من عشقين ايله ياشايرام
 يارالانميش قليم کيمي، قلبی ويران، آذربايجان
 بوتون دونيا بيلير سنین قدرتيله، دؤولتيله
 آباد اولوب، آزاد اولوب بوتون ايران، آذربايجان!
 انقلابين بيستونوندا شيرين وطن اوچون فرهاد
 قازما وورموش اوز باشينا، زامان - زامان، آذربايجان!
 وطن عشقی مکينده جان وئرمگی او يره نيمشیک
 اوستاديميز دئييب هئچ دير وطن سيز جان، آذربايجان!
 قورتارماقچون ظالimlerين الينده ري شمشاديني،
 اوز شمشادين باشدان - باشا اولوب آل قان، آذربايجان!
 يارب، نه دير بير بو قدهر اوره کلری قان ائتمگين
 قولو باغلی قالاچاق دير ناواختاجان، آذربايجان!
 ايگيتلرين ايران اوچون شهيد اولوب، عوضينده
 درد آلميسان، غم آلميسان سن ايراندان، آذربايجان!
 اوولادلارين نه واختادک ترک وطن اولاجاق دير؟
 ال - اله وئر، عصيان ائله، اويان - اويان، آذربايجان!
 بس دير فراق اودلاريندان کول آئندی باشيميزا،
 دور آياغا! يا آزاد اول، يا تامام يان، آذربايجان!
 «شهریار» ين اوره گگی ده سنین کی تک ياراليدير.
 آزادليق دير منه ملهم، سته درمان، آذربايجان!

نه دهن آيا؟ كسيلزمي دويوش مارشي قولاقلاردان
 قان فېشقيرير سوئيرينه آي انسانلار بولاقلاردان
 بوتون چوللر بوتون داغلار بوتون داشلار بوتون تورپاق
 قان ايله لاله زار اولموش دويوشلردن نفاق لاردان
 آهاي قوردلارداها بسدير قان ايچمكدهن نه دويوسوز
 باخين بير قان سوزو آل قان بولوتلاردان، شافاقلاردان
 يانير داغ داش يانير تورپاق يانير وارليق يانير عالم
 پيشير اودلاردا انسانلار گلير قوخسو اوجاق لاردان
 توكور گويدن يتره بومبا جهانخوارلار او جلدلار
 يتيم لر ناله سي قالخير ينجيق يانقين بوجاقلاردان
 اوره كلر بومبالارميثلي دولويدور خشم و نفرت له
 پچاق وورساندا قان چيخماز بويوك لردن، اوشاقلاردان
 هامى غملى، هامى دردلى هامى پوزقون، هامى ياسلى
 قان آغلير جمله انسانلار، گولوش قاچميش دوداقلاردان
 بونه قيرقين؟ بونه وحشت؟ بونه شيون؟ بونه ذيلت
 عجب سرمايه دونياسى قيرير خلقى ناحاق لاردان
 بوقورد خصلتلى انسانلار دويوشدهن آل گؤتورمزمي؟
 آخير مظلوملارين قانى قارا اودلو ياراقلاردان
 ايچير همنوعونون قانين قودورقانلار قودوزلارتنك
 قيزيل آلاهلارى هر گون قيرير مين - مين قازاقلاردان
 گرهك نابود اولا «شامى» داها سرمايه دونياسى
 بو يولدا ايستهرم بير ليك ياراقلاتميش قوجاقلاردان

قایناقلار

- ۱ - هجا بولگوسو، صمد ظهوری، صفا چاپخاناسی ۱۳۶۱ تبریز.
- ۲ - آشنایی با عروض و قافیه، دکتر س - شمیسا، تهران ۱۳۶۷، انتشارات فردوسی.
- ۳ - وزن شعر فارسی، دکتر پرویز خانلری، تهران، ۱۳۶۲.
- ۴ - بحثی پیرامون زحاف رایج در شعر فارسی، رضا عبدالهی، تهران ۱۳۶۳، ۱ - امیر کبیر.
- ۵ - درّه نجفی.
- ۶ - دوستلار قوروشو (ادبیات اوجاغی) دوقتور سلام... جاوید، ۱۳۵۹، ایران.
- ۷ - آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی، دوقتور جواد هیئت، کاویان چاپی ۱۳۶۷، تهران.
- ۸ - ای وای آنام، پروفیسور غ - بیگدلی، کیهان چاپی، تبریز، فرهنگ یابین لاری.
- ۹ - اوستاد شهریارین تور کجه دیوانی، پروفیسور حمید محمدزاده ۱۳۶۹

تهران.

۱۰ - آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش ۱، دوقتور جواد هیئت، ۱۳۵۸

تهران.

۱۱ - آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش ۲، دوقتور جواد هیئت، ۱۳۵۹

تهران.

۱۲ - تاریمین تئل لری، نصیر پایگذار، ۱۳۶۹ تبریز، نوبل یابین لاری.

۱۳ - دیوان خطی سلمان باباپور (ولکان)، نقده.

۱۴ - لیلی و مجنون، چنورهن: صمد وورغون، ۱۳۶۹ تبریز، حسین

فیض الهی.

۱۵ - واحدین کلیاتی، تهران.

۱۶ - جام جم، چنورهن: پروفیسور غ - بیگدلی و پروفیسور خلیل یوسفی

۱۳۶۴، تبریز.

۱۷ - یاشیل ماهنی، حمیده رئیس زاده (سحر)، گوته چاپی، ۱۳۶۹ تهران.

۱۸ - یاریزه قوناق گلجک، حسین فیض الهی، ۱۳۷۰ تبریز.

۱۹ - یورا بیلمز یوللار منی، مدینه گولگون، ۱۳۶۹ تبریز، مظفر سعید.

۲۰ - ساوالان نغمه لری، بالاش آذراوغلو، ۱۳۶۹ تبریز.

۲۱ - اشعار غیر چاپی مؤلیف، نقده.

۲۲ - طبیعتین قوینوندا، م سامی، ۱۳۶۹ ایران، ۱ - رود کی.

۲۳ - وارلیق مجله سی، (ننچه سای)، دوقتور هیئت، تهران.

۲۴ - یول درگی سی، (ننچه سای)، کیهان مؤسسه سی، تهران.

۲۵ - اسلامی بیرلیک هفته لیگی، اسلامی تبلیغات سازمانی، تهران.

۲۶ - رنگارنگ، حسین کریمی (مراغالی)، ۱۳۶۹، ایران، ذاکر کریمی

یابین لاری.

۲۷ - تورک لرین تاریخ و فرهنگینه بیر باخیش، دوقتور جواد هیئت، ۱۳۶۵

تهران.

۲۸ - سیری در اشعار تورکی مکتب مولویه، دکتر حسین محمدزاده

(صدیق).

- ۲۹ - شرح غزلیات صائب، دکتر حسین محمدزاده.
- ۳۰ - آنادولی میزی نجور یازاق، حبیب آذر سینا، ۱۳۵۹ تبریز.
- ۳۱ - هوپ - هوپ نامه، علی اکبر صابر، ۱۹۶۲ م - ع - ف، انتشارات فرزانه.
- ۳۲ - سه‌ه‌ه‌ه هفته‌لیکی، تورکجه، ایران - تهران.

چاپ : چاپ بهرام
تیراژ : ۳۰۰۰ جلد
قیمت : ۱۲۸ تومان
حق چاپ برای مؤلف محفوظ است